આદાબે બંદગી

સુન્નતો અને દુઆઓનો સંગ્રહ

સંપાદક

પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મૂસા સાહેબ

અનુવાદક

મુફતી ફરીદ અહમદ કાવી

પ્રકાશક
જામિઅહ ઉલૂમુલ કુર્આન, જંબુસર
મુ.પો. જંબુસર, જિ.ભરૂચ, ગુજરાત,
પીન:૩૯૨૧૫૦, ☎ ૨૨૦૭૮૬–૨૨૦૨૮૬
ફેકસ: ૨૨૨૬૭૭ **www.jamiahjambusar.com**
e mail: jamia@satyam.net.in

અનુક્રમણિકા

અનુ.	આદાબ	પેજ
	પ્રસ્તાવના	૫
	બીજી આવૃતિ વેળા	૮
	અભિપ્રાય	૯
	સંપાદકની વાત	૧૦
૧	ઘરમાં દાખલ થવાના આદાબ	૧૩
૨	લિબાસના આદાબ	૧૪
	●ઓરતોના લિબાસના આદાબ	૧૬
	●અવાજ	૧૭
૩	ખાવાના આદાબ	૧૭
	●ખિલાલ (દાંત સાફ કરવા)ના આદાબ	૨૨
૪	પીવાના આદાબ	૨૩
૫	મહેમાનીના આદાબ	૨૩
	●હદિયો – ભેટ – સોગાદ	૨૪
૬	છીંક વિષેના આદાબ	૨૫
૭	બગાસા વિષેના આદાબ	૨૫
૮	થૂંકવાના આદાબ	૨૫
૯	સુવાના આદાબ	૨૬
૧૦	જાજરૂ જવાના આદાબ	૨૯
૧૧	શરીરની પાકી સફાઈના આદાબ	૩૦
૧૨	ઘરેથી નીકળવાના આદાબ	૩૨

૧૩	મસ્જિદના આદાબ	૩૩
૧૪	રસ્તાના આદાબ	૩૭
૧૫	મજલિસના આદાબ	૩૭
૧૬	સલામના આદાબ	૪૦
	●મુસાફહા (હાથ મિલાવવા)ના આદાબ	૪૧
૧૭	મુઆનકહ (ભેટવા, ગળે મળવા)ના આદાબ	૪૧
૧૮	સફરના આદાબ	૪૨
૧૯	સવારીના આદાબ	૪૫
૨૦	બજાર અને ખરીદ વેચાણના આદાબ	૪૬
૨૧	હલાલ રોઝીના આદાબ	૪૭
૨૨	માલના હકો	૪૯
	●ઝકાત	૪૯
	●સદકાઓ	૫૦
૨૩	કરજના આદાબ	૫૦
૨૪	બીમારના ખબર અંતર પુછવાના આદાબ	૫૧
૨૫	મુસલમાનો સાથે રહેણી કરણીના આદાબ	૫૨
૨૬	પાડોશીઓ સાથે વહેવારના આદાબ	૫૬
૨૭	અમ્ર બિલ મઅરૂફ – નહી અનિલ્મુન્કર સારા કામોનો હુકમ અને બુરાઈયોથી રોકવાના આદાબ	૫૭
૨૮	વાલિદૈન માં-બાપ સાથે રહેણી કરણીના આદાબ	૫૯
૨૯	નિકાહના આદાબ	૬૦

૩૦	વિવાહિત જીવનના આદાબ	૬૩
	●વલીમો	૬૫
	●સદવર્તન	૬૫
	●ઓરતોને અમુક નસીહતો	૬૮
૩૧	અવલાદનો જન્મ, તેમની કેળવણી, ભરણ પોષણ	૬૯
	●તહનીક – ગુટ્ટી આપવી	૬૯
	●માથું મુંડાવવું	૬૯
	●નામ પાડવું	૬૯
	●અકીકહ	૬૯
	●ખત્નહ કરાવવી	૭૦
૩૨	મોટા ભાઈ સાથે સદવર્તન	૭૧
૩૩	બહેનો સાથે સદવર્તન	૭૨
૩૪	યતીમ (અનાથ) બાળકો સાથે વર્તાવના આદાબ	૭૨
૩૫	દોસ્તો સાથે વર્તન વિશેના આદાબ :	૭૨
૩૬	મોતની તૈયારી	૭૩
	●મોતની તૈયારી શું છે ?	૭૩
	●વસીય્યત	૭૬
	●સકરાત (અંતિમ શ્વાસ)	૭૭
૩૭	તઅઝિયતના આદાબ	૮૧
૩૮	ઈસાલે સવાબના આદાબ	૮૧
૩૯	વારસા વહેંચણીના આદાબ	૮૨
૪૦	યતીમ (અનાથ) બાળકોનું ભરણ પોષણ	૮૨
	મોમિન	૮૩
	સંદર્ભ સૂચિ	૮૪

પ્રસ્તાવના

બિસ્મિલ્લાહિ ર્રહમાનિ ર્રહીમ

ઈસ્લામ એક આદર્શ જીવન વ્યવસ્થા છે, જન્મથી મરણ સુધીના માનવજીવનનું કોઈ પણ પાસું એવું નથી, જેમાં ઈસ્લામે પોતાના અનુયાયીઓને સંપૂર્ણ માર્ગદર્શન આપ્યું ન હોય ! નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે પોતાના આગમનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ આ રીતે વર્ણવ્યો છે :

" હું સદગુણોને સર્વોત્તમ સ્વરૂપે અંકિત કરવા મોકલવામાં આવ્યો છું."

કુર્આને કરીમમાં અલ્લાહ તઆલાએ પોતે "તમો મહાનતમ્ સદગુણોના ધણી છો." કહી આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના ઉચ્ચતમ્ જીવનચરિત્રની સાક્ષી આપી છે. એટલું જ નહિ, મુસલમાનોને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના મુબારક જીવનને અનુકરણીય માની સ્વજાતને તેના બીબામાં ઢાળવાની તાકીદ પણ ફરમાવી છે. અલ્લાહ તઆલાનું ફરમાન છે :

" તમારા માટે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનું જીવન સર્વોત્તમ ઉદાહરણ છે.

એક હદીસ શરીફમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પોતાના આદર્શ જીવનનું રહસ્ય આ રીતે વર્ણવે છે,

" મારા પાલનહારે પોતે મને સુસંસ્કારના શણગારથી શણગાર્યો છે."

નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના પવિત્ર જીવનને ઉમ્મત સામે નમૂના રૂપે રજૂ કરવાનું રહસ્ય પણ આ જ છે કે એક મોમિન તે માનવમુલ્યો અને સંસ્કારોને અપનાવે જે નબવી જીવનના અનિવાર્ય અધ્યાય હતા અને જેની આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે વખતો વખત તા'લીમ આપી હતી. આપ સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વ સલ્લમની આવી તા'લીમાતને શરીઅતની પરિભાષામાં આદાબ કહેવામાં આવે છે અને કોઈ પણ કાર્યને સફળતાનું બહુમાન અપાવવા શરીઅતે નિર્ધારેલ કરેલ નિતિનિયમોનું પાલન અને આદાબની કાળજી રાખવી અત્યંત જરૂરી છે, આદાબ ઉપર અમલ કરવાથી માનવ માનવતાના સર્વોચ્ચ શિખરે બિરાજે છે અને તેને છોડનાર ઈન્સાન મટી, હેવાન બની જાય છે.

આદાબનું મહત્વ સમજાવતાં એક વખતે આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યું,

" અદબનો સંબંધ સમગ્ર ધર્મથી છે."

અદબનો મહિમા એથી વિષેશ શું હોય શકે કે ફરાઈઝે દીનને ફરજિયાત પણે અદા કરવાની સમય મર્યાદા બુલૂગ (પુખ્ત વય) છે. જયારે અદબની તાલીમ માટે સમયનો કોઈ જ બાધ નથી. તેની શરૂઆત બાળપણથી જ થઈ જાય છે. આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પોતાની સાથે જમવા બેસેલા નાના બાળકને પણ ફરમાવતા,

"હે બચ્ચા, ખાવાની શરૂઆત અલ્લાહના નામથી કરો, પોતાની સામેથી ખાઓ અને જમણા હાથે ખાઓ."

બાળપણથી જ બાળકને કાળજી સહિત ખાવાની રીત શીખવાડવી એ વાતને સમર્થન આપે છે કે ઈસ્લામ બાળમાનસમાં સદ્‌ગુણોને અંકિત કરી દઈ એક મુસલમાનને તેનો બંધાણી કરી દેવા માંગે છે, જેથી જીવનના કોઈ પણ તબકકે તેના છોડવાનો ભય બાકી ન રહે.

વળી ઈસ્લામે અદબની તા'લીમ એટલી વિસ્તારે આપી છે કે તે માટે એક મુસલમાને બીજાનો દ્વાર ખખડાવવાની લેશમાત્ર જરૂરત નથી. જો કોઈ એમ કહી ઈસ્લામની ઠેકડી ઉડાડે કે ઈસ્લામ ધર્મ તો મુસલમાનોને ઝાડા–પેશાબની રીત પણ શીખવાડે છે ! તો આવા માણસને એક મુસલમાને શાંતિથી જવાબ આપવો જોઈએ કે હા, એક સંપૂર્ણ, સર્વગ્રાહી અને પરિપૂર્ણ ધર્મ જ આટલી શુક્ષ્મ બાબતોની સંભાળ રાખી શકે છે. અલ્લાહનો કરમ છે કે તેણે અમને ઉભા ઉભા પેશાબ કરી પશુતાના પ્રદર્શનથી બચાવી લીધા.

અદબ માણસના કાર્યને સરળ અને સફળ બનાવાવમાં મદદરૂપ થાય છે, અદબથી કરેલ કાર્ય બરકતો અને રહમતનું નિમિત્ત પણ બને છે અને અદબ થી કરેલ કાર્યથી અલ્લાહ પાક રાઝી થઈ જાય છે. સહાબા (રદિ.)ની નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના સંગાથ માટે પસંદગી તેમના અવિસ્મરણીય અદબના લઈને જ કરવામાં આવી. ઘણા બુઝુર્ગોની સફળતાનો યશ તેમના અદબને ફાળે જ જાય છે. ઈમામ બુખારી (રહ.) તથા તેમની કિતાબને સર્વસ્વીકૃતિનું બહુમાન નિશંક પણે તેમના અદબના લઈને જ મળ્યું છે.

''બા અદબ બા નસીબ, બે અદબ બે નસીબ'' સનાતન સત્ય છે.

''આદાબે બંદગી'' નામક આ નાનકડી પુસ્તિકા ખેરખર તો એક મુસલમાનના સફળ જીવનની ગાઈડ બુક છે. જો માણસ તેમાં બતાવેલ આદાબ પ્રમાણે પ્રત્યેક કાર્ય કરવાની આદત બનાવી લે તો તેનું ખાવું, પીવું, આરામથી સુઈ જવું, અહિંયા સુધી કે સહશયન કરવું પણ ઈબાદત બની જાય અને પોતાની પ્રાકૃતિક જરૂરતના સંતોષની સાથે સાથે સવાબનો હકદાર પણ બની જશે,

પ્રત્યેક મુસલમાને આ કિતાબનો રૂચીપૂર્વક અભ્યાસ કરી દરેકે દરેક કાર્યને તેમાં વર્ણવેલ આદાબ સહિત કરવું અત્યંત આવકારદાયક, લાભદાયક અને જરૂરી છે. અને તો જ કોઈ પણ અમલ ઈસ્લામી અમલ બની શકે છે. અલ્લાહ તઆલા સૌને અમલની તોફીક આપે અને લેખકને બધા આ'માલના આદાબ એક જ જગ્યાએ ભેગા કરી વાચકો માટે સરળતા પેદા કરવા બદલ પોતાની શાનને અનુરૂપ ઉત્તમોત્તમ બદલો આપે. આમીન.

રશીદ ઇબ્રાહીમ નદવી ખાનપૂરી
મુદર્રિસ, જામિઅહ ઉલૂમુલ કુર્આન, જંબુસર

બીજી આવૃતિ વેળા

અલ્લાહની નેઅમતના ઈકરાર અને સ્વીકાર કરતાં અરજ કે અલ્લાહના ફઝલથી પ્રસ્તૃત કિતાબનું વિમોચન અમારા બુઝુર્ગ હઝ. મવ. શોકત અલી સાહેબ દા.બ. (ઈમામ–ખતીબ જુમ્આ મસ્જિદ મુંબઈ)ના હાથે થયું.

બીજા એડીશન સંબંધી મારા મોહતરમ ઉસ્તાદ હઝરત મવલાના હકીમ સઉદ અજમેરી (મ.ઝિ.)નો હું આભારી છું કે એમના કહેવાથી હઝરત મવલાના ઈબ્રાહીબ સાહેબ (દા.બ.) *(ખલીફએ હઝરત અકદસ મુફતી મહમૂદ હસન ગંગોહી રહ.)*એ મુજ નાચીઝની આ કિતાબ પર વિવેચના લખી પ્રોત્સાહન પુરૂં પાડયું. એમણે જ કિતાબને હઝરત મવલાના શાહ અબરારૂલ હક સાહેબ દા.બ.ની સેવામાં રજૂ કરી અને હઝરતે કિતાબને પસંદ પણ ફરમાવી.

ઉપરાંત હઝરત મવલાના કારી અમીરૂલ હસન સાહેબ મ.ઝિ., હઝરત મવલાના શમ્સુલ હક નદવી મ.ઝિ.(તંત્રી તા'મીરે હયાત, લખનઉ), હઝરત મવલાના મુનીર મ. ઝિ. , (ખતીબ – ઈમામ જામે મસ્જિદ કાલીના મુંબઈ), હઝરત મવલાના વલીયુલ્લાહ મ.ઝિ. (ખતીબ– ઈમામ નૂર મસ્જિદ, ડોંગરી મુંબઈ) અને અન્ય બુઝુર્ગોએ અલ્લાહ પાસે કિતાબ મકબૂલ થવા દુઆઓ આપી.

બીજા એડીશનમાં હઝરત મવ. ઈબ્રાહીમ સાહેબ મ.ઝિ. ના હુકમ અનુસાર યથાશકિત કોમ્પ્યુટર અને અરબી દુઆઓની ભૂલો સુધારી લેવામાં આવી છે. સાથે જ દુઆઓનો તરજુમો પણ શામેલ કરી લેવામાં આવ્યો છે.

આશા છે કે મદ્રસાઓ અને સ્કૂલોના ઝિમ્મેદારો તેમના મદ્રસા–સ્કૂલોમાં આ કિતાબને કોર્સ રૂપે શામેલ કરશે, જેથી કોમના બાળકો બાળપણથી જ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતો પર અમલ કરતા થઈ જાય.

સંપાદક
કમરૂદ્દીન મૂસા.

અભિપ્રાય

ઈસ્લામી શરીઅત સદાકાળી છે. દુનિયા અને આખેરતની કામિયાબી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની જીવનસરણી અપનાવવામાં છે. જયાં સુધી દુનિયા છે, નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના પવિત્ર કાર્યો, કથનો અને રીત–ભાતને કલમકારો વિવિધ રીતે રજૂ કરતા રહે છે.

'આદાબે બંદગી' નામની આ કિતાબને વિવિધ જગ્યાએથી જોઈ, એમાં સમાવિષ્ટ વાતો સુંદર, સંકલિત છે, દરેક સુન્નત અને અદબને હવાલાઓ ટાંકી વર્ણવ કરવાથી કિતાબની મહત્વતા વધી ગઈ છે. મને વિચાર આવ્યો કે કિતાબનું નામ 'આદાબે ઝિન્દગી' હોય. પરંતુ ઝિન્દગી જો નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના તરીકા પ્રમાણે ઘડાય જાય તો એ 'બંદગી' જ થઈ જાય છે. સંપાદકે કદાચ આવું વિચારી જ કિતાબનું નામ નકકી કર્યુ હશે.

ટાઈપની ભૂલો એક સામાન્ય બાબત બની ગઈ છે, બીજી આવૃતિ નીચેની બાબતો ધ્યાનમાં રાખવામાં આવે તો ઘણું સારું. (૧) ઝબર–ઝેર વગેરની ભૂલો ન હોય, (૨)દુઆઓનો તરજુમો પણ લખવામાં આવે, (૩)હદીસના અરબી લખાણોને પણ ઝબર–ઝેર સાથે લખવામાં આવે. કારણ કે અરબી શબ્દોનો વિશેષ પ્રભાવ હોય છે.

હું આશા કરું છું કે મદ્રસાઓ અને સ્કૂલોના ઝિમ્મેદારો તેમના વિદ્યાર્થી –વિદ્યાર્થીનીઓને આ કિતાબ વડે હદીસ–સુન્નતનું શિક્ષણ આપશે તો ઈન્શાઅલ્લાહ ઉમ્મતના એક મોટા વર્ગમાં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતોના જીવંત થવા અને બન્નેવ જહાંનમાં સવાબનો ઝરીયો બનશે.

હું દિલથી દુઆ કરું છું કે મોહતરમ પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મૂસા (ઝી. મ.)નો આ પ્રયત્ન અલ્લાહ તઆલા કબૂલ ફરમાવે, લોકોના દિલોને આ તરફ કેન્દ્રિત કરી અમલ કરવાની તોફીક આપે. આખિરતનો ઝરીયો બનાવે.

૧૨ ઝીલ્કદ ૧૪૨૩ હિ. ગુરૂવાર

ઇબ્રાહીમ ગુફિર લહુ

(હઝરત મવલાના અલ્હાજ મુહમ્મદ ઈબ્રાહીમ દામત બરકાતુહુમ)

ખલીફએ અજલ્લ હઝરત અકદસ મુફતી મહમૂદ હસન ગંગોહી રહ.)

સંપાદકના બે બોલ

بِسْمِ اللّٰه؛ الحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ العَالِمِیْن،
والصَّلوٰةُ والسَّلامُ علیٰ سَیِّدِ المُرسلین
وعَلیٰ آلِهِ الطیِّبین الطَّاهِرِیْن، واَتباعِه ، أمَّابعد .

અલ્લાહના રસૂલ, નબીઓના સરદાર, સમગ્ર માનવજાત માટે દયાળુ, ગુનેહગારોની સિફારિશ કરનાર, સય્યિદના મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની નીચેની હદીસ મુજ ગુનેહગારના વાંચવામાં આવી :

"હઝ. અનસ (રદિ.) ફરમાવે છે કે,

અમે અરજ કરી કે હે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ! અમે સ્વયં જયાં સુધી દરેક નેકી અને ભલાઈ પર અમલ કરતા ન થઈ જઈએ, ત્યાં સુધી શું બીજાઓને નેકી (ભલાઈ)નો હુકમ કે પ્રોત્સાહન (આહ્‌વાન) ન કરીએ? અને જયાં સુધી સ્વયં બધી બુરાઈયોથી અટકી ન જઈએ, ત્યાં સુધી શું બીજાઓને બુરાઈયોથી ન રોકીએ?

રસૂલુલાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે ફરમાવ્યુ:

નહીં, બલકે તમે સદકાર્યોનો હુકમ (આહવાન) જરૂર કરતા રહો, ભલે તમે તે દરેકના પાબંદ ન હોય, અને બુરાઈયોથી રોકતા રહો, ચાહે તમે એ બધી બુરાઈયોથી બચતા ન હોય. *(તબરાની)*

આ હદીસ વાંચી હિંમત થઈ કે ફિત્ના– ફસાદના આ દોર(સમય)માં હુઝૂરે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના નિત્યક્રમની મુબારક સુન્નતો, પવિત્ર આદતો, અને દુઆઓ, નકકી મથાળાઓ હેઠળ ટુંકાણમાં ભેગી કરી પ્રકાશિત કરૂં, જેથી એક મુસલમાન માટે આ સંગ્રહ એક તૈયાર નોંધ અથવા રોજનીશીનું કામ આપી શકે. કારણ કે અલ્લાહના પ્યારા રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો પર ચાલવામાં જ અલ્લાહની ખૂશી મોકૂફ છે.

જેમ કે અલ્લાહ ફરમાવે છે :

"હે મુહમ્મદ લોકોને કહી દો કે જો તમે ઈચ્છતા હોવ કે અલ્લાહ તઅલા તમારાથી મુહબ્બત કરે, તો તમે મારા (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમના) રસ્તા પર ચાલો. અલ્લાહ તઆલા તો જ તમારાથી મુહબ્બત કરશે." (સૂ. આલે ઈમ્રાનઃ ૩૧)

આજ કારણે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના જાંનિસાર (પ્રાણ ન્યોછાવર કરનાર) સહાબા (રદિ.) પ્યારા રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમની સુન્નતો પર મરી પરવાર્યા, અને સુન્નતોનું એવું અનુસરણ કર્યું કે અલ્લાહ તઆલાએ ખુશ થઈ પોતાની પ્રસન્નતાની ખુશખબર કુર્આન શરીફમાં ઉતારી અને આ જગતમાં જ તેમને માન–સન્માનના સર્વોચ્ચ શિખરે પહોંચાડી દીધા.

આજના ફિત્ના–ફસાદ અને કપરી મુસીબતોના દોરમાં મુસલમાનોની ઈઝઝત અને સફળ જીવનનો આધાર અલ્લાહના મહબૂબ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની પવિત્ર સુન્નતોના અનુસરણ, નિત્યક્રમે તેનું અમલીકરણ અને સમસ્ત મુસલમાનોમાં તેને જીવંત કરવાના પ્રયત્નોમાં જ રહેલો છે.

પરંતુ અફસોસ ! મુસલમાનોનો એક મોટો વર્ગ આજે અન્ય કોમોની રીત–રસમો અને જીવનશૈલી અપનાવી રહયો છે, તેમાં ગળાડૂબ થઈ પોતાની ધાર્મિક ઓળખ પણ ગુમાવી ચૂકયો છે અને અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના આ પવિત્ર ફરમાનને પણ તે ભૂલી ગયો છે કે,

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

"જે કોઈ અન્ય કોમની મુશાબહત અપનાવશે, તે માણસ (કયામતના દિવસે) તેમની જ જોડે હશે."

માટે મરણ ટાણે મુસલમાનોને ખબર પડે કે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો છોડવાના પરિણામે તેઓ બુરી મોતે મરી રહયા છે તે પહેલાં, આવા બિરાદરોને પ્યાર મહોબ્બત અને હિકમત (કુનેહ)થી (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ

અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો જીવનમાં ઉતારવાની પ્રેરણા (પ્રોત્સાહન) આપીએ; જેથી તેઓ દુનિયા તથા આખિરતમાં અપમાનિત થવાથી બચી જાય.

અલ્લાહથી દુઆ કે પૂરી દુનિયાને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પાલવ પકડી ચાલવાની તોફીક આપે. જેથી કાલે કયામતના દિવસે સાકીએ કવષર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના મુબારક હાથોથી "જામે કવષર" પીવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થાય. આમીન...

અલ્લાહથી દુઆ કરૂં છું કે મુજ નાચીઝના પ્રયાસને કબૂલ ફરમાવે. અને આ પુસ્તિકાનો લાભ પુર્ણ તથા સર્વગ્રાહી બનાવે. પોતાની ખુશીનો સબબ બનાવે. આકાએ નામદાર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની શફાઅતનો હકદાર બનાવે. અને દુનિયાભરના મુસ્લિમ બંધુઓને મહબૂબે ખુદા (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની આજ્ઞાપાલન અને અનુસરણની તોફીક આપી દુનિયા–આખેરતમાં ઈઝઝત–સન્માનથી નવાઝે. આમીન...

પુસ્તિકાના સંદર્ભ ગ્રંથોની યાદી છેલ્લે આપી છે. ઉલમાએ કિરામ અને જાણકારોને કોઈ ભૂલ કે ક્ષતિ દેખાય તો લેખક અથવા પ્રકાશકને જાણ કરવા વિનંતી . હું એમનો આભારી થઈશ.

واٰخرُ دعْوانا أن الحَمْدُ للّٰه رَبِّ الْعَالمِينَ، وصَلِّ اللّٰهُمَّ علىٰ حَبِيْبِهٖ وَ علىٰ
اٰلِهٖ وَأهْلِ بَيْتِهٖ وَأصْحَابِهٖ وَأتْبَاعِهٖ وَبارِكْ وَ سَلِّمْ تَسْلِيْماً كَثِيْراً كَثِيْراً

સંપાદક
(પ્રોફેસર) કમરૂદ્દીન મૂસા.
મુંબઈ, જુમ્અહ, ૧૧, શઅબાન, ૧૪૨૩ હિ.
૧૮, ડિસેમ્બર, ૨૦૦૨.

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

(૧) ઘરમાં દાખલ થવાના આદાબ :

● **ઘરમાં દાખલ થતાં પહેલાં દરવાઝો ખખડાવો, બિસ્મિલ્લાહ પઢો, અને જમણા પગે ઘરમાં દાખલ થાઓ. અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પોતાના પ્રત્યેક સદકાર્યનો પ્રારંભ જમણી બાજુથી પસંદ ફરમાવતા હતા.** *(બુખારી શરીફ–મુસ્લિમ શરીફ)*

● **ઘરમાં દાખલ થઈ આ દુઆ માંગવી :**

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ، وخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللّٰهِ وَلَجْنَا
وَبِسْمِ اللّٰهِ خَرَجْنَا وَعَلٰى اللّٰهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا(ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક ખય્ર લ્મવ્લજિ, વ ખય્ર લ્મખ્રજિ,
બિસ્મિલ્લાહિ વલજ્ના વ બિસ્મિલ્લાહિ ખરજ્ના વ અલલ્લાહિ રબ્બિના
તવક્કલ્ના.

"હે અલ્લાહ ! હું આપથી ઘરમાં દાખલ થવાની અને ઘરેથી બહાર નીકળવાની ભલાઈ માંગું છું. અલ્લાહનું નામ લઈ અમે ઘરમાં દાખલ થયા. અને અલ્લાહનું નામ લઈ બહાર નીકળ્યા. અને અમારા રબ અલ્લાહ તઆલા ઉપર અમે ભરોસો કર્યો."

હદીસ શરીફમાં આવે છે કે જો કોઈ ઘરમાં દાખલ થતી વેળા અને ખાવા ખાતી વેળા અલ્લાહનું નામ ન લે તો, શયતાન તેના સાથીઓને કહે છે કે તમને અહીંયા રહેવાનું ઠેકાણું અને રાતનું ખાણું મળી ગયું. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

● **પછી ઘરવાળાઓને સલામ કરો.** *(તિરમિઝી)*

● **જો ઘરમાં કોઈ ન હોય તો આ પ્રમાણે કહો :–**

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلٰى عِبَادِاللّٰهِ الصَّالِحِيْنَ (بخاری)

અસ્સલામુ અલયૂના વ અલા ઇબાદિલ્લાહિ સ્સાલિહીન.

"અમારા ઉપર અને અલ્લાહના નેક બંદાઓ ઉપર સલામતી થાય."

● **જયારે બીજા કોઈના ઘરે જાય તો ત્રણ વાર થોભી થોભીને દસ્તક (ટકોરા) મારી (ડોરબેલ વગાડી) સલામ કરો,** *(બુખારી, મુસ્લિમ)* **અંદરથી નામ પુછવામાં આવે તો પૂરૂં નામ બતાવો. પછી રજા મળે તો અંદર દાખલ થાઓ. અને જો પાછા વળી જવાનું કહેવામાં આવે તો પાછા વળી જાઓ.**

(સૂરએ નૂર:૨૮/અબૂદાવૂદ, તિરમિઝી)

● પોતાના ઘરને સાફ, ચોખ્ખું રાખવું જોઈએ. કારણ કે પાકી તથા સફાઈ અર્ધું ઈમાન છે. *(હદીસ શરીફ)*

● પોતાના ઘરને ગીત–સંગીતના સાધનોથી પાક રાખો. અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "મને ગીત–સંગીતના સાધનો તોડનાર બનાવી દુનિયામાં મોકલવામાં આવ્યો છે." *(હદીસ શરીફ)*

●ઘરમાં કોઈ વ્યકિત કે સજીવનું ચિત્ર ન રાખવું જોઈએ.

અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે ઘરમાં કૂતરું, સુવ્વર, ફોટો અથવા હરામ કૃત્યથી જેના પર જનાબતનું ગુસલ વાજિબ હોય, એવો માણસ હશે, તેવા ઘરમાં રહમતના ફરિશ્તાઓ દાખલ થતા નથી. *(ગુન્યતુત્તાલિબીન)*

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"થોડી નમાઝ (સુન્તો –નફલો) ઘરમાં પણ પઢયા કરો."

બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે :

"તમારા ઘરને કબ્રસ્તાન ન બનાવો."

માટે સુન્નતો અને નફલો ઘરમાં અદા કરવી જોઈએ. ખાસ કરી ફજરની બે રકા'ત સુન્નત ઘરમાં જ પઢવાની આદત બનાવવી જોઈએ.

●ઘરમાં કુર્આનની તિલાવત પણ કરવી જોઈએ. ઘરની અન્ય વ્યકિતઓને પણ એ માટે કહેવું જોઈએ.

હદીસ શરીફમાં છે કે :

" જે ઘરમાં કુર્આનની તિલાવત થાય છે, તે ઘરમાંથી શયતાન બહાર નાસી જાય છે." *(હદીસ શરીફ)*

(૨) લિબાસના આદાબ

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઘરે પધાર્યા બાદ કપડાં બદલતા હતા.

● પહેલાં પાજામો (લેંગો, સુરવાલ, પાટલૂન) બદલવો. બેસીને બિસ્મિલ્લાહ પઢીને સુરવાલમાંથી પહેલાં ડાબો પગ અને પછી જમણો પગ બહાર કાઢો. પહેરતી વેળા સુરવાલ ખંખેરી જરા નમીને, બિસ્મિલ્લાહ કહી,

પહેલાં જમણા પગમાં અને પછી ડાબા પગમાં પહેરો. *(હિસ્ને હસીન)*

● ત્યાર બાદ કુરતો (ખમીસ, શર્ટ) બદલો.

પહેલાં ડાબી અને પછી જમણી બાંય બહાર કાઢો.

કુરતો પહેરતી વેળા પહેલાં કપડું ખંખેરી બિસિમલ્લાહ પઢી, પહેલાં જમણો હાથ અને પછી ડાબો હાથ બાંયમાં નાખો. *(હિસ્ને હસીન)*

●કાઢેલાં કપડાં ગડી વાળી બિસ્મિલ્લાહ કહી મુકો.

●જોડા–ચપ્પલ પહેલાં ડાબા પગમાંથી કાઢો, પછી જમણાં પગમાંથી.

●પહેરતી વેળા ખંખેરી, બિસ્મિલ્લાહ પઢી, પહેલાં જમણા પગમાંથી, પછી ડાબા પગમાં પહેરો. *(બુખારી)*

●જોડો ફકત એક જ પગમાં (કે બીજો પગ ઉઘાડો હોય) ન પહેરવો જોઈએ.

●પુરૂષોએ રેશમી કપડાં અને સોનું પહેરવું હરામ છે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●કપડાં પહેરતી વેળા આ દુઆ પઢો :–

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ و خَيْرِمَاهُوَلَهٗ، وَأَعُوْذُبِكَ مِنْ شَرِّهٖ
وَشَرِّمَاهُوَ لَهٗ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક મિન ખય્‌રિહિ વ ખય્‌રિ મા હુવ લહૂ. વ
અઊઝુબિક મિન શર્રિહિ વ શર્રિ મા હુવ લહૂ.

" હે અલ્લાહ પાક ! હું આપથી આ કપડાંની, અને એના મકસદની ભલાઈ ચાહું છું. તથા એની એની એના મકસદની બુરાઈથી પનાહ માગું છું. "

●નવું કપડું પહેરતી વેળા આ પ્રમાણે શુક્ર અદા કરો :

اَلْحَمْدُلِلّٰهِ الَّذِيْ كَسَانِيْ هٰذَا الثَّوْبَ، وَرَزَقَنِيْهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي
وَلَاقُوَّةٍ (أبوداود، ابن السني)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી કસાની હાઝ્ષ્ષવ્બ, વ રઝકનીહિ મિન ગય્‌રિ
હવ્‌લિમ્મિન્ની, વ લા કુવ્વતિન.

" સઘળા તે વખાણ અલ્લાહ પાક માટે છે, જેણે મને આ કપડું પહેરાવ્યું. અને મને આ કપડું (વિષેશ મહેરબાની કરી) મારા પ્રયાસ કે અધિકાર વગર અર્પણ કર્યું. "

●જૂનું કપડું કોઈ ગરીબને આપી દયો. જયાં સુધી તેના શરીર પર ત

કપડું રહેશે, તમને સવાબ મળતો રહેશે.

●કોઈ અન્યને નવું કપડું પહેરલ જુઓ તો આ પ્રમાણે દુઆ આપોઃ

تُبْلٰى وَ يُخْلِفُ اللّٰهُ

તુબ્લા વ યુખ્લિફુલ્લાહુ.

પહેરી જુનું કરો, અલ્લાહ તમને વારા ફરતી નવું કપડું પહેરાવતો રહે.

●માથું ઢાંકવું આગવી સુન્નત છે.

●અમામહ–પાઘડી પહેરે તો નીચે ટોપી પણ પહેરવી જોઈએ. અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ટોપી ઉપર પાઘડી પહેરતા હતા. જેનો છેડો પીઠ મુબારક પર લટકેલો રહેતો. આપે (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) કાળા, સફેદ અને લીલા રંગની પાઘડી પહેરી છે. મકકાની જીત વેળા આપના સિરે કાળી પાઘડી હતી.

●એવો લિબાસ–કપડાં ન પહેરવા જોઈએ, જે અન્ય કોમનો વિષેશ લિબાસ કે ધાર્મિક ઓળખ હોય. આમ કરવાથી માણસ તે લોકોનું અનુસરણ કરનાર, તથા એકરૂપતા અપનાવનાર ગણાશે. આવા માણસ માટે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે માણસ અન્ય કોમની મુશાબહત કરશે, (એક રૂપતા આપનાવશે) (કિયામતના દિવસે) તે માણસ તેમની સાથે હશે. *(અબૂદાવૂદ)*

●હમેંશા એક વાતનું ખાસ ધ્યાન રહે કે તમારો પાયજામો, લેંગો, લુંગી, પેન્ટ, પગની ઘૂંટીથી નીચે હરગિઝ ન હોય.

● પોતાના વિસ્તારના બુઝુર્ગો, સુન્નત પર ચાલનારા ઉલમાએ કિરામના લિબાસનું અનુસરણ કરવું જોઈએ. કારણ કે ઉલમાએ કિરામ જ અંબિયાના વારસદારો છે. *(હદીસ)*

ઓરતોના લિબાસના આદાબ :

● સતર; શરીરનો તે ભાગ જેને છુપાવવું જરૂરી છે.

●ઓરતનું પૂરૂં શરીર (ચહેરો, હાથની હથેળીઓ અને પગના પંજા સિવાય) સતર છે. માટે ઓરતોએ માથાથી પગ સુધી પૂરૂં શરીર ઢાંકવું જરૂરી છે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●***હિજાબ (પરદો)*** ઓરતો પરદા વગર ઘરેથી બહાર ન નીકળે. ના મહરમોથી પરદો કરવો ફર્ઝ છે. ભલે ને તે માણસ આંધળો હોય.

●ચહેરો ઢાંકવો; હિજાબ–પરદાનો એક ભાગ છે, માટે નામહરમ (પરાયા મર્દ) સામે ચહેરા પરથી પરદો ન હટાવવો. નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

●"નિગાહ ઈબ્લીસના તીરોમનું એક તીર છે." *(હદીસ શરીફ)*

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"પોતાની ગરદનો અને છાતીઓ પર ઓઢણી નાંખી રાખો." (સૂ.નૂરઃ૩૧)

માટે ઓઢણી એવી રીતે ઓઢવી જોઈએ કે માથાની સાથે છાતી પણ ઢંકાય જાય.

●પોતાનું શરીર (સતર) અન્ય મુસલમાન સ્ત્રીઓ સામે પણ ખોલવું ન જોઈએ. હા, કોઈ ખાસ જરૂરત ટાણે ખોલી શકાય છે, જેમ કે દવા, ઈલાજ, સારવાર માટે.

●નજરો નીચી રાખો. (સૂ. નૂર ઃ૩૧)

●પગો ઝમીન પર પછાડીને ભારે ચાલ ન ચાલો, કે છુપાવેલી ઝીનત સામે આવી જાય. (સૂ.નૂરઃ ૩૧)

(એટલે કે છડા, પાયલ વગેરે પહેરી બહાર ન નીકળો.)

●લિબાસ– પહેરવેશમાં પુરૂષોનું અનુસરણ ન કરો.

આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એવી સ્ત્રી ઉપર લઅનત ફરમાવી છે, જે પુરૂષો જેવો પહેરવેશ ધારણ કરે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●પુરૂષો જેવા જોડા–મોજડી પણ ન પહેરો. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●ખુશ્બૂ લગાવી બહાર ન નીકળો. હદીસ શરીફમાં ખુશબૂ લગાવી બહાર નીકળનારી સ્ત્રીને ઝિનાખોર કહેવામાં આવી છે. *(અબૂદાવૂદ)*

● *અવાજ*

●અવાજ ધીમો રાખો.

●ઘરે કોઈ પુરૂષ હાજર ન હોય, અને કોઈ અજાણ્યાથી વાત કરવી પડે તો ટુંકા અને ભારે અવાજે જવાબ આપો. નરમ સ્વરે કદી પણ વાત ન કરો. આવું જ ફોન ઉપર વાત કરતી વેળા પણ કરો.

●પોતાના વાલી કે શોહરની રજા સિવાય ઘરથી બહાર ન નિકળો.

●મહરમ વગર એકલા સફર ન કરો.

(3) ખાવાના આદાબ

●આપણા સૌના માલિક અને સર્જનહારે આપણા માટે ખાવા–

પીવાની અમુક વસ્તુઓ હરામ અને અસંખ્ય વસ્તુઓ હલાલ ફરમાવી છે. જેથી આપણા માટે અનિવાર્ય બની જાય છે કે હરામ વસ્તુઓ છોડી હલાલ ચીઝ વસ્તુઓ અપનાવીએ અને જે વસ્તુઓ કંઈ શકાસ્પદ હોય તેનાથી પણ દૂર રહીએ.

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

જે શરીર હરામ માલથી પોષણ પામે, તેના માટે જહન્નમ જ યોગ્ય છે.

વધુમાં આમ પણ ફરમાવ્યું કે :

બદનના ઉપર પહેરેલા કપડાંઓમાં એક ઠીંગડું પણ હરામ માલનું હશે, તો આવા માણસની નમાઝ અલ્લાહને ત્યાં મકબૂલ નથી. મરદૂદ છે. (અમાન્ય છે.) *(હદીસ શરીફ)*

●કુર્આન શરીફમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

ખાઓ, પીઓ, અને ફુઝૂલખર્ચી ન કરો. (સૂ. અઅરાફ:–૩૧)

●આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના આદેશાનુસાર ખાવા–પીવામાં ન તો કંજૂસાઈ કરવી જોઈએ, ન ફુઝૂલખર્ચી. મધ્યમ માર્ગ અપનાવવો વધુ યોગ્ય છે.

હઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

જે મધ્યમ માર્ગ અપનાવે છે, તે કદી ગરીબ નથી થતો. *(હદીસ શરીફ)*

●દસ્તરખ્વાન ઝમીન ઉપર પાથરી ખાવું જોઈએ. *(બુખારી શરીફ)*

અલ્લાહના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમે કદી પણ ટેબલ ઉપર ખાવા ખાધું નથી. *(શમાઈલે તિરમિઝી)*

●દસ્તરખ્વાન હંમેશા સાફ–ચોખ્ખું રાખવું જોઈએ. જેથી ખાતી વેળા જો કંઈક પડી જાય તો વિના સંકોચે લઈ શકાય. જે માણસ દસ્તરખ્વાન ઉપર પડેલી ચીઝ ઉઠાવી ખાય લે છે, તેની અવલાદ ખૂબસૂરત પૈદા થાય છે.અને તેનાથી મોહતાજી–ગરીબી દૂર કરવામાં આવે છે. *(મદારિજુન્નુબુવ્વત)*

●જોડા–ચપ્પલ પગમાં હોય તો, ઉતારી ઝમીન ઉપર બેસવું જોઈએ. *(દારમી)*

●ખાતા પહેલાં કાંડા સુધી હાથ ધોવા જોઈએ. ધોયા બાદ લૂછવા ન જોઈએ. આમ કરવાથી બરકત થાય છે. *(તિરમિઝી, ઝાદુલ્મઆદ)*

●બન્ને પગો ઉભા રાખી (નીચેનો ભાગ ઝમીન પર ટેકવી) અથવા એક પગે બેસીને કે, બન્ને પગો બીછાવીને (નમાઝના કાયદાની જેમ) બેસો. *(શમાઈલે તિરમિઝી)*

●બિસ્મિલ્લાહ પઢી, જમણા હાથે પોતાની સામેથી ખાવું જોઈએ.
(બુખારીશરીફ. મુસ્લિમ શરીફ)

●વચ્ચેથી ન ખાય, કાણર કે ઉપરથી ઉતરનાર બરકત વચ્ચે ઉતરે છે.
(મુસ્લિમ શરીફ)

●જો એક જ પાત્ર–વાસણમાં વિવિધ વાનગીઓ હોય તો, ઈચ્છા મુજબ ગમે ત્યાંથી ખાય શકે છે. *(બુખારી શરીફ)*

●સોના–ચાંદીના વાસણોમાં ન ખાવું જોઈએ. *(નસાઈ શરીફ)*

●ટેક લગાવીને કે અન્ય કોઈ વસ્તુના સહારે ન ખાવું જોઈએ. *(બુખારી)*

●ત્રણ આંગળીઓથી ખાવું સુન્નત છે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●અતિશય ગરમ ખાણું ન ખાવુ જોઈએ. *(મુસ્નદે દારમી)*

●ખાવા ઠંડું કરવા માટે ફૂંક મારવી નહીં. તેમ જ વાસણમાં મોઢું નાંખી શ્વાસ ન લેવો જોઈએ. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●ખાતાં ખાતાં કોળિયો હાથથી પડી જાય તો, સાફ કરી ફરી ખાય લે.
(મુસ્લિમ શરીફ)

●ખાણામાં કોઈ ખામી ન કાઢવી જોઈએ. (પસંદ ન પડે તો છોડી દેવું જોઈએ.) *(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)*

●કંઈ પીવું હોય તો, જમણા હાથે પીવું. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●ખાણું ભેગા મળી ખાવામાં આવે. જેટલા વધુ હાથ, એટલી વધુ બરકત થશે. *(મિશ્કાત શરીફ)*

●ખાતી વેળા કોઈ આવી ચડે તો એને પણ ખાવાની સલાહ કરવામાં આવે. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●જો ખાવું શરૂ કરતી વેળા બિસ્મિલ્લાહ ભૂલી જવાય તો જયારે યાદ આવે ત્યારે بِسمِ اللّٰہِ أَوَّلَهٗ وَاٰخِرَهٗ પઢવું જોઈએ.

●ઋતુનું પહેલું ફળ ખાવા મળે તો, (આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું અનુસરણ કરે. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સેવામાં જયારે ઋતુનુ પહેલું (નવું) ફળ આવતું તો આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એને આંખો અને હોંઠો પર મૂકતા અને પછી દુઆ કરતા કે :

أَللّٰهُمَّ كَمَاأَرَيْتَنَا أَوَّلَهٗ أَرِنَا اٰخِرَهٗ

અલ્લાહુમ્મ કમા અરય્તના અવ્વલહૂ અરિના આખિરહૂ.

"હે અલ્લાહ ! જેમ તમે અમને (ઋતુનું) પહેલું ફળ નસીબ કર્યું, એ જ પ્રમાણે (આ ઋતુનું) છેલ્લું ફળ પણ નસીબ ફરમાવો.

ત્યાર બાદ આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) આ ફળ સેવામાં હાજર સૌથી નાની ઉમરના બાળકને આપી દેતા. *(ઝાદુલ્મઆદ)*

●પોતાની સામેનું વાસણ સાફ કરો.

અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

તમને શું ખબર કે ખાણાના કયા દાણામાં, અને કઈ વસ્તુમાં વિષેશ બરકત છે? *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●જરૂરતથી વધારે ખાવું ન જોઈએ. હદીસ શરીફમાં આ વિષે સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન છે કે, પેટના ત્રણ ભાગ કરી એક ભાગ ખાણા માટે, એક પાણી માટે, અને એક ભાગ શ્વાસ માટે નકકી કરી લો. *(ઝાદુલ મઆદ)*

●ખાધા પછી આંગળીઓ સાફ કરી લો. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●પહેલાં વચ્ચેની આંગળી, ત્યાર બાદ કલિમહની આંગળી, પછી અંગૂઠો ચાટો. *(શમાઈલે તિરમિઝી, ખસાઈલે નબવી)*

જો અન્ય આંગળીઓ પણ ખાણા વાળી હોય તો એમાં પહેલાં નાની–છેલ્લી આંગળી, અને પછી એના જોડની આંગળી ચાટે. પૂરી આંગળી મોઢામાં ન નાંખતાં, આંગળીના જે ભાગ ઉપર ખાણું હોય, એને ચૂસી ખાય લો.)

●ખાધા પછી અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતાં આ દુઆ પઢો :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَ جَعَلَنَا مَنَ الْمُسْلِمِيْنَ (ترمذی، أبوداود)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝિ અત્અમના વ સકાના વ જઅલ–ના
મિનલ્મુસ્લિમીન.

"સઘળા વખાણો અલ્લાહ તઆલા માટે છે, જેણે અમને ખવડાવ્યું, પિવડાવ્યું અને મુસલમાન બનાવ્યા."

●ખાધા પછી નીચેની દુઆ માંગવાથી પાછલા ગુનાહો માફ થઈ જાય છે :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنِيْ هٰذَا وَرَزَقَنِيْهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّيْ وَلَاقُوَّةٍ

(ترمذی، أبوداود، ابن ماجه)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝિ અત્અમની હાઝા, વ રઝકનીહિ મિન ગય્રિ
હવ્લિમ્મિન્ની, વ લા કુવ્વતિન.

"સઘળા વખાણો અલ્લાહ તઆલા માટે જ છે, જેણે મારા કોઈ પ્રયાસ કે અધિકાર વગર મને આ ખાણું ખવડાવ્યું."

●ખાધા પછી હાથ ધુઓ અને કોગળા કરો. *(બુખારી શરીફ)*

●કોઈ પણ મુસલમાનની દઅવત કબૂલ કરવી એનો હક છે. *(હદીસ)*

●દઅવત આપનારના ઘરમાં શરીઅત વિરૂધ્ધ કામ થતું હોય, તો એની દઅવત કબૂલ ન કરો. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

(જેમ કે સ્ત્રી પુરૂષો એક જ મજલિસમાં હોય, નાચ– ગાન થતું હોય, ઓરતો શરઈ લિબાસમાં ન હોય વગેરે...)

●જો દઅવત હોય, તો ખાણું સામે મુકી દીધા પછી પણ જયાં સુધી મેઝબાન ન કહે, ખાવું શરૂ ન કરો. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●જો કોઈને ત્યાં દઅવત ખાય તો ખવડાવનારને આ પ્રમાણે દુઆ આપો :

اَللّٰهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِيْ وَاسْقِ مَنْ سَقَانِيْ

અલ્લાહુમ્મ અત્ઈમ મન્ અત્અમની વસ્કિ મન સકાની.

"હે અલ્લાહ! જેણે મને ખવડાવ્યું, તું એને ખવાડ,અને જેણે મને પિવડાવ્યું, તું એને પિવડાવ."

અથવા આ પ્રમાણે દુઆ આપો :

أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُوْنَ، وأَكَلَ طَعَامَكُمُ الْأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ
الْمَلَائِكَةُ (أبوداود)

અફ્તર ઈન્દકુમુસ્સાઈમૂન, વ અકલ તઆમકુમુ લ્અબરારુ, વ સલ્લત્
અલય્કુમુલ્મલાઈકતુ.

"તમારા ઘરે રોઝાદારો ઈફતાર કરે. નેક લોકો તમારૂં ખાણું ખાય, અને ફરિશ્તાઓ તમારા ઉપર રહમત વરસાવે."

●પહેલાં દસ્તરખ્વાન ઉઠાવવામાં આવે. પછી ખાનારાઓ ઉઠે. *(ઈબ્ને માજહ)*

●જયારે દસ્તરખ્વાન ઉઠાવે તો શુક્ર કરતાં આ દુઆ પઢો :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْداً كَثِيْراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيْهِ غَيْرَ مُكْفِيٍّ وَلَامُوَدَّعٍ وَلَا

مُسْتَغنیً عَنْهُ رَبَّنَا (بخاری)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ હમ્દન કષિરન તય્યિબન મુબારકન ફીહિ, ગય્ર
મુક્ફિય્યીન વ લા મુવદ્દઈન વ લા મુસ્તગ્નિન અન્હુ રબ્બના.

''સઘળા વખાણો, ઘણા બધા, પવિત્ર અને મુબારક; અલ્લાહ માટે જ છે. હે અલ્લાહ ! અમે આ ખાણાને વધારે સમજી, તરછોડી, એનાથી બે પરવા થઈ, આ દસ્તરખ્વાન નથી ઉઠાવી રહયા, (બલ્કે અમને તારી આવી નેઅમતોની વારંવાર જરૂરત પડવાની છે.)

●રોઝો ઈફતાર કરતી વેળા આ દુઆ પઢો :

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ

અલ્લાહુમ્મ લક સુમ્તુ વ બિક આમન્તુ વ અલય્ક તવક્કલ્તુ વ અલા રિઝકિક
અફતર્તુ.

''હે અલ્લાહ ! મેં તુજ ખાતર રોઝો રાખ્યો છે, તારા પર ઈમાન લાવ્યો છું, તુજ પર વિશ્વાસ રાખું છું, અને તારી જ બખ્શેલી રોઝીથી ઈફતાર કરૂં છું.''

અથવા આ પ્રમાણે દુઆ પઢો :

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ (أبوداود)

અલ્લાહુમ્મ લક– સુમ્તુ અલા રિઝકિક અફતર્તુ.

''હે અલ્લાહ! મેં તુજ ખાતર રોઝો રાખ્યો હતો અને તારી જ બખ્શેલી રોઝીથી ઈફતાર કરૂં છું.''

●રોઝો ઈફતાર કર્યા પછી આ દુઆ પઢો :

ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوْقُ وثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ (حصن حصين)

ઝહબઝ્ઝમ્ઉ વબ્તલ્લતિલ્ઉરૂક– વ ષબત લ્અજરુ ઈન્શાઅલ્લાહુ

'' તરસ છીપાય ગઈ. નસો તર થઈ ગઈ, અને ઈન્શાઅલ્લાહ સવાબ પણ મળી ગયો.''

●ખિલાલ (દાંત સાફ કરવા)ના આદાબ :-

●ખાવા દરમ્યાન દાંતોમાં જે કણ–ટુકડા રહી ગયા હોય, એને લાકડીથી કાઢી થૂંકી દો અને કોગળા કરી લો.

●જીભ હલાવવાથી દાંતોમાંથી જે કંઈ નીકળે તે ખાય શકાય છે.

(૪) પીવાના આદાબ :

●ખાધા બાદ તુરંત પાણી ન પીવું જોઈએ.(ટેવ પડી ગઈ હોય તો જુદી વાત છે.) કારણ કે (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ખાણું હજમ થવા આવે ત્યારે પીતા હતા. (*ઝાદુલ્મઆદ–મદારિજુન્નુબુવ્વત)*

●પીવાની વસ્તુ બેસીને,બિસ્મિલ્લાહ પઢી પીઓ. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●ઉભા ઉભા ન પીઓ. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●પીવાના વાસણમાં ફૂંક ન મારવી, તેમાં શ્વાસ પણ ન લેવો જોઈએ. *(અબૂદાવૂદ શરીફ–ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●ત્રણ શ્વાસે પીવું જોઈએ. *(બુખારી શરીફ)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : વચ્ચે વચ્ચે અટકી ત્રણ શ્વાસે પીવામાં તૃપ્તિ વધારે થાય છે. આમ કરવું તંદુરસ્તી વધારનારૂં અને પેટ માટે લાભદાયી છે. *(હદીસ શરીફ)*

●વાસણ (પ્યાલું,ગ્લાસ)ના તૂટેલા કિનારે મોઢું ન લગાડો.

●એવા સાંકડા મોઢા વાળા વાસણ (સુરાહી, શીશી)ને મોઢે લગાવી પાણી ન પીઓ, જેમાં જંતુ, કીચડ, કચરો હોય તો નજર ન આવે.

●પાણી પીધા પછીની દુઆ :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي سَقَانَا عَذْباً فُرَاتاً بِرَحْمَتِهٖ مَاءً ، وَلَمْ يَجْعَلْهُ بِذُنُوبِنَا
مِلْحاً أُجَاجاً (روح المعاني)

અલ્હમ્દુ લિલ્લાહિલ્લઝી સકાના અઝ્બન ફુરાતન બિરહ્મતિહિ માઅન, વ
લમ યજ્અલ્હુ બિઝુનિબના મિલ્હન ઉજાજન.

''સઘળા વખાણ તે અલ્લાહ માટે છે, જેણે પોતાની રહમતો વડે અમને મીઠું, સરસ પાણી પીવડાવ્યું. અને અમારા ગુનાહોના કારણે એને ખારૂં–કડવું ન બનાવ્યું.''

(૫) મહેમાનીના આદાબ :

●મેહમાન અને તેની આગતા સ્વાગતા વિષે અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

'' જે માણસ અલ્લાહ તઆલા અને કિયામતના દિવસ ઉપર ઈમાન ધરાવતો હોય, તેને જાઈએ કે પોતાના મહેમાનની એક રાત–દિવસ ખૂબ સરભરા કરે.મહેમાનની નવાજેશ એક રાત દિવસ તો છે જ.અને ત્રણ દિવસ સુધી તેની મહેમાની છે. અને પછીના દિવસો સદકહના છે. મેઝબાન

તકલીફમાં પડે એટલું રોકાવું મેહમાન માટે જાઈઝ નથી. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

●મુનાસિબ એ છે કે કોઈના ઘરે ત્રણ દિવસથી વધુ રોકાણ ન કરવામાં આવે. હા! મેઝબાન આગ્રહ કરેતો રોકાવામાં વાંધો નથી.

●ઘરે આવેલ મેહમાનનું તેની અને પોતાની હેસિયત પ્રમાણે સન્માન–સરભરા કરો.

●સલામ, ખેરો આફિયત (ખબર અંતર) પૂછવાથી શરૂઆત કરી જરૂરી હાજતોથી પરવારવા વિષે પૃચ્છા કરો.

●મેહમાનને કોઈ વસ્તુ અનુરૂપ ન હોય, અથવા કોઈ વસ્તુથી પરહેઝ હોય તો એનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

●મહેમાનને બોજ કદાપિ ન સમજો. બલ્કે મહેમાન તો સંપૂર્ણ રહમત છે. અલ્લાહના મહાન નબી હઝ. ઈબ્રાહીમ (અલૈ.) તો મહેમાન વગર ખાવું પણ પસંદ કરતા ન હતા.

●મહેમાન પાછો જાય ત્યારે, તેની પાસે પોતાના માટે દુઆ કરાવો. એક સહાબી (રદિ.) પાસેથી હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જયારે પરત ફરી રહયા હતા, તો તેમની વિનંતી પર આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમને નીચે પ્રમાણેની દુઆથી નવાઝયા :

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْمَا رَزَقْتَهُمْ وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ (ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ બારિક લહુમ ફીમા રઝકતહુમ વ ગ્ફિર લહુમ વરહમ્હુમ.

"હે અલ્લાહ ! જે રોઝી તમે એમને આપી છે, એમાં બરકત અતા ફરમાવો, એમની મગફિરત ફરમાવો અને એમના પર રહમ ફરમાવો."

હદિયો – ભેટ – સોગાદ

જયારે કોઈના ઘરે જાઓ તો, યથાશકિત કંઈક ભેટ લઈને જાઓ. અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : એક બીજાને પરસ્પર હદિયો આપતા રહો, આપસમાં મહોબ્બત થવા માંડશે. *(હદીસ શરીફ)*

●સફરથી પરત થાઓ ત્યારે ઘરવાળાઓ અને નજીકના સગાઓ માટે યથાશકિત હદિયો લાવવો જોઈએ.

●જો તમારા કહેવા કરવાથી કોઈનું કંઈક કામ થઈ ગયું હોય અને તે હદિયો આપે તો લેવો જોઈએ નહીં, એ લાંચ ગણાશે. હા! તે માણસ જોડે પેહલાંથી જ હદિયો લેવા–દેવાનો વહેવાર હોય તો વાંધો નથી.

(૬) છીંક વિષેના આદાબ :

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ને જયારે છીંક આવતી, ત્યારે હાથ કે કપડાંથી ચહેરો ઢાંકી દેતા હતા. અને છીંકના અવાજને દબાવી દેતા હતા. *(અબૂદાવૂદ શરીફ તિરમિઝી શરીફ)*

●છીંક આવે ત્યારે اَلْحَمْدُلِلّٰهِ "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" કહો.

(બુખારી શરીફ)

●સાંભળનાર يَرْحَمُكَ اللّٰهُ કહી જવાબ આપે.

● છીંકનાર એમને આ પ્રમાણે દુઆ આપે :

يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ (بخاری)

યહદીકુમુલ્લાહુ વ યુસ્લિહુ બાલુકુમ.

"અલ્લાહ તમને હિદાયત અતા ફરમાવે અને તમારી પરિસ્થિતિ બેહતર બનાવે." *(બુખારી શરીફ)*

●જો કોઈને શરદીના કારણે વારંવાર છીંક આવતી હોય તો દરેક વેળા يَرْحَمُكَ اللّٰهُ કહેવું જરૂરી નથી. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

(૭) બગાસા વિષેના આદાબ :

●બગાસું આવે ત્યારે મોઢા પર હાથ મુકી મોઢું બંધ કરી દો. કારણ કે શયતાન એમાં દાખલ થઈ જાય છે. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●જો નમાઝ દરમ્યાન બગાસું આવે તો એને રોકવાનો પૂરો પ્રયત્ન કરો. અવાઝ બિલ્કુલ ન થવા દો. કારણ કે એ શયતાન તરફથી હોય છે અને એને ખૂશી થાય છે. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

(૮) થૂંકવાના આદાબ :

●કિબ્લા તરફ મોઢું કરી હરગિઝ થૂંકો નહીં.

●નાપાક જગ્યાએ જેમ કે સંડાશ, પેશાબખાના, કચરા પર ન થૂંકો.

●જાહેર જગ્યાએ(PUBLIC PLACES) ન થૂંકો.

●કિબ્લાની દિશા ન હોય, એનો ખ્યાલ રાખી, પોતાની ડાબી તરફ મોઢું નીચું કરી થૂંકો. પછી એના ઉપર પાણી વહાવી દો અથવા માટી નાંખી દો. કારણ કે સફાઈ ઈસ્લામનો પ્રાકૃતિક સ્વભાવ છે. એક વાતનો હંમેશા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે તમારા કોઈ કામથી અન્યને તમારા ધર્મ ઉપર કે તમારા ઉપર આંગળી ઉઠાવવાનો મોકો ન મળે અને કોઈને તકલીફ ન પહોંચે.

(૯) સુવાના આદાબ :

- ●સૂતાં પહેલાં બિસ્મિલ્લાહ કહી ઘરનો દરવાજો બંધ કરી દો. *(હિસ્ને હસીન)*
- ●દીવો કે ફાનસ સળગતી હોય તો તેને પણ ઓલવી નાંખો *(")*
- ●ખાણા–પીણાના વાસણોને બિસ્મિલ્લાહ કહી ઢાંકી દો. *(")*
- ●સૂવા માટે વુઝૂ કરીને બિસ્તર પર જવું જોઈએ. *(")*
- ●એવા ધાબા પર સૂવું ન જોઈએ,જેના છેડે આડ ન હોય. *(તિરમિઝી)*
- ●ઊંધા મોંએ ન સૂવું. આ રીત અલ્લાહ તઆલાને પસંદ નથી. *(")*
- ●સીધા સૂવાની હાલતમાં પગ ઉપર પગ ન ચડાવો. *(મુસ્લિમ શરીફ)*
- ●ત્રણવાર બિસ્તર ખંખેરવો. *(બુખારી, મુસ્લિમ)*

●સૂતી વેળા સૂરએ ઈખ્લાસ : (قُـلْ هُـوَالـلّٰـه أحد....) , સૂરએ ફલક (قُـلْ أَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ....) અને સૂ. નાસ (قُـلْ أَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ....) પઢી બન્ને હથળીઓ ભેગી કરી તેના પર ફૂંક મારો. અને પછી પૂરા બદન પર જયાં સુધી પહોંચે હાથ ફેરવો. માથાથી શરૂ કરો. પછી મોઢું અને બદનનો આગળનો ભાગ, પછી બાકી શરીર. આવું ત્રણ વાર કરો. *(શમાઈલે તિરમિઝી)*

●સૂતાં પહેલાં તસ્બીહે ફાતિમહ પણ પઢવી જોઈએ. ૩૩ વાર સુબ્હાનલ્લાહ, ૩૩ વાર અલ્હમ્દુલિલ્લાહ, અને ૩૪ વાર અલ્લાહુ અકબર. *(બુખારી, મુસ્લિમ, અબૂદાવૂદ,તિરમિઝી)*

●ગુનાહોની માફી માંગવા ત્રણ વાર ઈસ્તિગ્ફાર પણ પઢો :

أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الَّذِيْ لَاإِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَأَتُوْبُ إِلَيْهِ (ترمذی)

અસ્તગ્ફિરુલ્લાહલ્લઝી લા ઇલાહ ઇલ્લા હુવલ્હય્યુલ કય્યૂમુ વ અતૂબુ ઇલય્હિ.

"હું અલ્લાહ તઆલા થી માફી માંગું છું.એના સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે જીવંત છે. સદાયે રહેનારો છે. હું તેની સામે તોબા કરૂં છું."

સૂતાં પહેલાં દિવસભરના કામો વિષે વિચારણા કરો. જે નેક–સારા કાર્યો થયા હોય, તે અલ્લાહતઆલાની તોફીકથી જ થયા, માટે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો અને ભૂલો થઈ હોય તો તેના પર અફસોસ કરી, સાચા દિલથી તોબા કરી, અલ્લાહથી માફી માંગો અને હવે પછી એ ગુનાહોથી બચવાનો પાકો નિર્ણય કરો.

●તહજ્જુદની નમાઝ માટે ઉઠવાની નિય્યત કરી સૂઓ. તહજ્જુદ પરહેઝગારોની નિશાની (ઓળખ) છે.

●કિબ્લા તરફ મોઢું કરી, જમણા પડખે, જમણા હાથની હથેળી જમણા ગાલ નીચે મુકો. અને ત્રણવાર આ દુઆ પઢો :

رَبِّ قِنِيْ عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ (أبوداود)

રબ્બિ કિની અઝાબક યવ્મ તબ્અસુ ઈબાદક

" હે અલ્લાહ! જયારે તુ તારા બંદાઓને બીજીવાર જીવંત કરી ઉઠાવે ત્યારે મને તારા અઝાબથી મહફૂઝ રાખજે. "

●અથવા આ દુઆ પઢો :

اَللّٰهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِيْ إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِيْ إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِيْ إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَأَ مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، اٰمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ

અલ્લાહુમ્મ અસ્લમ્તુ નફ્સિ ઈલય્ક વ વજ્જહતુ વજ્હિ ઈલય્ક,વ ફવ્વઝતુ અમ્રિ ઈલય્ક, વ અલ્જઅતુ ઝહ્રિ ઈલય્ક, રગ્બતન વ રહબતન ઈલય્ક, લા મલ્જઅ વલામન્જા મિન્ક ઈલ્લા ઈલય્ક, આમન્તુ બિકિતાબિકલ્લઝી અન્ઝલ્ત,વ નબિય્યીકલ્લઝી અર્સલ્ત.

"હે અલ્લાહ! મારા પ્રાણ મેં તને સોંપ્યા. મારૂં મોઢું મેં તારી તરફ કરી લીધું. મારો મા'મલો તારે હવાલે કર્યો. મારી કમરને તારો સહારો આપ્યો. (આ બધું)તારાથી ઉમ્મીદ બાંધીને, તારાથી ખોફ રાખીને (કર્યું.) તારા સિવાય બીજે કયાંય આશ્રય સ્થાન નથી. કોઈ બચાવનાર નથી. તારી ઉતારેલ કિતાબ ઉપર અને તારા મોકલેલા રસૂલ ઉપર હું ઈમાન લાવું છું.'

આ દુઆ પઢીને સૂઈ જનાર જો તે જ રાત્રે મરણ પામે તો તેની મોત ઈસ્લામ પર ગણાશે. *(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)*

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) સફરમાં હોય કે મુકામ પર હોય, સૂતી વેળા આપના માથા પાસે અમુક વસ્તુઓ જરૂર રહેતી; તેલની શીશી, સુરમાદાની, કાતર, દાંતણ, આયનો, અને નાનકડી લાકડી, જે માથું વગેરે ખંજવાળવા કામ આવતી. *(તિરમિઝી, ખસાઈલે નબવી)*

●જો ઊંઘમાં કોઈ સ્વપ્ન જુઓ અને આંખ ઉઘડી જાય તો اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ **કહો. અને કોઈ દીનદાર, માયાળુ, હિતેચ્છુ, સારા માણસ સામે એને વર્ણન**

કરો, જેથી તે એની સારી તઅબીર આપે. *(હિસ્ને હસીન)*

●જો કોઈ ખરાબ સ્વપ્ન જુઓ તો (કિબ્લાનો ખ્યાલ કરી) ડાબી તરફ ત્રણવાર થૂ થૂ કરો. અથવા ફૂંક મારો. પછી ત્રણ વાર :

أَعُوذُبِاللّٰهِ السَّمِيْعِ الْعَلِيْمِ مِنَ الشيْطَانِ الرَّجِيْمِ

અઊઝુબિલ્લાહિ સ્સમીઇલ્અલીમ, મિનશ્શયતાનિર્રજીમ.

પઢો. અને કોઈ સામે એનો ઉલ્લેખ ન કરો. આમ કરવાથી આ ખરાબ સ્વપ્ન કોઈ નુકસાન કરશે નહીં. અને જે પડખે સૂઈ રહયા હતા તે પડખું ફેરવી સૂઈ જાઓ. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે રાત્રે જેની આંખ ખૂલી જાય, તે આ પ્રમાણે પઢે :

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى
كُلِّ شَيئٍ قَدِيْرٌ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهَ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّابِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ

લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહુ, વહ્દહુ લા શરીક લહૂ, લહુલ્મુલ્કુ વ લહુલ્હમ્દુ વહુવ
અલા કુલ્લિ શય્ઈન કદીર.અલ્હમ્દુલિલ્લાહિ વ સુબ્હાનલ્લાહિ વ લા ઇલાહ
ઇલ્લલ્લાહ– વલ્લાહુ અકબર, વલા હવ્લ વલા કુવ્વત ઇલ્લા
બિલ્લાહિલ્અલિય્યિલ અઝીમ.

''અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. તે એક જ છે. એનો કોઈ ભાગીદાર નથી. સર્વસત્તા તેની જ છે. સઘળા વખાણ તેના જ માટે છે. તે દરેક વસ્તુ પર શકિતમાન છે. સઘળા વખાણ અલ્લાહ માટે છે. તે દરેક ખામીથી પાક છે. તેના સિવાય કોઈ ઈબાદતને લાયક નથી. તે બધાથી મોટો છે. મહાન અને ઉચ્ચતા વાળા તે અલ્લાહની તૌફીક અને શકિત વિના ન તો કોઈ નેક કામ થઈ શકે છે, ન કોઈ બુરાઈથી બચી શકાય છે.''

ત્યાર બાદ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ (અલ્લાહુમ્મગ્ફિલી) **(હે અલ્લાહ ! મારી મગફિરત ફરમાવો) કહો. અથવા કોઈ બીજી દુઆ માંગશો તો તે પણ કબૂલ થશે. વુઝૂ કરી નમાઝ પઢશો તો તે પણ કબૂલ થશે. (બુખારી શરીફ)**

●સવારે જાગો ત્યારે આ દુઆ પઢી અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરો :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُوْرُ. (شمائل ترمذى)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અહ્યાના બઅ્દમા અમાતના વ ઇલય્હિન્નુશૂર.

" સઘળા વખાણો તે અલ્લાહ પાક માટે જ છે. જેણે અમને મારવા બાદ જીવંત કર્યા. અને અમારે એની પાસે જ જવાનું છે."

●ઊંઘમાં ડરી જનારને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) નીચેની દુઆ શીખવાડતા હતા :

أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهٖ وَشَرِّ عِبَادِهٖ وَمِنْ هَمَزَاتِ
الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَحْضُرُوْنِ (أبو داود)

અઊઝુબિકલિમાતિલ્લાહિત્તામ્માતિ મિન ગઝબિહિ વ શર્રિ ઇબાદિહી, વ
મિન હમઝાતિશ્શયાતિનિ, વ અંય્યહઝુરૂન.

" હું અલ્લાહના સઘળા કલિમાઓ વડે, અલ્લાહની નારાજગી, તેના બંદાઓની બુરાઈ, શયતાનોના બુરા વિચારો અને શયતાનોના મારા પાસે આવવાથી પનાહ માંગું છું."

(૧૦) જાજરૂ જવાના આદાબ :

●જાજરૂમાં જતાં પહેલાં માથું ઢાંકી લો. પગમાં જોડા, ચપ્પલ પહેરો. *(તબકાતે ઈબ્ને સઅદ)*

●કુર્આન શરીફની કોઈ આયત કે હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના પવિત્ર નામ કોતરેલી ચાંદીની વીંટી પહેરી હોય તો બહાર જ કાઢીને જાઓ.

●કિબ્લા તરફ મોઢું કે પીઠ ન કરો. *(તિરમિઝી શરીફ)* **એવી રીતે બેસો કે કાબા શરીફ જમણી તરફ રહે.**

●ઉભા ઉભા પેશાબ ન કરો. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●જાજરૂમાં ડાબા પગે દાખલ થાઓ. *(")*

●જતાં પહેલાં બિસ્મિલ્લાહ કહો. *(તિરમિઝી,ઈબ્નેમાજહ,મુસ્નદેઅહમદ)*

●નીચે પ્રમાણે દુઆ પઢી અંદર જાઓ :

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُبِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ (بخاری)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક મિનલ્ખુબ્ષિ વ લ્ખબાઇષ.

"હે અલ્લાહ! હું નાપાક જીન્નાતો અને નાપાક જીન્નાતણીઓથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું."

●સફાઈ (હાથ પાણી) ડાબા હાથે કરો. *(તિરમિઝી શરીફ)* **જો માટીના ઢેફાં વાપરો તો એકી સંખ્યા(૩–૫)નો ખ્યાલ રાખો.**

●નાપાકી પાણી વડે પાક કરવી જોઈએ. *(તિરમિઝી)*

●જાજરૂમાં અલ્લાહનું નામ ન લો, અતિશય જરૂરત વગર કોઈનાથી વાતચીત પણ ન કરો.

●જરૂરતથી ફારિગ થઈ જમણા પગે બહાર આવી غُفْرَانَكَ (ગુફરાનક) પઢો. *(મુ.અહમદ, સુનને અરબઆ, તિરમિઝી)*

●ત્યાર બાદ અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરતાં આ દુઆ પઢો :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ أَذْهَبَ عَنِّيْ الْأَذَى وَعَافَانِيْ (ابن السنى)

અલ્હમ્દુલિલ્લાહિલ્લઝી અઝહબ અન્નિલ્અઝા આફાની.

''સઘળા વખાણ તે અલ્લાહ પાક માટે છે, જેણે મારાથી પરેશાની દૂર કરી, અને શાંતિ આપી.''

●છેલ્લે ડાબા હાથને માટીમાં મસળી ધોઈ લો.

●ગુસલખાનામાં પેશાબ ન કરો. અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એનાથી મનાઈ ફરમાવતાં પવિત્ર ઈરશાદ ફરમાવ્યું કે : ઘણા ખરા વસવસાઓ અને બુરા વિચારો એના કારણે જ આવે છે. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

●જાજરૂ પેશાબખાનામાં થૂંકવું જોઈએ નહિ.

(૧૧) શરીરની પાકી સફાઈના આદાબ :

●પોતાના શરીર અને કપડાંઓની સફાઈનો હંમેશા ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. અલ્લાહના મહબૂબ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે : પાકી (સફાઈ) અર્ધુ ઈમાન છે. *(હદીસ શરીફ)*

●ફરજ ગુસલ કરતાં પુર્વે પેશાબ–પાખાનાથી ફારિગ થઈ જાઓ. ખુલ્લી જગ્યામાં નિર્વસ્ત્ર થઈ ગુસલ ન કરો. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

●સોહબત (સંભોગ) કે એહતેલામના કારણે ગુસલ જરૂરી હોય અને એવી હાલતમાં જ આરામ કરવાનો ઈરાદો હોય તો, જરૂરત પૂરી કર્યા બાદ શરીર પરથી નાપાકી ધોઈ, વુઝૂ કરી સૂવું જોઈએ.

●જુમ્અહ અને બન્ને ઈદની નમાઝો માટે ગુસલનો વિષેશ પ્રબંધ કરો.

●માથાના વાળ કાનની બુટ્ટીથી ઉપર સુધી, બૂટ સુધી, અને બૂટથી નીચે સુધી રાખવા; બધી જ સૂરતો સુન્નત છે. વધુથી વધુ ખભા સુધી રાખો, પરંતુ તેથી વધુ લાંબા વાળ રાખવા નહૂસત છે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જયારે આયનામાં પવિત્ર ચહેરાને જોતા તો નીચેની દુઆ પઢતા હતા :

اَللّٰهُمَّ حَسَّنْتَ خَلْقِيْ فَحَسِّنْ خُلُقِيْ وَأَوْسِعْ عَلَّيَّ فِيْ رِزْقِيْ(شمائل ترمذی)

અલ્લાહુમ્મ હસ્સન્ત ખલ્કી ફહસ્સિન ખુલુકી વ અવ્સિઅ અલય્ય ફી રિઝ્કી.

" હે અલ્લાહ જેમ તેં મારા શરીરને સારૂં બનાવ્યું છે, તેમ મારા સંસ્કારો (અખ્લાક) પણ સારા બનાવી દે, અને મારી રોઝી વિશાળ કરી દે."

●હજ અને ઉમરહ વેળા વાળ મૂંડાવવા સુન્નત છે.

●જૂ, ઝખમ કે અન્ય કોઈ કારણસર પણ વાળ મૂંડાવી શકાય છે.

●તેલ લગાડવું હોય તો પહેલાં દાઢીમાં, પછી માથામાં તેલ નાંખે, દાઢીના ગળા તરફના ભાગથી શરૂ કરો, અને માથામાં કપાળ તરફથી શરૂ કરો.

●દાઢી વધારવી જોઈએ. અને મૂંછો કતરાવવી જોઈએ. મૂંછો એટલી નાની કરો કે નીચેની ચામડી દેખાય શકે. દાઢીના વાળ જો એક મુટ્ઠીથી વધારે હોય તો, તે કાપી શકાય છે. માથાના કે દાઢીના સફેદ વાળને ઉખેડવા જોઈએ નહીં. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)* સફેદ વાળને મહેંદી લગાવવી જાઈઝ છે. *(અબૂદાવૂદ શ.)* અલબત્ત કાળો ખિઝાબ લગાડવો મના છે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●બગલ અને નાફ નીચેના વાળ અસ્તરા (બ્લેડ) વડે સાફ કરવા જોઈએ. *(અબૂદાવૂદ)* સફાઈમાં ૪૦ દિવસથી વધુ અંતરાલ ન પડવો જાઈએ.

લાબાં થયેલા નખ કાપી લેવા જોઈએ. *(મુસ્લિમ શ.)* નખોને પંદર દિવસથી વધુ મોટા દેવા નહિ. *(નબવી લયલો નહાર)*

●ગુરૂવારે અને શુક્રવારે નખ કાપવા અમુક રિવાયતોથી સાબિત છે. *(ઉસ્વએ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)*

●હદીસ શરીફમાં નખ કાપવાની એક રીત આ પ્રમાણે છેઃ

જમણો હાથઃ કલિમાની આંગળી, વચ્ચેની મોટી આંગળી, તેના પછીની છેલ્લેથી બીજી આંગળી, છેલ્લી આંગળી.

ડાબો હાથઃછેલ્લી આંગળી, તેના પછીની આંગળી, વચ્ચેની આંગળી, કલેમાની આંગળી, અંગુઠો, અને છેલ્લે જમણા હાથનો અંગુઠો.

જમણો પગઃ છેલ્લી આંગળીથી શરૂ કરી, અંગુઠા પર ખતમ કરો.

ડાબો પગઃ છેલ્લી આંગળીથી શરૂ કરી અંગુઠા પર ખતમ કરો.

(નબવી લયલો નહાર)

●બન્ને આંખોમાં ત્રણ ત્રણ વાર સુરમો લગાવો.

(શમાઈલે તિરમિઝી, ઈબ્ને સઅદ)

●અત્તર કે અન્ય ખુશ્બૂ વુઝૂ બાદ વાપરો.

●જાફરાન ભેળવેલી ખુશ્બૂ વાપરવી નહીં. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●એવું અત્તર કે સ્પ્રે જેમાં સ્પ્રીટ કે આલ્કોહલની ભેળસેળ હોય, હરગિઝ ન વાપરો. કારણ કે આ બન્ને વસ્તુઓ હરામ છે.

(૧૨) ઘરેથી નીકળવાના આદાબ :

●ફજરની બે રકાત સુન્નત ઘરમાં જ પઢવાની આદત બનાવવી જોઈએ. આ આપ(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નત છે. *(બુખારી)*

●પહેલી રકાતમાં સૂરએ કાફિરૂન અને બીજી રકાતમાં સૂરએ ઈખ્લાસ પઢો. આમ સવારમાં ઘરેથી વુઝૂ કરી આટલું કર્યા બાદ પહેલી વાર ઘરની બહાર નીકળે. હદીસ શરીફમાં આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે માણસ સારી રીતે વુઝૂ કરી નમાજ માટે નીકળે, તો દરેક કદમ ઉપર એક એક નેકી લખવામાં આવશે અને એક એક ગુનાહ માફ કરવામાં આવશે. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●ઘરેથી નીકળતી વેળા ઘરવાળાઓને સલામ કરો. *(બયહકી)*

●પહેલાં ડાબો પગ ઘરથી બહાર મુકતા આ દુઆ પઢોઃ

بِسْمِ اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ عَلىٰ اللّٰهِ، لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ (ترمذى)

બિસ્મિલ્લાહિ તવક્કલ્તુ અલલ્લાહિ, લા હવ્લ વલા કુવ્વત ઈલ્લા
બિલ્લાહિલ્અલિય્યિલ અઝીમ.

"અલ્લાહનું નામ લઈ (ઘરથી બહાર નીકળું છું) હું અલ્લાહ પર જ ભરોસો રાખું છું. મહાન અને મોટા અલ્લાહની તોફીક અને શકિત વિના ન કોઈ નેક કાર્ય કરી શકાય છે, ન બુરા કાર્યથી બચી શકાય છે."

●ત્યાર બાદ આ દુઆ પઢો :

أَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْئَلُكَ خَيْرَالْمَوْلَجِ وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ، بِسْمِ اللّٰهِ وَلَجْنَا
وَبِسْمِ اللّٰهِ خَرَجْنَا وَعَلىٰ اللّٰهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا (أبوداود)

અલ્લાહુમ્મ ઈન્ની અસ્અલુક ખય્ર લ્મવ્લજિ, વ ખય્ર લ્મખ્રજિ, બિસ્મિલ્લાહિ
વલજ્ના વ બિસ્મિલ્લાહિ ખરજ્ના વ અલલ્લાહિ રબ્બિના તવક્કલ્ના.

" હે અલ્લાહ! હું આપથી ઘરમાં દાખલ થવામાં અને ઘરથી

નીકળવામાં ભલાઈ માંગું છું. અલ્લાહનું નામ લઈ અમે ઘરમાં પ્રવેશીએ છીએ અને અલ્લાહનું નામ લઈને જ નીકળીએ છીએ અને અમારા રબ અલ્લાહ ઉપર જ અમે ભરોસો કરીએ છીએ."

●**આકાશ તરફ નજર ઉઠે તો આ દુઆ પઢો:**

أَللّٰهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْراً وَفِيْ لِسَانِيْ نُوْراً وَاجْعَلْ فِيْ سَمْعِيْ نُوْراً
واجْعَلْ فِيْ بَصَرِيْ نُوْراً واجْعَلْ فِيْ خَلْفِيْ نُوْراً ومِنْ أَمَامِيْ نُوْراً
واجْعَلْ مِنْ فَوْقِيْ نُوْراً وَمِنْ تَحْتِيْ نُوْراً أَللّٰهُمَّ اعْطِنِيْ نُوْراً (مسلم)

અલ્લાહુમ્મજઅલ્ની ફી કલ્બી નૂરન, વ લિસાની નૂરન, વજઅલ ફી સમ્ઈ નૂરન, વજઅલ ફી બસરી નૂરન, વજઅલ ફી ખલ્ફી નૂરન, વજઅલ મિન અમામી નૂરન, વજઅલ મિન ફવ્કી નૂરન. વ મિન તહ્તી નૂરન.અલ્લાહુમ્મઅ્તિની નૂરન.

"હે અલ્લાહ ! મારા અંતર અને વાણીમાં નૂર ભરી દે. મારા કાનોમાં અને આંખોમાં નૂર ભરી દે. મારી આગળ અને પાછળ નૂર ભરી દે. મારા ઉપર નીચે નૂર ભરી દે. અને હે અલ્લાહ ! મને નૂર અતા ફરમાવ."

(૧૩) મસ્જિદના આદાબ :

●મસ્જિદ અલ્લાહ તઆલાનું ઘર છે. માટે એની ગરિમા અને માન જાળવવું દરેક મુસલમાન માટે જરૂરી છે.

●મસ્જિદની પાકી–સફાઈનો ખ્યાલ રાખો. મસ્જિદમાં પડેલી ગંદકી સાફ કરવી સુન્નત છે.

●નમાઝ માટે ઘરેથી વુઝૂ કરી નીકળો. *(બુખારી શરીફ)*

●મસ્જિદે જતી વેળા સાફ અને ચોકખા કપડાં પહેરી સારી સ્થિતિમાં નીકળો. શકય હોય તો હલાલ ખુશ્બૂ પણ લગાવો.

●કાચા પ્યાઝ અને લસણ ખાઈને ન જાઓ. *(બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)* આ જ પ્રમાણે ખરાબ ગંધ વાળી દરેક વસ્તુ જેનાથી મુસલમાન ભાઈ તકલીફ અનુભવે, જેમ કે બીડી, સીગારેટ, ગુટખા વગેરે ખાય–પીને મસ્જિદમાં ન જાઓ.

●ના સમજ નાના બાળકોને મસ્જિદમાં હરગિઝ સાથે ન લઈ જાઓ. જેઓ મસ્જિદનો અદબ ન જાળવી શકે, જેમ કે પેશાબ કરી દે. શોર કરવા માંડે, કે દોડવા કુદવા માંડે. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●મસ્જિદમાં લેન,દેન, દુનિયાની વાતો કરવી ગુનો છે. *(ઈબ્ને માજહ)*

●જમણા પગથી મસ્જિદમાં દાખલ થતાં આ દુઆ પઢો :

بِسْمِ اللّٰهِ، الصَّلٰوةُ والسَّلَامُ عَلىٰ رَسُوْلِ اللّٰهِ (حصن حصين)

બિસ્મિલ્લાહિ, અસ્સલાતુ વ સ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહિ.

" અલ્લાહના નામથી શરૂ કરૂં છું, અને અલ્લાહના રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ પર સલામતી અને રહમતો ઉતરે."

أَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ ذُنُوْبِيْ وافْتَحْ لِيْ أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

અલ્લાહુમ્મગ્ફિરલી ઝુનૂબી વફતહ લી અબ્વાબ રહમતિક.

" હે અલ્લાહ! મારા ગુનાહો માફ ફરમાવી આપો. અને મારા માટે તમારી રહમતના દરવાઝાઓ ખોલી આપો." અથવા....

بِسْمِ اللّٰهِ أَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلىٰ مُحَمَّدٍ (ترمذی)

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ સલ્લિ અલા મુહમ્મદ.

" શરૂ કરૂં છું અલ્લાહના નામથી, અને હે અલ્લાહ હઝરત મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર રહમતો નાઝિલ ફરમાવ."

أَللّٰهُمَّ افْتَحْ لِيْ أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ (مسلم، ترمذی، أبوداود)

અલ્લાહુમ્મફતહ લી અબ્વાબ રહમતિક.

"હે અલ્લાહ મારા માટે તમારી રહમતના દરવાજાઓ ખોલી આપો."

●મસ્જિદમાં પહોંચ્યા બાદ સુન્નત એ'તેકાફની નિય્યત કરો. જેથી મસ્જિદમાં રહો ત્યાં સુધી ઈબાદતના સવાબ સાથે એ'તેકાફનો સવાબ પણ મળતો રહે.

●નિય્યત આ પ્રમાણે છે :

بِسْمِ اللّٰهِ دَخَلْتُ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَنَوَيْتُ سُنَّةَ الإِعْتِكَافِ

બિસ્મિલ્લાહિ દખલ્તુ વ અલય્હિ તવક્કલ્તુ વ નવય્તુ સુન્નતલ ઈઅ્તિકાફ.

" અલ્લાહનું નામ લઈ હું મસ્જિદમાં દાખલ થયો. અલ્લાહ ઉપરજ મારો વિશ્વાસ છે. અને મેં સુન્નત એ'તેકાફની નિય્યત કરી."

●મસ્જિદમાં આવી બેસતાં પહેલાં બે રકા'ત 'તહિય્યતુલ મસ્જિદ' પઢી લો. (મકરૂહ સમય ન હોય તો). *(બુખારી શ., મુસ્લિમ શ.)*

●જો સમય ઓછો હોય તો ફર્જ પહેલાંની સુન્નતોની નિય્યત સાથે તહિય્યતુલ મસ્જિદની પણ નિય્યત કરી લો.

●અઝાન થયા બાદ મસ્જિદમાંથી કોઈ જરૂરત વગર બહાર નીકળવું, કે નમાઝ માટે પાછા આવવાના ઈરાદા વગર બહાર નીકળવું મુનાફકત (ઈસ્લામ સાથે ગદારી–બેમુખાપણું) છે. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●અઝાન સાંભળે તો જવાબમાં અઝાનના જ શબ્દો લોટાવીને અઝાન પછીની મસ્નૂન દુઆ પઢો. *(બુખારી શરીફ)*

●જો આગલી કોઈ સફમાં જગ્યા મળતી હોય તો પાછળ ન બેસો. *(મુસ્લિમ શ., અબૂદાવૂદ શ.)*

●નમાજ માટેની લાઈન સફ બિલ્કુલ સીધી રાખો. હળી મળીને ઉભા રહો. વચ્ચે ખાલી જગ્યા ન રહેવા દો.

●ખભા અને પગની ઘૂંટીઓ એક બીજાની સામે રાખો.

●શરીરના બધા જ અવયવો કિબ્લા તરફ રાખો.

●'તકબીરે ઊલા' સાથે નમાઝ પઢવાનો એહતેમામ કરો. *(મુસ્લિમ શ.)*

●નમાઝમાં અલ્લાહ તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરો અને શરીરના અવયવોને શાંત રાખો. (વધુ હલન ચલન ન કરો.) *(નસાઈ શ.,અબૂદાવૂદ શ.)*

●જમાઅત સાથે નમાઝ પઢવાની રાહ જોઈ મસ્જિદમાં બેસી રહેવાથી નમાઝ જેટલો જ સવાબ મળે છે. *(બુખારી શરીફ)*

●આંખો બંધ કરી નમાઝ પઢવી સુન્નત વિરૂધ્ધ છે. *(મદારિજુન્નુબુવ્વત)*

●મસ્જિદમાં પોતાનો સમય નમાઝ, તિલાવત,ઝિક્ર,દુરૂદ શરીફ, ઈસ્તિગ્ફાર કે દીનની વાતો કહેવા સાંભળવામાં પસાર કરો.

●ગીબત, ચુગલખોરી, ઈલ્ઝામ (આરોપ), ગાળ (અપશબ્દો), લડાઈ– ઝઘડા કે દુનિયાની વાતો હરગિઝ ન કરો.

●મસ્જિદમાં નમાઝીના સામેથી કદાપિ પસાર ન થાઓ.

●મસ્જિદથી બહાર નીકળતી વેળા પહેલાં ડાબો પગ બહાર કાઢો અને આ દુઆ પઢોઃ

بِسْمِ اللّٰهِ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ

બિસ્મિલ્લાહિ, વસ્સલાતુ વ સ્સલામુ અલા રસૂલિલ્લાહિ.

''અલ્લાહના નામથી શરૂં કરૂં છું, અને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર રહમત અને સલામતી નાઝિલ થાય.

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْلِيْ ذُنُوْبِيْ وَافْتَحْ لِيْ اَبْوَابَ فَضْلِكَ(حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મગ્ફિરલી ઝુનૂબી વફતહ લી અબ્વાબ ફઝ્લિક.

''હે અલ્લાહ મારા ગુનાહો માફ કરી દો અને મારા માટે તમારી રહમતના દરવાજાઓ ખોલી આપો.''

અથવા આ દુઆ પઢોઃ

أَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક મિન ફઝ્લિક.

''હે અલ્લાહ! હું તારાથી તારી મહેરબાનીનો સવાલ કરું છું.

(મુસ્લિમ, તિરમિઝી અબૂ દાવૂદ)

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે માણસ મસ્જિદથી નીકળતી વેળા નીચેની દુઆ પઢે તો શૈતાન અફસોસ કરતાં કહે છેઃ આ માણસ આખો દિવસ મારાથી મહફૂઝ (સુરક્ષિત) થઈ ગયો.

أَعُوْذُ باللّٰهِ العَظِيْمِ، وَبوَجْهِهِ الكَرِيْمِ وبِسُلْطَانِهِ القَدِيْمِ مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ(أبوداود)

અઊઝુબિલ્લાહિ લ્અઝીમ, વ બિવજ્હિહિ લ્કરીમ વ બિસુલ્તાનિહિ કદીમ.
મિનશ્શય્તાનિર્રજીમ.

''હું શયતાન મરદૂદથી બચવા ખાતર ,મહાન ખુદા તેની પવિત્ર ઝાત અને તેની અપાર સલ્તનતની પનાહમાં આવું છું.''

●શયતાનની તકલીફથી બચવા માટે મસ્જિદના દરવાજે નીચે પ્રમાણે દુઆ પઢોઃ

أَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوْذُبِكَ مِنْ إِبْلِيْسَ وَجُنُوْدِهِ(ابن السنّى)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક મિન ઇબ્લીસ વ જુનૂદિહી.

''હે અલ્લાહ! હું ઈબ્લીસ અને તેના લાવ લશ્કરથી બચવા ખાતર તારી પનાહ માંગું છું.

●સજદએ તિલાવત કરતાં નીચેની દુઆ પઢો :

سَجَدَ وَجْهِيْ لِلَّذِي خَلَقَهُ وصَوَّرَهُ وشَقَّ سَمْعَهُ وبَصَرَهُ، بِحَوْلِهِ
وَقُوَّتِهِ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ أَحْسَنَ الخَالِقِيْنَ(ترمذى، نسائى)

સજદ વજ્હી લિલ્લઝી ખલકહૂ, વ સવ્વરહૂ વ શક્ક સમ્અહુ વ બસરહુ,
બિહવ્લિહિ વ કુવ્વતિહિ ફતબાકરલ્લાહુ અહ્સનલ્ખાલિકીન.

''મારા ચહેરાએ તે ખુદા સમક્ષ સજદો કર્યો, જેણે એને બનાવ્યો છે,

અને સૂરત આપી છે, અને પોતાની શકિત અને મહેરબાનીથી કાન– આંખના પરદા ખોલી દીધા. (જેથી હું સાંભળી–જોઈ શકું) મુબારક છે અલ્લાહ તઆલાની પવિત્ર ઝાત જે સુંદર સર્જક છે.

(૧૪) રસ્તાના આદાબ :

●સવારે વહેલી તકે સદકો કરી દેવો જોઈએ, કારણ કે બલા (મુસીબત) સદકાથી આગળ નથી વધી શકતી. *(હદીસ શરીફ)*

●રસ્તામાં અકડીને ન ચાલવું જોઈએ. અલ્લાહનું પવિત્ર ફરમાન છે :

"તું ધરતી પર અકડીને ન ચાલ. કારણ ન તું ધરતીને ફાડી શકે છે, ન પહાડની ઉંચાઈએ પહોંચી શકે છે." (કુર્આન કરીમ)

●નમ્રતાથી ચાલવું જોઈએ. અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"રહમાનના ખરા બંદાઓ તે છે જે ઝમીન ઉપર નમ્રતાથી ચાલે છે. અર્થાત, તેઓ પોતાને અલ્લાહના ગુલામ અને અલ્લાહ સમક્ષ તુચ્છ સમજી ધરતી પર નરમીથી કદમ મુકે છે. એમની ચાલમાં નમ્રતા અને ગુલામી જાહેર થાય છે. તેઓ હરપળે એ વાતનું ધ્યાન રાખતા હોય છે કે સાચો મા'બૂદ અલ્લાહ મને જોઈ રહયો છે કે રહમાને જરૂરી ઠેરવેલ આજિઝી મારી ચાલમાં છે કે નહી?" (એહસાન કયા હે? શાહ અ. ગની (રહ.)

●રસ્તાની એક બાજુ ચાલો, રસ્તા પરથી કષ્ટદાયક વસ્તુઓ (કાંટા પથ્થર વગેરે)એક તરફ હટાવી દો. ઈમાનનો છેલ્લો અંશ આ પણ છે. *(બુખારી, મુસ્લિમ વગેરે)*

●મુસલમાનને (ઓળખતા કે અજાણ્યા દરેકને)સલામ કરો. *(હદીસ)*

●રસ્તા પર બેસવાથી બચો. જો બેસવું જ પડે તો રસ્તાનો હક અદા કરો. નજરો નીચી રાખો.(જેથી ના મહરમ, પરાયી અવરત પર નજર ન પડે. કોઈને તકલીફ ન પહોંચડો. સારી વાતો કહો–કરો. અને ખરાબ વાતોથી બચો–બચાવો. ભુલ્યા–ભટકેલાને રસ્તો બતાવો. *(અબૂદાવૂદ શ.)*

(૧૫) મજલિસના આદાબ :

●જયારે કોઈ મજલિસમાં પહોંચો તો ઉપસ્થિત લોકોને સલામ કરો. ત્યાંથી ઉઠતી વેળા પણ સલામ કરીને ઉઠો. *(અબૂદાવૂદ શ.)*

●અલ્લાહવાળાઓની મજલિસમાં જવાનું થાય તો તેમની સુહબતમાં વધુથી વધુ બેસો અને ફાયદો હાસિલ કરો.

●અલ્લાહથી ડરનારા, દીનદારોની મજલિસને પસંદ કરો. બેદીન,

અધર્મીઓ અને ફાસિકોની મજલિસમાં ન બેસો.

●જો મજલિસના અમીર કે ઘર માલિક કોઈ નવા આવનાર માટે જગા કરવાનું કહે તો જગા કરી આપો. *(સૂ.મુજાદલહ:૧૧)*

●મજલિસના અમીર, મજલિસ પૂરી કરવાનું કહે તો પછી ઉઠી જવું જોઈએ. *(સૂ.મુજાદલહ:૧૧)*

●કોઈ મહેફિલ (મીટીંગ–સભા–જલ્સા)માં પહોંચો તો છેવાડે કે જયાં જગા મળે ત્યાં બેસી જાઓ. *(અબૂદાવૂદ શ.)*

●બે માણસો વચ્ચે એમની પરવાનગી વિના ન બેસો. *(અબૂદાવૂદ શ., તિરમિઝી શ.)*

●મજલિસમાં હસતા મોંએ બેસો. મોઢું ચડાવી, અભિમાનથી ન બેસવું જોઈએ. મજલિસમાં હોય ત્યારે આપસની વાતચીતમાં ભાગ લેવો જોઈએ. અળગા ન રહો.

●મશ્વેરાની મજલિસમાં અમીરની પરવાનગી વિના ન બોલો.

●પોતાના મંત્વયનો આગ્રહ ન રાખો.

●કોઈ બોલી રહયું હોય તો તેની વાત કાપી વચ્ચે ન બોલવું જોઈએ. એને બોલવાનો પૂરો મોકો આપો.

●સમાજના પ્રશ્નોમાં સમાજનો લાભ સામે રાખી મંતવ્ય આપો.

●જે મામલે ગુપ્તતા રાખવાનું કહેવામાં આવે, એમાં પૂરી ગુપ્તતા જાળવવમાં આવે.

●ઉલમાએ કિરામની મજલિસોમાં શરીક થવું બેહતર છે. ઉલમાનું સન્માન કરો અને એને પોતાનું સદભાગ્ય સમજો.

●કોઈ દીની મસ્અલો કે અન્ય વાત કોઈ આલિમથી ઉભા ઉભા ન પુછવી. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એને ના પસંદ કરતા હતા. અને આવા માણસોને આશ્ચર્યભરી નજરે જોતા હતા. *(હદીસ શરીફ)*

●જયારે કોઈ મસ્અલો બયાન કરવામાં આવી રહયો હોય,ત્યારે પોતાનો સવાલ વચ્ચે ન લાવો. આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) જયારે કોઈ મસ્અલો બયાન ફરમાવતા અને કોઈ વચ્ચે સવાલ કરી દેતું તો તેની તરફ ધ્યાન આપતા નહિ. જાણે આપે એને સાંભળ્યો જ નથી. વાત પૂરી થયે પૂછનારથી એની વાત પૂછી જવાબ આપતા. *(હદીસ શરીફ)* આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ માયાળુ, હેતાળ અને મુરબ્બી હતા. આવા

માણસોને ટોકતા કે ધમકાવતા ન હતા.

●અલ્લાહવાળાઓની મજલિસમાં બેસવાને પોતાનું સદભાગ્ય સમજો અને ફાયદો હાસિલ કરવાની નિય્યતે બેસો અને મજલિસના આદાબ વિરૂધ્ધ કોઈ કાર્ય ન કરો.

●જયારે બે માણસો પોતાની ખાનગી (અંગત) વાત કરતા હોય ત્યારે એમની રજા વગર એમની પાસે ન બેસો. *(અહમદ)*

●જો મજલિસમાં ફકત ત્રણ માણસો હોય તો ત્રીજાને એકલો પાડી બે માણસો ખાનગી વાતો ન કરે. *(બુખારી શ., મુસ્લિમ શ.)*

●મજલિસમાં જયારે અન્ય કોઈ વ્યકિત આવે તો એના સન્માનમાં ઉભા ન થવું જાઈએ. *(તિરમિઝી શ.)*

●મજલિસમાં ટોળીઓ બનાવી જુદા જુદા ન બેસવું જોઈએ. *(મસ્લિમ)*

●કિબ્લા તરફ મોઢું કરી બેસો, પરંતુ કિબ્લા તરફ પગો લાંબા ન કરો. *(તબરાન શ.)*

●મજલિસમાંથી કોઈ માણસ કોઈ કારણસર ઉઠી ચાલ્યો જાય અને થોડી વારે પરત આવે તો તે માણસ જ પહેલી જગ્યાનો વધુ હકદાર છે. *(મુસ્લિમ શ.)*

●હથેળીઓ પાછળ ટેકવી ન બેસો. *(અબૂદાવૂદ શ. અહમદ શ.)*

●મજલિસમાં શરીક લોકોએ અલ્લાહનો જિક્ર, દુરૂદ શરીફ પઢતા રહેવું જોઈએ. નહીં તો આવી મજલિસો પર કયામતના દિવસે અફસોસ થશે. *(અહમદ)*

●મજલિસ પૂરી થાય ત્યારે કફફારહ રૂપે નીચેની દુઆ ત્રણ વાર પઢવી જોઈએઃ

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ، لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ
إِلَيْكَ (أبو داود)

સુબ્હાનકલ્લાહુમ્મ વ બિહમ્દિક, લા ઇલાહ ઇલ્લા અન્ત અસ્તગ્ફિરુક વ
અતૂબુ ઇલય્ક.

"હે અલ્લાહ તુ પાક છે. હું તારા વખાણ કરૂં છું ,તારા સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. હું તારાથી મારા ગુનાહોની માફી માંગું છું અને તારી સામે તૌબા કરૂં છું."

(૧૬) સલામના આદાબ :

●સલામ કરવામાં પહેલ કરો. કારણ કે અલ્લાહની નિકટતા અને રહમતનો સૌથી વધુ હકદાર લોકોમાંથી તે માણસ છે, જે સલામ કરવામાં પહેલ કરે. *(અહમદ શ., તિરમિઝી શ., અબૂદાવૂદ શ.)*

●દરેક મુસલમમાન (ઓળખીતા –અજનબી)ને સલામ કરો. *(બુખારી, મુસ્લિમ)*

● أَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ *(તમારા ઉપર સલામતી રહે)*કહેનારને દસ નેકીઓ મળે છે.

● أَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ *(તમારા ઉપર સલામતી અને રહમત રહે.)* કહેનારને વીસ નેકીઓ મળે છે.

● أَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ

(તમારા ઉપર સલામતી અને અલ્લાહની રહમત અને બરકત રહે) કહેનારને ત્રીસ નેકીઓ મળે છે. *(તિરમિઝી)*

●السَّلامُ عَلَيْكُمْના જવાબમાં وَعَلَيْكُمُ السَّلَام وَرَحْمَةُ اللّٰهِ કહે.

●السلام عليكم ورحمة اللهના જવાબમાં وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته

●السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبركاتهના જવાબમાં પણ وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته કહે.

●નાનો માણસ મોટાને સલામ કરે.

રસ્તેથી પસાર થનાર રસ્તામાં બેસેલા લોકોને સલામ કરે.

ઉભો માણસ બેસેલાને સલામ કરે.

સવાર માણસ પગપાળા સલામ કરે.

અને થોડા માણસો કે એક માણસ વધુ માણસોને સલામમાં પહેલ કરે. *(બુખારી શરીફ)*

●બાળકો પાસેથી પસાર થવાનું થાય ત્યારે એમને સલામ કરો. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●જયારે કોઈ મજલિસમાં પહોંચો, તો સલામ કરો તે મજલિસમાં બેસવાનું હોય તો બેસો અને જયારે જવાનું થાય ત્યારે પણ બધાને સલામ કરીને ઉઠો. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●ઘરમાં દાખલ થાઓ ત્યારે સલામ કરો.

અને ઘરેથી નીકળતી વેળા પણ ઘરવાળાઓથી અલવિદાઈ સલામ કરો. *(તિરમિઝી શ.)*

●જયારે કોઈ યહૂદી કે ઈસાઈ સલામ કરે તો જવાબમાં ફકત وعليكم (વઅલય્કુમ)કહો. *(અબુ દાવૂદ શ.)*

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે, જે માણસ મુસલમાનો સિવાય બીજી કોમનું અનુસરણ કરે, તે અમારા રસ્તા પર નથી. યહૂદીઓનું તથા ઈસાઈઓનું અનુસરણ ન કરો.યહૂદીઓ આંગળીના ઈશારાથી અને ઈસાઈઓ હથેળીથી સલામ કરે છે. *(તિરમિઝી)*

●ઊંચા સાદે સલામ કરવી જોઈએ. જેથી સામે વાળો સાંભળી શકે. *(અલ અદબુલ મુફરદ)*

●જો સામે વાળો દૂર હોય તો ઈશારો કરી (السلام عليكم)કહી સલામ કરો. *(અલ અદબુલ મુફરદ)*

જો કોઈએ સલામ કહેડાવી હોય તો સલામ પહોંચાડનારને عليك وعليه السلامકહે. (તમારા ઉપર અને એના ઉપર અલ્લાહની સલામતી રહે.) *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

મુસાફહા (હાથ મિલાવવા)ના આદાબ

●કોઈથી મુલાકાત થાય ત્યારે પૂરી સલામ કરે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે કે પૂરી સલામ, સલામ બાદ મુસાફહો કરવાથી થાય છે. *(અહમદ, તિરમિઝી, મિશ્કાત)*

●મુસાફહો બન્ને હાથથી કરે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) બન્ને હાથથી મુસાફહો કરતા હતા. *(બુખારી શરીફ)*

●અલ્લાહના (રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: જયારે બે મુસલમાન બંધુઓ મુલાકાત સમયે મુસાફહો કરે અને (اَلْحَمْدُلِلّٰهِ)અલ્હમ્દુલિલ્લાહ અને يَغْفِرُ اللّٰهُ لَنَاوَلَكُمْ(અલ્લાહ મારી અને તમારી મગફેરત કરે) કહી મગફેરત માંગે તો એમની મગફેરત કરી દેવામાં આવે છે. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

(૧૭) મુઆનકહ (ભેટવા, ગળે મળવા)ના આદાબ :

●સફરેથી પરત ફરે ત્યારે મુઆનકહ કરે. *(અબૂદાવૂદ, બયહકી, મિશ્કાત)*

●જાઈઝ સફર (જેમ કે હજ, ઉમરહ,વેપાર વગેરે)થી પરત આવનારથી ગળે ભેટવા બાદ સુન્નતનું અનુસરણ કરતાં એના કપાળે બોસો આપો. *(તિરમિઝી શરીફ)*

(૧૮) સફરના આદાબ :

●જયારે કોઈ સફરે જઈ રહયું હોય તો એને વિદાય કરનારા નીચે પ્રમાણે દુઆ આપે:

أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكَ وَأَمَانَتَكَ وخَوَاتِيْمَ عَمَلِكَ (ترمذى)

અસ્તવ્દિઉલ્લાહ દીનક વ અમાનતક વ ખવાતીમ અમલિક.

" હું તારા દીન, તારી અમાનત અને તારા કાર્યના સારી રીતે પૂરા થવાને અલ્લાહને હવાલે કરૂં છું. "

●સફરે જનાર આ પ્રમાણે જવાબ આપે:

أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ الَّذِى لَاتَضِيْعُ وَدَائِعُهٗ (ابن ماجه، احمد)

અસ્તવ્દિઉલ્લાહલ્લઝી તઝીઉ વદાઇઅહૂ.

" હું પણ તમને તે અલ્લાહને હવાલે કરૂં છું, જેને સોંપેલી અમાનતો બરબાદ નથી થતી. "

●એક માણસે જયારે આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પાસે સફર માટે કંઈ ભાથું માંગ્યું તો તેને આ પ્રમાણે દુઆ આપી :

زَوَّدَكَ اللّٰهُ التَّقْوىٰ وَغَفَرَ ذَنْبَكَ وَيَسَّرَ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ

ઝવ્વદકલ્લાહુત્તકવા વ ગફરઝન્બક વ યસ્સર લકલખય્ર હય્ષુ મા કુન્ત.

"અલ્લાહ સફર માટે તને તકવાનું ભાથું આપે, તારા ગુનાહો માફ ફરમાવે, અને તું જયાં પણ રહે, તારા માટે ભલાઈને સરળ બનાવે. "

●સફરે જનાર એક માણસ જયારે દુઆ કરાવી જવા લાગ્યા તો આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ આ દુઆ આપી :

أَللّٰهُمَّ اطْوِلَهُ الْبُعْدَ وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ (ترمذى)

અલ્લાહુમ્મત્વિલ્હુલ્બુઅ્દ વ હવ્વિન અલય્હિ સ્સફર.

" હે અલ્લાહ! એનું અંતર પાર કરાવી દે, અને એના માટે સફર આસાન ફરમાવ. "

●શકય હોય ત્યાં સુધી એકલા સફર ન કરવો જોઈએ.

●જો ત્રણ સાથીઓ હોય તો, એક ને અમીર બનાવી લો. *(ઝાદુલ્મઆદ)*

●જુમેરાતે સવારે સફરની શરૂઆત કરવી મુસ્તહબ છે. *(હિસ્ને હસીન)*

●સફરની આસાની માટે નીચે પ્રમાણે દુઆ કરો:

أَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هٰذا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهٗ ، أَللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ
فِيْ السَّفَرِ وَالْخَلِيْفَةُ فِيْ الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ، أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُبِكَ
مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَ كَابَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوْءِ الْمُنْقَلَبِ وَدَعْوَةِ الْمَظْلُوْمِ
وَالْحَوْرِبَعْدَ الْكَوْرِ (مسلم)

અલ્લાહુમ્મ હવ્વિન અલય્ના સફરના હાઝા, વત્વિ અન્ના બુઅદહૂ,
અલ્લાહુમ્મ અન્તસ્સાહિબુ ફિસ્સફર વલ્ખલીફતુ ફિલ્અહ્‌લિ વલ્માલિ
વલ્વલદ. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક મિન અષાઇસ્સફરિ વ કાબતિલ
મન્ઝરિ વ સૂઇલ્મુન્કલબિ વ દઅ્‌વતિલ્મઝલૂમિ વલ્હવ્રિ બઅ્‌દલ્કવ્રિ.

"હે અલ્લાહ! અમારા આ સફરને આસાન કરી દે. એના અંતરને પસાર કરાવી દે. હે અલ્લાહ! તું જ આ સફરમાં મારો સાથીદાર છે. અને મારા ઘરબાર, માલ–અવલાદનો રખેવાળ છે. હે અલ્લાહ! હું સફરની તકલીફોથી, કષ્ટોના સામનાથી, ખરાબ રીતે પરત ફરવાથી, મઝલૂમની બદુઆથી અને પ્રગતિ બાદ પડતીથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું."

●સાથે જ આ દુઆ પણ પઢોઃ

أَللّٰهُمَّ إِنَّانَسْئَلُكَ فِي سَفَرِنَا هٰذا الْبِرَّ والتَّقْوىٰ وَمِنَ الْعَمَلِ مَاتُحِبُّ
وتَرْضٰى (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ના નસ્અલુક ફી સફરિના હાઝલ્બિર્ર વ ત્તક્વા વ
મિનલ્અમલિ મા તુહિબ્બુ વ તરઝા.

" હે અલ્લાહ! અમે આ સફરમાં નેકી, પરહેઝગારી, અને એવા કાર્યોનો સવાલ કરીએ છીએ જે તમને પસંદ હોય અને જેનાથી આપ રાજી થઈ જાઓ.

●જયારે કોઈ આબાદી, ગામ કે શહેરમાં દાખલ થવાનો ઈરાદો હોય અને તે દૂરથી નજર આવે ત્યારે ત્રણ વાર આ દુઆ પઢો :

أَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهَا (طبرانی)

અલ્લાહુમ્મ બારિક લના ફીહા.

" હે અલ્લાહ ! અમારા માટે આ વસતીમાં દાખલ થવું મુબારક ફરમાવો."

●જયારે તે શહેર કે વસતીમાં દાખલ થવા લાગો ત્યારે નીચે પ્રમાણેની

દુઆ પઢો :

أَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا وَ حَبِّبْنَا إِلٰى أَهْلِهَا وَ حَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا(زاد المعاد)

અલ્લાહુમ્મર્ઝુકના જનાહા વ હબ્બિબ્ના ઇલા અહ્‌લિહા વ હબ્બિ સાલિહી અહ્‌લિહા ઇલય્ના.

''હે અલ્લાહ! અમને આ શહેરના ફળો નસીબ ફરમાવો. અને અહિંયાં રહેનારાઓના દિલોમાં અમને પ્રિય કરી દો. અને અહિંયાં રહેનારા લોકોને અમારા દિલોમાં પ્રિય કરી દો.''

●જયારે કોઈ જગાએ પડાવ નાંખે ત્યારે નીચેની દુઆ પઢોઃ

أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

અઊઝુબિકલિમાતિલ્લાહિત્તામ્માતિ મિન શર્રિ મા ખલક.

'' હું અલ્લાહના પુર્ણ શબ્દો વડે, અલ્લાહની મખ્લૂકની બુરાઈથી બચવા, અલ્લાહની પનાહમાં આવું છું.''

●સફરથી પરત ફરતાં ઘરવાળાઓ માટે કંઈક હદિયો લઈ લ્યો.

●સફરથી પરત ફરી જયારે પોતાના શહેર (વસ્તી)ની નિકટ પહોંચે ત્યારે આ દુઆ પઢો :

آئِبُوْنَ تَائِبُوْنَ، عَابِدُوْنَ لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ

આઇબૂન, તાઇબૂન, આબિદૂન, લિરબ્બિના હામિદૂન.

'' અમે પરત ફરી રહયા છે, તોબા કરી રહયા છે, અને અમારા પરવરદિગારની બંદગી અને વખાણ કરીએ છીએ.''

●વાપસીમાં અચાનક ઘરે ન પહોંચી જાઓ, બલ્કે ઘરવાળાઓને પહેલાં પોતાના પહોંચવાની જાણ કરો.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ જાણ કર્યા વગર રાત્રે અચાનક ઘરે પરત ફરવાની મનાઈ ફરમાવી છે.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) સફરેથી વાપસી પર સૌપ્રથમ મસ્જિદમાં તશરીફ લઈ જતા હતા.

●ઘરમાં દાખલ થઈ પહેલાં મસ્નૂન દુઆ પઢો, અને પછી નીચેની દુઆ પઢો :

أَوْباً أَوْباً لِرَبِّنَا تَوْباً ، لَايُغَادِرُ عَلَيْنَا حَوْباً (حصن حصين)

અવ્બન અવ્બન લિરબ્બિના તવ્બન. લા યુગાદિરુ અલય્ના હવ્બન.

''હું પરત ફર્યો, પરત ફર્યો. અને અમારા પરવરદિગાર સામે એવી તોબા કરૂં છું, જે અમારા ઉપર કોઈ ગુનાહ ન છોડે.''

(૧૯) સવારીના આદાબ :

બિસ્મિલ્લાહ કહી સવારી પર સવાર થયા પછી આ દુઆ પઢો :

سُبْحَانَ الَّذِى سَخَّرَلَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِيْنَ وَإِنَّا إِلىٰ رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ

સુબ્હાનલ્લઝી સખ્ખર લના હાઝા વમા કુન્ના લહૂ મુકરિનીન વ ઇન્ના ઇલા રબ્બિના લમુન્કલિબૂન.

'' તે ઝાત પાક છે, જેણે આ સવારી અમારા કબ્જામાં કરી દીધી, નહિં તો અમે એને વશ કરવાની શકિત રાખતા ન હતા. નિઃશંક અમારે અમારા રબ તરફ પાછા જવાનું છે.''

●પછી ત્રણ વાર اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ **અને ત્યાર પછી ત્રણવાર** اَللّٰهُ أَكْبَرُ **કહો.**

●પછી આ પ્રમાણે દુઆ કરો :

سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْلِي فَإِنَّهُ لَايَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلَّا أَنْتَ

સુબ્હાનકલ્લાહુમ્મ ઇન્ની ઝલમ્તુ નફસિ ફગ્ફિર લી ફઇન્નહુ લા યગ્ફિરુઝઝનૂબ ઇલ્લા અન્ત.

'' હે અલ્લાહ તું પાક છે, નિઃશંક મેં મારી ઝાત ઉપર ઝુલ્મ કર્યો, તું મારી મગફેરત ફરમાવ. કેમ કે તારા સિવાય કોઈ પણ ગુનાહો માફ કરનાર નથી.''

●આ દુઆ પઢયા બાદ ચહેરા પર ખુશીના ભાવ પ્રગટ કરો.

●સવારી જયારે ઉચાઈ ચડે તો ત્રણવાર أَللّٰهُ أَكْبَرُ **કહી આ દુઆ પઢોઃ**

أَللّٰهُمَّ لَكَ الشَّرَفُ عَلىٰ كُلِّ شَرَفٍ وَلَكَ الْحَمْدُ عَلىٰ كُلِّ حَالٍ (زاد المعاد)

અલ્લાહુમ્મ લકશ્શરફ અલા કુલ્લિ શરફિન વ લકલ્હમ્દુ અલા કુલ્લિ હાલ.

''હે અલ્લાહ! દરેક ઉચ્ચ વસ્તુઓથી વધીને મહાનતા અને ઉચ્ચતા તને પ્રાપ્ત છે. અને દરેક હાલતમાં સઘળા વખાણ તારા માટે જ છે.''

●જયારે સવારી ઢોળાવ ઉતરે તો ત્રણવાર સુબ્હાનલ્લાહ કહો.

(અબૂદાવૂદ શરીફ)

●સવારી જયારે ખુલ્લા મેદાનમાં પહોંચે તો لَا إِلٰـهَ إِلَّا اللّٰـه **અને** اَللّٰهُ أَكْبَرُ **કહો.** *(હિસ્ને હસીન)*

●દરિયાઈ સફરમાં નીચેની દુઆઓ પઢવાથી હોડી (જહાઝ) ડૂબી જવાથી હિફાઝત થાય છે.

بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرِهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُوْرٌ رَحِيْمٌ (هود:٤١)

બિસ્મિલ્લાહિ મજરેહા વ મુરસાહા ઇન્ન રબ્બિ લગફૂર્રહીમ.

" અલ્લાહના નામથી જ એનું ચાલવું છે અને અટકવું છે, નિ:શંક મારો રબ માફ કરનાર અને ઘણો દયાળુ છે."

وَمَاقَدَرُوْاللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ وَالْأَرْضُ جَمِيْعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ
السَّمٰوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِيْنِهٖ سَبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ(زمر:٦٧)

વ મા કદરુલ્લાહ હક્ક કદરિહી વલ્અરદુ જમીઅન કબ્ઝતુહુ યવ્મલ્કિયામતિ વસ્સમાવાતુ મત્વિય્યાતુન બિયમીનિહી સુબ્હાનહુ વ તઆલા અમ્મા યુશ્રિકૂન.

" અને કાફિરોએ અલ્લાહને એના હક પ્રમાણે ઓળખ્યો નહી. હાલાંકે કયામતના દિવસે આખી ધરતી તેની મુઠ્ઠીમાં હશે, આસમાન એના જમણા હાથમાં વીંટળાયેલું હશે. જે ખોટા માબૂદોને એની સાથે સરખાવવામાં આવે છે, તે એનાથી પાક અને ઘણો ઉંચો છે."

(૨૦) બજાર અને ખરીદ વેચાણના આદાબ :

●બજાર વસ્તીનું નિમ્ન કક્ષાનું સ્થળ ગણાય છે, માટે જરૂરત વગર ત્યાં સમય પસાર ન કરો.

●બજારમાં નીચેના શબ્દોથી અલ્લાહનો ઝિક્ર કરવાથી દસ લાખ નેકીઓનો સવાબ મળે છે :

لَاإِلٰهَ إِلّا اللّٰهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي
وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيىٍٔ قَدِيْرٌ (احمد، ترمذى)

લા ઇલાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂ લહુલ્મુલ્કુ વ લહુલ્હમ્દુ યુહ્યિી યુમીતુ વ હુવ અલા કુલ્લિ શય્ઇન કદીર.

"અલ્લાહ સિવાય અન્ય કોઈ મા'બૂદ નથી, તે એક જ છે. તેનો કોઈ ભાગીદાર નથી, તેની સત્તા છે. તેના જ વખાણો છે, તે જ જીવાડે છે, અને તે જ મારે છે, તે જીવંત છે, એને કદી મોત આવશે નહી, દરેક ભલાઈ એના જ હાથમાં છે, અને તે દરેક વસ્તુ પર શકિતમાન છે."

●બજારમાં સોદો કરતાં (ખરીદતાં–વેચતાં) પહેલાં નીચે પ્રમાણેની દુઆ પઢો :

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ خَيْرَ هٰذِهِ السُّوْق وَخَيْرَ مَا فِيْهَا، وَأَعُوْذُبِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّمَافِيْهَا ، أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُبِكَ أَنْ أَصِيْبَ فِيْهَا يَمِيْناً فَاجِراً أَوْ صَفْقَةً خَاسِرَةً (الحديث)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક ખય્ર હાઝિહિસ્સૂકિ વ ખય્ર માફીહા, વ અઊઝુબિક મિન શર્રિહા વ શર્રિ મા ફીહા. અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અઊઝુબિક અન ઉસીબ ફીહા યમીનન ફાજિરન અવ સફકતન ખાસિરતન.

"હે અલ્લાહ! હું તારાથી આ બજારની ભલાઈ માંગું છું. તેમાં મોજૂદ વસ્તુઓની ભલાઈ ચાહું છું. અને આ બજાર તેમજ તેમાં મોજૂદ વસ્તુઓની બુરાઈથી પનાહ ચાહું છું. હે અલ્લાહ! હું અહિંયા જૂઠી કસમ ખાવા કે નુકસાનના સોદાથી બચવા તારી પનાહમાં આવું છું."

●બજારથી પરત ફરતાં ઓછામાં ઓછી દસ આયતોની તિલાવત કરી લેવી જોઈએ. *(હદીસ શરીફ)*

(૨૧) હલાલ રોઝીના આદાબ :

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : "પાક અને હલાલ કમાઈ એક ફરજ પછી બીજો ફરજ છે. અર્થાત અલ્લાહ પાકે જે ફરજો નકકી કર્યા છે, તે પૈકી હલાલ કમાઈ પણ એક ફરજ છે. *(બયહકી શરીફ)*

●કુર્આને કરીમમાં અલ્લાહ તઆલાનો પવિત્ર ઈરશાદ છે:

ધરતી ઉપર કોઈ જીવ એવો નથી, જેની રોઝી અલ્લાહના ઝિમ્મે ન હોય. *(સૂ. હૂદ:૬)*

●માટે રોઝીનું હલાલ માધ્યમ જ અપનાવવું જોઈએ અને નાજાઇઝ રીતે મળનારી દરેક કમાઈથી, જેમ કે હરામ વેપાર, વ્યાજ, લાંચ–રૂશ્વત, ભેળસેળ, માપ–તોલમાં કમી, ધોકા–ફરેબ, કોઈનો માલ હડપ કરી લેવો, વગેરે રીતે મળનારી દરેક કમાઈથી પોતાને, પોતાના બાલ બચ્ચાઓને બચાવવા જોઈએ. હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: "માણસના બદનનો જે ગોશ્ત હરામ કમાઈથી બન્યો હોય, તે જન્નતમાં (સઝા પામ્યા વગર) ન જશે." *(અહમદ, દારમી)*

●નોકરી કરતાં વેપારમાં દસ ગણી બરકત છે.

●હદીસ શરીફમાં છે :"સાચો અને ઈમાનદાર વેપારી અંબિયા,

સિદીકીન, અને શહીદો સાથે હશે." *(તિરમિઝી શરીફ)*

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : "તમે જે કંઈ ખાઓ, તેમાં સર્વોત્તમ કમાઈ મારા હાથોની કમાઈ છે. અને તમારી અવલાદની કમાઈ પણ જાઈઝ છે."

(તિરમિઝી, નસાઈ, ઈબ્ને માજહ)

●અલ્લાહને આ પસંદ છે કે તે પોતાના બંદાને હલાલ રોઝીની તલાશમાં મહેનત કરતો અને તકલીફ ઉઠાવતો જુએ. *(તિરમિઝી, દયલમી)*

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે કે "રોઝીની શોધમાં સવારે વહેલા નીકળ્યા કરો. એનાથી કામોમાં બરકત થાય છે રોઝીના દરવાઝા ખુલે છે."

(તબરાની)

●અન્ય એક હદીસ શરીફમાં રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "જે માણસ પોતાના વૃધ્ધ વાલિદૈન માટે રોઝી કમાય, અને દોડ–ધામ કરે, તે જાણે અલ્લાહના રસ્તામાં છે. જે માણસ પોતાના નાના બાળકોના ભરણ–પોષણ માટે મહેનત કરે તે પણ અલ્લાહના રસ્તામાં છે. અને જે માણસ પોતાના માટે મહેનત કરે, જેનાથી અન્યો સામે સવાલ ન કરવો પડે, તે પણ અલ્લાહના રસ્તામાં છે."

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

●માણસ માટે જરૂરી છે કે હલાલ રોઝી માટે જે રસ્તો પણ અપનાવ્યો હોય,અને તેનાથી જેટલી પણ હલાલ રોઝી (ઓછી– વધતી) મળે તેના ઉપર અલ્લાહ પાકનો શુક્ર અદા કરે. સંતોષ અનુભવે. પોતાના ખર્ચમાં કિફાયતથી કામ લે. ફુજૂલખર્ચી કરી અંતે બીજાઓ સામે હાથ ફેલાવવાની ઝિલ્લતથી બચે. પોતાનો સમય અલ્લાહને ખૂશ કરનાર કાર્યોમાં, નેક આ'માલમાં અને દીન શીખવા–શીખવવામાં પસાર કરે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "અલ્લાહ પોતાના બંદાઓને જે કાંઈ આપે છે, એના વડે એમની અજમાયશ કરે છે. જો તેઓ પોતાના નસીબ પર રાજી રહે છે,તો એમની રોઝીમાં બરકત અતા કરે છે. અને જો તેઓ રાજી ન હોય તો એમની રોજીમાં વધારો નથી કરતો. *(મુ. અહમદ)*

●વેપારી ભાઈઓએ કોઈ ભરોસાપાત્ર આલિમથી વેપારના ઈસ્લામી નિયમો શીખી વેપાર કરવો જોઈએ. જેથી વેપારમાં હરામ કમાઈ અને વ્યાજથી બચી શકાય.

●નોકરિયાતોએ કામમાં અમાનતદારી વર્તવી જોઈએ. કામચોરી અને ખયાનતથી બચવું જોઈએ. જાણી જોઈને નોકરીએ મોડા પહોંચવું, અથવા વહેલા નીકળી જવું પણ ખયાનત છે.

●દુનિયા કમાવામાં એટલા વ્યસ્ત ન થઈ જવું કે અલ્લાહની યાદ અને ખૌફથી ગાફેલ થઈ આખેરત બરબાદ થવા માંડે.

●હંમેશા પોતાના જન્મનો મકસદ એટલે કે અલ્લાહની ઈબાદતને સામે રાખો.

●યાદ રાખવું જોઈએ કે હલાલ માલ અલ્લાહની અગણ્ય નેઅમતોમાંની એક નેઅમત છે. જેની કદર કરવી, શુક્ર કરવો જરૂરી છે. અને સાચો શુક્ર એ છે કે એને હલાલ રસ્તે ખર્ચ કરવામાં આવે. ખાસ કરી મોત પછી કામ આવનારા કામોમાં વધારે ખર્ચ કરવામાં આવે.

રિસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે માણસ દોલતને પસંદ નથી કરતો, તેમાં કોઈ ખૂબી નથી. કારણ કે દોલત વડે તો રિશ્તદારોના હકો અદા કરવામાં આવે છે. અમાનતો અદા કરી શકાય છે. અને એની બરકતથી આદમી દુનિયાના લોકોનો મોહતાજ નથી રહેતો. *(બયહકી)*

(૨૨) માલના હકો :

● ઝકાત

●નિસાબ (શરીઅતે નકકી કરેલ માત્રામાં માલ ધરાવનાર) ઉપર અલ્લાહ તઆલાએ ઝકાત ફરજ ઠેરવી છે.

●માટે નિસાબ જેટલો માલ ધરાવતા માણસે ઈસ્લામી વર્ષ પુરૂં થવા ઉપર પોતાના ઝકાત પાત્ર પૂરા માલમાંથી રાજી ખૂશીથી ઝકાત કાઢી હકદારોને આપવી જરૂરી છે.

●કેટલા માલ ઉપર કેટલી ઝકાત ફર્જ છે? એ ભરોસાપાત્ર આલિમથી પૂછી અથવા દારૂલઈફતામાં ફતવો પૂછી મા'લૂમ કરવું જોઈએ.

●ઝકાત કાઢવામાં સુસ્તી કે ખયાનતથી કામ લેવામાં આવશે તો સઘળો માલ નાપાક રહી જશે, અને એની નહૂસતથી કોઈ આફત આવી પડે તો નવાઈ નહીં! સાથે જ ઝકાત અદા ન કરવા ઉપર કયામતમાં અપમાનજનક અઝાબનો સામનો તો કરવો જ રહયો. *(હદીસ શરીફ)*

સદકાઓ

●ફર્જ ઝકાત સિવાય નફલ સદકાની પણ અહાદીસમાં ઘણી ફઝીલતો આવી છે. આ અલગ મોટી કિતાબો પણ લખવામાં આવી છે.

●હુઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ સદકો અલ્લાહના ગુસ્સાને શાંત કરે છે. બૂરી મોતને દૂર કરે છે. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●સદકાથી માલમાં કમી નથી થતી. (બલ્કે બરકત થાય છે) અને કોઈની ભૂલ માફ કરવાથી આદમી નાનો નથી બની જતો, બલ્કે અલ્લાહ એને વધુ ઈઝઝતદાર બનાવે છે. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●સદકાની આવી ફઝીલતો અને ફાયદાઓ હોવાથી મોહતાજોને શોધી શોધીને સદકાઓ પહોંચાડવા જોઈએ. ઝકાત ફરજ થાય એટલા માલદાર ન હોઈએ તો પણ સદકો કરતાં રહેવું જોઈએ.

●અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ સાચો મિસ્કીન (ગરીબ) તે બંદો છે, જેની પાસે પોતાની જરૂરતો પૂરી કરવા જેટલો માલ નથી.(અને લોકોથી પોતાની પરિસ્થિતિ ગુપ્ત રાખવાના કારણે) કોઈને એની ગરીબીનો એહસાસ પણ નથી, કે સદકા વગેરેથી એની મદદ કરે. વળી તે ગરીબ હરી–ફરી લોકો સામે હાથ પણ ફેલાવતો નથી. *(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)*

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે : જેણે મારી મખ્લૂકમાંથી એવા માણસનું ભરણપોષણ કર્યુ, જેનું ભરણપોષણ કરનાર કોઈ ન હતું, તો એવા બંદાના ભરણપોષણનો ઝિમ્મેદાર હું પોતે છું. *(ખતીબ)* માટે જયારે પણ કોઈ અલ્લાહનો બંદો ખરેખર મોહતાજ મા'લૂમ પડે તો શકિત પ્રમાણે એની મદદ કરવી જોઈએ.

(૨૩) કરજના આદાબ :

●ખર્ચમાં ફુઝૂલખર્ચી ન કરવી જોઈએ. હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે માણસ ખર્ચ કરવામાં મધ્યમ રાહ અપનાવે છે, તે કદી મોહતાજ નથી બનતો. *(હદીસ શરીફ)*

●એટલે કે જે માણસ પોતાની હલાલ કમાઈને પોતાની જાઇજ જરૂરતો ઉપર યોગ્ય રીતે ખર્ચ કરે છે, તે કોઈનો મોહતાજ નહી બને અને કરજ (ઉધાર)ના બોજ તળે નહી આવે.

●કોઈ પણ શરઈ સખ્ત જરૂરત ટાણે કરજ લેવું સુન્નત છે.

●કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં વ્યાજુ કરજ ન લેવું જોઈએ.

●પરત કરવાની નિય્યતે કોઈ ઓળખીતા સજજન માણસ પાસેથી કરજ લેવું જોઈએ.

●કરજનું લેણ–દેણ પરહેઝગાર ગવાહો સમક્ષ કરે. વધુ સારું આ છે કે લેખિત કરાર કરવામાં આવે અને સહીઓ પણ કરવામાં આવે.

●કરજ પરત કરવાની ફિકર કરે. અદાયગી આસાન બને તે માટે નીચેની દુઆ પઢવી જોઈએ.

أَللّٰهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ(ترمذی)

અલ્લાહુમ્કફિની બિહલાલિક અન હરામિક વ અગ્નિની બિફઝલિક અમ્મન સિવાક.

" હે અલ્લાહ! તારા હલાલ માલ વડે મારી કિફાયત ફરમાવી મને હરામથી બચાવ. અને તારી મહેરબાની વડે મારી તારા સિવાય અન્યના મોહતાજ બનવાથી હિફાઝત ફરમાવ."

●કર્જદારને શકય એટલી છૂટ આપો. મોડું થાય તો વેઠી લો.

●ગવાહો સામે કર્જ પરત કરો. જેણે કર્જ આપ્યું હતું તેને આ દુઆ આપો.

بَارَكَ اللّٰهُ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ (نسائی، ابن ماجه)

બારકલ્લાહુ ફી અહલિક વ માલિક.

" અલ્લાહ તઆલા તમારા બાલ બચ્ચાઓ અને તમારા માલમાં બરકત આપે."

●કર્જ પાછું મળવા ઉપર કર્જદારને આ પ્રમાણે દુઆ આપો :

أَوْفَيْتَنِي، أَوْفَى اللّٰهُ بِكَ (مسلم)

અવફય્તની, અવ્ફલ્લાહુ બિક.

" તમે મારી સાથે વફાદારી કરી (વાયદો પૂરો કર્યો) અલ્લાહ તમારી સાથે (જન્નતનો વાયદો પૂરો કરી) વફાદારી કરે."

(૨૪) બીમારના ખબર અંતર પુછવાના આદાબ :

●બીમાર પાસે જઈ એના ખબર અંતર પૂછો, માથા પાસે બેસો.

●માથા ઉપર કે બદન ઉપર હાથ ફેરવી દિલાસો આપતાં આ પ્રમાણે પઢો. لَا بَأْسَ طَهُوْرٌ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ "(લા બઅ્સ તહૂરુન ઇન્શાઅલ્લાહુ) કોઈ

તકલીફની વાત નથી. આ બીમારી ઈન્શાઅલ્લાહ તમને ગુનાહોથી પાક કરશે." જેથી બે સબરી અને શિકાયતના શબ્દો તેના મોઢે ન આવે. અને તેનું ધ્યાન અલ્લાહની યાદમાં મશગૂલ રહે.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે: મુસલમાનો ! જયારે તમે કોઈ બીમાર પાસે જાઓ તો એને લાંબા જીવનની ખૂશખબરી આપો, તમારા કહેવાથી કોઈની ઝીંદગી લાંબી તો નથી થવાની, પરંતુ બીમારખૂશ થઈ જશે. *(તિરમિઝી શરીફ, ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

●બીમારની ખબરઅંતર પુછવામાં સૌથી સારી વાત એના પાસેથી વહેલા ઉઠી જવું છે.

●જો બીમારની ઈચ્છા હોય કે તેના પાસે વધુ બેસવામાં આવે, તો એની લાગણીને માન આપવું જોઈએ.

●બીમારની તકલીફની વધ ઘટ જોઈ, મોકા પ્રમાણે બીમારને નમાઝ અને અલ્લાહની યાદ તરફ ધ્યાન અપાવવું જોઈએ.

●હઝ. ઉસ્માન બિન અબુલ્આસ (રદિ.)એ પોતાના શરીરમાં દુ:ખાવાની ફરિયાદ કરી તો રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : જયાં દુખતું હોય, ત્યાં પોતાનો હાથ મુકો અને ત્રણવાર પુરૂ બિસ્મિલ્લાહ "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ" પઢો અને સાત વાર આ દુઆ માંગો : أَسْأَلُ اللّٰهَ الْعَظِيْمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ أَنْ يَّشْفِيَكَ

અસ્અલુલ્લાહલઅઝીમ રબ્બલ્અર્શિ લ્અઝીમ અંય્યશ્ફીયક

" હું મહાન અલ્લાહ, મહાન અર્શના માલિક પરવરદિગારથી સવાલ કરૂં છું કે એ તને સારો કરી દે."

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું કે આ દુઆથી જો બીમારની મોત નો નિર્ધારિત સમય આવી ગયો નહિ હોય તો જરૂર સાજો થઈ જશે. *(તિરમિઝી શરીફ, અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●બીમાર પાસે પોતાના માટેપણ દુઆ કરાવો.

●ગેરમુસ્લિમ ઓળખીતો બીમાર પડે તો તેના ખબર અંતર પુછવા પણ જવું જોઈએ.

(૨૫) મુસલમાનો સાથે રહેણી કરણીના આદાબ :

●કુર્આન શરીફમાં અલ્લાહનો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"બધા જ મો'મિનો ભાઈ ભાઈ છે." (સૂ. હુઝરાત : ૧૦)

●હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ પણ આ જ પ્રમાણે ફરમાવ્યું છે કે " એક મુસલમાન બીજા મુસલમાનનો ભાઈ છે." માટે દરેક મુસલમાન માટે જરૂરી છે કે મુસલમાનોના હકોની અદાયગી વિષે, અલ્લાહ તઆલા અને (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના પવિત્ર ફરમાનો ઉપર અમલ કરે.

●અલ્લાહ તઆલાનો હુકમ છે :

" તમારામાંથી કોઈ બીજાની ગીબત (નિંદા) ન કરે. (કુર્આન શરીફ)

"બીજાની ભૂલો શોધવા પાછળ ન પડો. (કુર્આન શરીફ)

●માટે કોઈ મુસલમાનની અનુપસ્થિતિમાં એની બુરાઈ બયાન ન કરવી જોઈએ. આવા હીન કૃત્યને કુર્આન શરીફમાં પોતાના મરેલા ભાઈના ગોશ્ત ખાવા બરાબર ગણવામાં આવ્યું છે.

શું કોઈને આ વાત ગમશે કે સગા ભાઈના મરવા બાદ તેની લાશમાંથી ગોશ્ત કાપીને ખાય? કદી નહીં.

આ જ પ્રમાણે કોઈ પણ મુસલમાનની છુપી ભૂલો, ખામીઓ, ગુનાહોની ભાળ મેળવવા પાછળ પણ ન પડવું જોઈએ.

●કોઈ પણ મુસલમાનની ખામીઓ, ગુનાહો અન્યો સામે ખોલવા–વર્ણવવા ન જોઈએ. જે માણસ કોઈ મુસલમાનની ખામીઓ અને ગુનાહો શોધવા પાછળ પડયો રહે છે, અલ્લાહ તઆલા એને ઘેર બેઠા અપમાનિત કરી દે છે. *(હદીસ શરીફ)*

●મુસલમાને તો બીજા મુસલમાનની ખામીઓ છુપાવવી જાઈએ.

●પરિણામે અલ્લાહ તઆલા કયામતના દિવસે આવા માણસના ગુનાહો પર પરદો પાડી દેશે. *(હદીસ શરીફ)*

●ચુગલખોરી ન કરો. *(હદીસ શરીફ)*

●કોઈના પર જૂઠો આરોપ ન લગાડો. *(હદીસ શરીફ)*

●કુર્આનશરીફમાં જૂઠા માણસો ઉપર લઅનત (ફિટકાર) ફરમાવવામાં આવી છે. માટે મજાકમાં પણ જૂઠું ન બોલવું જોઈએ.

●ખયાનત ન કરો. *(કુર્આન શરીફ)*

●કોઈના માલ ઉપર નાહક કબ્જો ન જમાવો.

●કોઈના વિષે બદગુમાની કરવું–બુરૂં વિચારવું નહીં. *(કુર્આન)* બલ્કે મુસલમાન વિષે હંમેશા સારૂં વિચારવું જોઈએ.

●કોઈથી ઝઘડો કરવાની પણ કુઆનમાં મનાઈ છે.

●ગાળ–અપશબ્દો બોલવાથી પણ બચો.

●કોઈ પણ ઝઘડામાં અસત્ય કે ઝુલમની તરફેણ ન કરો.

●જે કામથી મુસલમાનોના બે સમુહોમાં ફૂટ પડે કે લડાઈ ઝઘડો થાય એવા કામથી ખૂદ પણ બચવું જોઈએ અને અન્યોને પણ રોકવા જોઈએ.

●બે મુસલમાનો કે મુસલમાનોની બે જમાઅતોમાં લડાઈ–ઝઘડો થાય તો એમના વચ્ચે સુલેહ સફાઈના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. *(કુર્આન શરીફ)* અથવા સુલેહ–સફાઈ કરાવનારની મદદ કરવી જોઈએ.

●કોઈના વિષે હસદ ન કરો.

●વાયદાનું પાલન કરો. વાયદા ખિલાફી ન કરો.

●ધોકો ન આપો. પોતાના મુઆમલાત અને સંબંધોને સાફ રાખો.

હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ " દીન મુઆમલાતનું જ નામ છે." *(હદીસ શરીફ)*

●કોઈ મુસલમાન સામે હથિયાર ન ઉગામો. કોઈને ત્રાંસી નજરે પણ ન જુઓ. *(હદીસ શરીફ)*

●કોઈની સાથે અભિમાન અને તકબ્બુરથી ન વર્તો. અલ્લાહ તઆલા અભિમાનીઓનો દુશ્મન છે. *(હદીસ શરીફ)*

●કોઈના વિષે દિલમાં ઈર્ષા, અદાવત, કિન્નાખોરી, ન રાખો.

●નાચ–ગાન, પત્તાં, શતરંજ જેવા ગુનાહિત ખેલો અને મજલિસોમાં હરગિઝ ભાગ ન લ્યો.

●શરાબ, અફીણ, ગાંજો, ચરસ અને અન્ય બધા જ નશાઓ હરામ છે. માટે જયાં આવી પ્રવૃત્તિઓ થતી હોય, ત્યાં જરા પણ રોકાવું જોઈએ નહી. નશાખોરથી સલામ–કલામ પણ ન કરવી જોઈએ. હા ! સમજાવટથી એને નસીહત કરો, કે કોઈ રીતે નશો કરવાનું છોડી દે.

●ખુદા ન કરે, જો કોઈ મુસલમાનનું અપમાન થઈ રહયું હોય તો એની જરૂર સહાય કરવી જોઈએ. *(હદીસ શરીફ)*

●જો તમે કોઈ મુસલમાનની એવા સમયે મદદ ન કરી, જયારે એ મદદનો મોહતાજ હતો, તો અલ્લાહ તઆલા તમારી પણ એવા સમયે મદદ નહિ ફરમાવે જયારે તમે મદદના મોહતાજ હશો.

●કોઈ સગાથી, દોસ્તથી, ઓળખીતાથી વાતચીત બંધ ન કરો. ફકત

અને ફકત દીન ખાતર કોઈથી સંબધ તોડી શકાય છે. *(હદીસ શરીફ)*

●રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું: સાચો મુસલમાન તે છે, જેના હાથ અને જીભથી દરેક મુસલમાન મહફૂઝ રહે. મો'મિન તે છે,જેનાથી બીજા મો'મિનને માલી–જાની ખતરો ન હોય.

(હદીસ શરીફ)

●કોઈ માણસ ત્યાં સુધી મો'મિન ન કહેવાશે, જયાં સુધી પોતાના ભાઈ માટે પણ તે વસ્તુ પસંદ ન કરે, જે પોતાના માટે પસંદ કરે છે. *(હદીસ)*

●દુનિયામાં જયાં પણ મુસલમાનને કોઈ તકલીફ પહોંચે, તેનું દર્દ પોતાના દિલમાં અનુભવો.

●ગરીબોથી મહોબ્બત રાખો.

●વિધવાઓ, યતીમો મુસીબતોમાં સપડાયેલાઓ અને મોહતાજોની યથાશકિત સહાય કરો.

●જો તમારી સિફારિશથી જો કોઈ મુસલમાનનું કામ થઈ શકતું હોય તો, તેમાં પાછી પાની ન કરો. પરંતુ આ કામ ફકત અલ્લાહની ખૂશી માટે કરવું જોઈએ. એનું વળતર મેળવી પોતાના સવાબને બરબાદ ન કરો.

●ઉલમાએ કિરામ અને મોટેરાંઓની ઈઝઝત કરો. અને નાનાઓ સાથે પ્રેમ, હેત, મહોબ્બતથી વર્તો. આ પ્રમાણે ન કરનારે યાદ રાખવું જોઈએ કે તેનું નામ રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની જમાઅતમાં ન રહેશે. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે અમારા મોટેરાંઓનું સન્માન ન કરે, નાનાઓ ઉપર હેત ન કરે, તે અમારામાંથી નથી. *(હદીસ શરીફ)*

●જયારે કોઈ મુસલમાન મળે તો એનાથી હસતા ચહેરે મળો અને વાતચીતની શરૂઆત સલામથી કરો. *(હદીસ શરીફ)*

●અન્યોની ભૂલો માફ કરવાની આદત રાખો.

●મુસલમાનોના સામાજિક પશ્નોમાં રસ લઈ એના નિરાકરણમાં ભાગ લ્યો. પોતાને સમાજથી અળગા ન રાખો.

●નમ્રતા અને વિવેક અપનાવો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે, જે માણસ અલ્લાહ માટે નમ્ર બને છે, અલ્લાહ તેને ઉચ્ચતા બખ્શે છે.

●દરેકથી સારો વર્તાવ કરો, ભલે સામે વાળો માણસ મુસ્લિમ ન હોય.

●સદવર્તન, એહસાન, ઉપકાર વગેરે નેકીઓમાં સારા બુરાનો ભેદ ન રાખો. નબીએ કરીમ (સલ્લલાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જેની સાથે પણ થઈ શકે, નેકી કરો. તે કોણ છે? કેવો છે? તે ન જુઓ. જો તે ગેરલાયક હોય, તો તમને તમારી લાયકાતમાં તો શંકા ન હોવી જોઈએ.

(હદીસ શરીફ)

●અલ્લાહનો હુકમ છે : *"સાચાઓ સંગાથે રહો." (કુર્આને કરીમ)*

આ ફરમાન ઉપર અમલ કરવાની નિય્યતે જયારે પણ અવસર મળે, અલ્લાહવાળાઓની સોબત (સંગાથ) અપનાવવો જોઈએ.

(૨૯) પાડોશીઓ સાથે વહેવારના આદાબ :

અલ્લાહનો આદેશ છેઃ

●સારો વર્તાવ કરો, નજીકના પાડોશીઓ સાથે અને દૂરના પાડોશી સાથે પણ. (સૂ. નિસાઅ:૬)

●પાડોશી સાથે સન્માનથી વર્તવું જોઈએ. કારણ કે આ ઈમાનની ખાસિયત છે. *(બુખારી શરીફ– મુસ્લિમ શરીફ)*

●પાડોશી સાથે એહસાન ઉપકાર કરતા રહો. *(બયહકી)*

●પાડોશીને તકલીફ ન આપવી જોઈએ. રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : જેની શરારતો અને તકલીફોથી તેનો પાડોશી મહફૂજ ન હોય, એ મો'મિન નથી હોય શકતો.

(બુખારી શરીફ, મુસ્લિમ શરીફ)

●આવો માણસ જન્નતમાં પણ જશે નહિ. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●પાડોશી બીમાર હોય તો એના ખબર અંતર પુછી મદદ કરવી જોઈએ. *(મુઅજમે કબીર, તબરાની)*

●મરણ થાય તો તેના જનાઝા સાથે જવું જોઈએ.

(મુઅજમે કબીર– તબરાની)

●જો તે (જાઈઝ જરૂરતે) કરજ માંગે તો આપવું જોઈએ.(")

●તેનાથી કોઈ બુરૂં કામ થઈ જાય તો તેના પર પરદો પાડી દો. (")

●એને જો કોઈ નેઅમત પ્રાપ્ત થાય(કોઈ ખૂશીનો પ્રસંગ આવે તો) મુબારકબાદી આપવી જોઈએ. *(")*

●મુસીબત પહોંચે તો શોક વ્યકત કરો અને સહાય કરો.

●પોતાનું મકાન એના કરતાં ઉચું ન બનાવો, જેથી એના હવા–ઉજાસ રોકાઈ જાય. *(મુઅજમે કબીર– તબરાની)*

●તમારા ખાણાની ખુશ્બૂ એના માટે તકલીફનું કારણ ન બને. જે કંઈ બને તેમાંથી થોડું એના ઘરે પણ મોકલવું જોઈએ. *(મુઅજમે કબીર– તબરાની)*

●કયાંક એવું ન બને કે તમે પેટ ભરી ખાય લો, અને પાડોશી ભુખ્યો સૂઈ જાય અને એની તમને ખબર પણ ન પડે. *("   )*

●પાડોશીના શિક્ષણ, સુધાર અને અન્ય વસ્તુઓની ફિકર પણ એનો હક છે. *(મુ. ઈસ્હાક)*

●ગેર મુસ્લિમ પાડોશીનો એક જ હક છે, "પાડોશી હોવાનો". જયારે કે મુસલમાન પાડોશીના બે હકો છે. પાડોશી હોવાનો અને મુસલમાન હોવાનો. અને રિશ્તેદાર પાડોશીના ત્રણ હકો છે, પાડોશી હોવાનો, મુસલમાન હોવાનો, અને રિશ્તેદારીનો. *(મુ. બઝઝાઝ)*

●પાડોશીનો હક ફકત એને તકલીફ ન આપવી એટલો જ નથી, બલકે તેની તકલીફ સહેવી પણ એનો હક છે.

●એક હદીસનો સાર છે : અલગ રહેનારા મુસલમાન કરતાં મુસલમાનો સાથે રહી એમની અણગમતી વાતોને સહેનાર બહેતર છે.

(૨૭) અમ્ર બિલ મઅરૂફ – નહિય અનિલ્મુન્કર

સારા કામોનો હુકમ અને બુરાઈયોથી રોકવાના આદાબ :

●કુર્આન શરીફમાં મુસલમાનોને સંબોધીને ખુદા તઆલા ફરમાવે છે :

"તમે સર્વશ્રેષ્ઠ ઉમ્મત છો, લોકોની ભલાઈ માટે પેદા કરવામાં આવ્યા છો. તમે નેક વાતોનો હુકમ કરો છો. બુરી વાતોથી રોકો છો, અને અલ્લાહ ઉપર ઈમાન રાખો છો." *(સૂ. આલે ઈમ્રાન : ૧૧૦)*

●સદકાર્યોનો હુકમ અને બદીઓની રોક થામ ઉમ્મતે મુસ્લિમહની વિશેષતા છે, હદીસ શરીફમાં છે :

"કોઈ નાજાઈઝ કામ થતું જુઓ, અને શકિત હોય તો હાથથી એને રોકી દો." *(મુસ્લિમ શરીફ, તિરમિઝી શરીફ)*

●જેમ કે આપનો પુત્ર કે તાબા હેઠળની કોઈ વ્યકિત ફિલ્મ જુઅ છે, ગાયન ગાય છે, સાંભળે છે, તો આપની ફરજ છે કે પોતાની શકિત અને અધિકારથી એને આવા કાર્યથી રોકી લો.

●જો તે નાજાઈઝ કાર્યને હાથ વડે રોકવાની પર શકિત ન ધરાવતા હોય તો ઝબાન વડે રોકવાનો પ્રયત્ન કરો. અને એટલી શકિત પણ ન હોય તો દિલથી એ કાર્યને બુરૂં સમજો, આ ઈમાનનો છેલ્લો દરજો (તકાજો) છે. *(મુસ્લિમ શ, તિરમિઝી શ, ઈબ્ને માજહ શ.)*

●અલ્લાહ તઆલાના રસ્તા(ની વાતો) તરફ સમજદારી અને કુનેહ પૂર્વક લોકોને આમંત્રિત કરો. *(સુ. નહ્‌લ: ૧૨૫)*

●કોઈ મુસલમાનને ગુનો કરતાં જુઓ તો અફસોસ વ્યકત કરો.

●ગુનાહના કામમાં પ્રવૃત્ત મુસલમાનને નસીહત કરતી વેળા એની ઈઝઝત આબરૂનો ખ્યાલ રાખો.

●કોઈ ગુનો (બુરાઈ) જાહેરમાં થાય તો એને જાહેરમાં જ રોકવામાં આવે.

●છુપી રીતે બદી આચનારને એકાંતમાં નરમાશ અને મહોબ્બતથી સમજાવવામાં આવે. એવું વિચારો કે જો તમે એની જગ્યાએ હોત તો, કેવી નસીહત પસંદ કરત?

●કોઈ બુરાઈ કે ગુનાહમાં પ્રવૃત મુસલમાનને તૃચ્છતાથી ન જુઓ. અને કોઈ પ્રકારે એના ગુનાહને જાહેર ન કરો.

●કોઈ નજીકનો સગો–સંબંધી કે દોસ્ત (અલ્લાહ ન કરે) જો કોઈ ગુનાહમાં સપડાય તો એનો સાથ ન છોડો. અને તેને એમાંથી બહાર કાઢવાના શકય એટલા પ્રયત્નો કરો. દુઆઓ કરતા રહો, ત્યાં સુધી કે એ તોબા કરી લે.

●અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો આ પવિત્ર ઈરશાદ યાદ રાખો કે :

જો કોઈ જમાઅત કે કૌમનો એક માણસ ગુનો કરે છે અને તે જમાઅત કે કૌમ શકિત છતાં એને ગુનાહથી નથી રોકતી, તો આવા લોકો ઉપર મરતાં પહેલાં દુનિયામાં જ અઝાબ આવી જાય છે. *(અૂબદાવૂદ શ, ઈબ્ને માજહ શ.)*

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે : "હે લોકો! અલ્લાહનો હુકમ છે કે ભલાઈનો હુકમ અને બુરાઈ (ગુનાહ)થી એક બીજાને રોકતા રહો. કયાંક એવો સમય ન આવી જાય કે તમે દુઆ માંગો અને કબૂલ ન થાય. તમે મારાથી સવાલ કરો અને હું તમારી માંગ પૂરી ન કરૂં. તમે તમારા દુશ્મનો વિરૂધ્ધ મારાથી સહાય માંગો અને હું તમારી સહાય ન કરૂં."

(ઈબ્ને માજહ,ઈબ્ને હિબ્બાન)

માટે દરેક માણસે નેકી, સદકાર્યો અને ભલાઈ અપનાવવી જોઈએ. પોતાના ઘરવાળાઓને એના પાબંદ બનાવવા જોઈએ. અને અન્યોને પણ હિકમત સાથે સદકાર્યોનું પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ.

●દરેક માણસે સ્વંય પણ ગુનાહોથી બચવું જોઈએ. પોતાના ઘરવાળાઓને પણ બચાવવા જોઈએ. અને અન્યોને પણ રોકવાના પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. સાથે જ સાચા દિલથી સદકાર્યોની તોફીક માટે દુઆ કરતા રહો.

(૨૮) વાલિદૈન (માં–બાપ) સાથે રહેણી કરણીના આદાબ :

●વાલિદૈન વિષે અલ્લાહ તઆલાનો આદેશ છે :

●જો તેઓમાંથી કોઈ એક કે બન્ને તારી ઝિંદગીમાં જ વૃધ્ધ થઈ જાય (અને કોઈ કારણે એમની વાતથી તને તકલીફ પહોંચે) તો કદી એમને 'ઉહ' સુધ્ધાં ન કહો. અને તેમને વાતમાં તોડી ન પાડો. અને એમનાથી ખૂબ અદબથી વાત કરો. એમની સામે નરમાશ અને નમ્રતાથી રહો, અને એમના માટે દુઆ કરતા રહો.

●વાલિદૈન માટે નીચેની દુઆ દરરોજ સવાર સાંજ સાત વખતે માંગવી જોઈએ :

رَبِّ ارْحَمْ هُما كَمَارَبَّيَانِيي صَغِيْراً

રબ્બિરહમ્હુમા કમા રબ્બયાની સગીરા.

''હે અમારા રબ ! તમો એમના ઉપર રહમત ફરમાવો. જેમ કે તેમણે મને બાળપણમાં હેતથી મોટો કર્યો.'' *(કુર્આને કરીમ)*

●એટલે કે જો વૃધ્ધ વાલિદૈનનું મળ–મુત્ર પણ તમારે સાફ કરવું પડે તો ઉહ ન કરો.

●એમના તરફ ક્રોધભરી નજરે ન જુઓ.

●એમની આગળ ન ચાલો, એમનાથી પહેલાં ન બેસો. નામ લઈ ન બોલાવો નહીં. અને એમના વિશે અપશબ્દો પણ ન ઉચ્ચારો .

●વાલિદૈન(માં–બાપ)ની ખિદમતમાં ઉણપ ન આવવા દો. પોતાની હલાલ કમાઈમાંથી શકિત મુજબ એમના ખાવા–પીવા તથા અન્ય જરૂરતોને પૂરી કરો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

''તે માણસ બદનસીબ છે, જેના વાલિદૈન કે બેમાંથી એક, વૃધ્ધાવસ્થામાં હોય,અને તે (તેમની સેવા કરીને) જન્નત ન મેળવી લે. *(મુસ્લિમ શ)*

●બાપ ને નારાજ ન કરો. કારણ કે અલ્લાહની ખૂશી એમની ખૂશીમાં છે. અને અલ્લાહની નારાજી એમની નારાજીમાં છે. *(તિરમિઝી શ.)*

●વાલિદૈનની નાફરમાની (અવગણના) ન કરો. કારણ કે એમની નાફરમાની કબીરહ (મોટો) ગુનો છે. *(બુખારી શરીફ)*

●સદવર્તનમાં માંનો હક બાપ કરતાં ત્રણ ગણો વધારે છે. માટે માંની સેવા ચાકરી વધુ કરે. *(બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)*

●માંની સેવા ચાકરી મોટાથી મોટા ગુનાહની મા'ફીનો સબબ છે. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●વાલિદૈન સાથે સદવર્તન માણસની ઉમર વધારે છે.

●એમના મરણ બાદ એમના માટે દુઆઓ અને જાની માલી સદકો કરી ઈસાલે સવાબ પણ કરતા રહો.

●બાપના મરણ બાદ એમના ભાઈઓથી સારો સંબંધ રાખો. *(સહીહ ઈબ્ને હિબ્બાન)*

●એમના દોસ્તોનો હક અદા કરો. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●કોઈનાથી એમનો કંઈક વાયદો હોય તો પૂરો કરો.એમના સંબંધોને સાચવી એમના દોસ્તોનું સન્માન જાળવો. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)*

●સગા સંબંધીઓથી સદવર્તન કરો. ભાઈઓ–બહેનોથી સારી વર્તણૂક રાખો.

●કોઈ સગો સંબંધ તોડે તો આપ એને જોડવાનો પ્રયાસ કરો. કારણ કે રિશ્તેદારો સાથે બુરી વર્તણૂક કરનાર જન્નતમાં ન જશે. *(બુખારી–મુસ્લિમ)*

●રિશ્તેદારો સાથે સદવર્તન કરવાથી રોઝીમાં અને ઉમરમાં બરકત થાય છે. *(બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)*

(૨૯) નિકાહના આદાબ :

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: *''જેણે શાદી કરી, એનો અર્ધો દીન મહફૂજ થઈ ગયો.''* *(હદીસ)*

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે :

''નિકાહ મારી સુન્નત છે.''

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં આ પણ છે:–

''જે મારી સુન્નત ન અપનાવે, તે મારો (સંબંધી) નથી.'' *(હદીસ શરીફ)*

માટે સુન્નતની પૈરવી અને અનુસરણની નિય્યતથી નિકાહ કરો. નિકાહનો મકસદ અવલાદ પ્રાપ્ત કરવી, અને દિલ તથા નિગાહને ગુનાહોથી બચાવવું હોવો જોઈએ. ફકત વાસનાસંતોષ નિકાહનો મકસદ ન હોય.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે ચાર કારણોથી ઓરતથી નિકાહ કરવામાં આવે છે, (૧) એનો માલ, (૨)એનું ખાનદાન (કુળ,) (૩) એનું સૌંદર્ય, (૪) એની દીનદારી. તું દીનદાર ઔરતથી શાદી કરી સફળ થઈ જા. *(બુખારી શરીફ)*

●જયારે કોઈ દીનદાર ઔરતથી શાદીની ઇચ્છા થાય તો માંગણીની વાતનો કોઈનાથી ઉલ્લેખ ન કરે. અને વુઝૂ કરી ઈસ્તિખારહની નમાજ પઢે. (જેટલી રકા'તો થઈ શકે.) પછી અલ્લાહના ખૂબ વખાણ કરી ઈસ્તિખારહની દુઆ માંગે :

أَللّٰهُمّ إِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلاَأَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، فَإِنْ
رَأَيْتَ فِيْ (અહિંયા છોકરીનું નામ એની માંના નામ સાથે બોલે.)
خَيْراً لِيفِي دِيْنِيوَدُنْيَايَ فَاقْدِرْهَا لِيْ وَإِنْ كَانَ غَيْرَهَا خَيْراً مِنْهَا لِي
فِيْ دِيْنِيْ وَآخِرَتِيْ فَاقْدِرْهَالِيْ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્નક તકદિરુ વ લા અકદિરુ વ તઅલમુ વલા અઅલમુ અન્ત અલ્લામુલ ગુયૂબિ, ફઇન રઅય્ત ફી.. *(અહિંયા છોકરીનું નામ માં ના નામ સાથે બોલે).*ખય્રન લી ફી દીની વ દુન્યાય ફક્દિરહા લી વ ઇન કામ ગય્રહા ખય્રન મિન્હા લી ફી દીની વ આખિરતી ફક્દિરહા લી.

"હે અલ્લાહ! તું દરેક વસ્તુ પર શકિતમાન છે. અને હું કોઈ પ્રકારની શકિત નથી ધરાવતો. તને દરેક વસ્તુની જાણકારી છે. અને હું કંઈ જાણતો નથી. તું ગૈબનો જાણકાર છે. જો તારા જાણવામાં ......(અહિંયા છોકરીનું નામ માં ના નામ સાથે બોલે) મારા માટે દીની દુન્યવી ભલાઈ છે તો એને મારા નસીબમાં કરી દે. અને જો એના સિવાય કોઈ અન્ય સ્ત્રી મારા દીન –આખેરત માટે યોગ્ય હોય તો તે સ્ત્રીને મારા નસીબમાં કરી દે."

●હદીસ શરીફમાં છે કે ઈસ્તિખારહ કરવો માણસના સદભાગ્યની વાત છે. અને ઈસ્તિખારહ ન કરવો એની બદનસીબી છે. *(હિસ્ને હસીન)*

●છોકરા–છોકરીને નિકાહ પુર્વે એક બીજાને જોવાની પરવાનગી છે. *(બુખારી શરીફ)*

●નિકાહમાં સાદાઈ અપનાવી બેકાર ખર્ચાઓથી બચવું જોઈએ.

●નિકાહની મજલિસ કોઈ પણ નમાઝ બાદ મસ્જિદમાં કરવી વધુ યોગ્ય છે.

●નિકાહ બાદ ખારેક વહેંચવી સુન્નત છે. ખારેક મજલિસમાં લૂંટાવી પણ શકાય છે. હા,જો નિકાહ મસ્જિદમાં હોય તો મસ્જિદનો ખાસ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે એનો અદબ અને પવિત્રતા જળવાય રહે, અને શોર બકોર ન થાય.

●નિકાહ બાદ હાજરજનો દુલ્હાને નીચેના શબ્દોમાં મુબારકબાદ અને દુઆ આપે: بَـــارَكَ الـلّـــهُ لَكَ (બારકલ્લાહુ લક)"અલ્લાહ તમને આ નિકાહમાં બરકત આપે." અથવા بَـــارَكَ الـلّـــهُ لك وَبَـارَكَ عَلَيْكَ وَ جَمَعَ بَيْنَكُمَا بَخَيْرٍ "

બારકલ્લાહુ લક વ બારક અલય્ક વ જમઅ બય્નકુમા બિખય્ર.

"અલ્લાહ તઆલા તમારા માટે આ નિકાહમાં બરકતો અતા કરે. તમારા પર બરકતો ઉતારે. અને તમને (બંનેને દુલ્હા–દુલ્હનને)ખૈર–ભલાઈ સાથે રહેવું નસીબ કરે."

●દુલ્હનને તૈયાર કરનારી ઓરતો દુલ્હનને આ દુઆ આપે :

عَلى الخَيْرِ وَالبَرَكَةِ وَعَلىٰ خَيْرٍ طَائِرٍ (بخارى)

અલલ્ખય્રિ વલબરકતિ વ અલા ખય્રિન તાઇરીન.

"ભલાઈ અને બરકતો થાય, અને અલ્લાહ સારૂં નસીબ અતા કરે."

●બેટીને વિદાય કરતી વેળા પ્યાલામાં પાણી મંગાવી આ દુઆ પઢી દમ કરો:

أَللّٰهُمَّ إِنّي أُعِيْذُهَا بِكَ وَ ذُرِّيَتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની ઉઈઝુહા બિક વ ઝુર્રિયતહા મિનશ્શય્તાનિર્રજીમ

"હે અલ્લાહ! હું મારી બેટી અને એની અવલાદને શયતાન હડધૂતથી બચવા તારી પનાહમાં આપું છું."

અને પછી બેટીને સામે ઉભી રાખી છાતી અને માથા પર પાણીના છાંટા મારે.

●આ જ પ્રમાણે જમાઈને બોલાવી નીચેની દુઆ દમ કરી પાણી છાંટે:

أَللّٰهُمَّ إِنّي أُعِيْذُهُ بِكَ وَذُرِّيَتَهُ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ (حصن حصين)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની ઉઈઝુહુ બિક વ ઝુર્રિયતહુ મિનશ્શય્તાનિર્રજીમ.

"હે અલ્લાહ! હું આ જમાઈને અને એની અવલાદને હડધૂત શયતાનથી બચવા ખાતર તારી પનાહમાં આપું છું."

●યાદ રાખો, ખૂશી–ઉન્માદના આ અવસરે ફકત ઢોલક વગાડવાની પરવાનગી છે. *(બુખારી શરીફ)*

ખુદા ન કરે, જો કોઈએ દુનિયા વાળાઓને ખુશ કરવા સંગીતના વાજિંત્રો વગાડયા, નાચ–ગાનની મહેફિલો સજાવી તો અલ્લાહ તઆલાની નારાજગી ખરીદવા બરાબર ગણાશે. આમ કરવાથી અલ્લાહના રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ને તકલીફ અને દુઃખ પહોંચશે. હાલાંકે એમની શફાઅત વિના બેડો પાર થવાનો નથી, એ યાદ રાખજો. રસૂલે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "હું દુનિયામાં સંગીતના વાજિંત્રો તોડનાર બનાવી મોકલવામાં આવ્યો છું." *(હદીસ શરીફ)*

●યાદ રાખો, કયામતના દિવસે "સાકીએ કવસર" નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) પોતાના નૂરાની હાથો વડે પોતાના ઉમ્મતીયોને "જામે કવસર" પીવડાવી રહયા હશે, આ જોઈ મુસલમાનોનો એક સમૂહ " હૌજે કવસર" તરફ આગળ વધશે, તો ફરિશ્તાઓ એમને રોકી દેશે. આ જોઈ રહમતે આલમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવશેઃ 'એમને આવવા દો, એ મારા ઉમ્મતીઓ છે. ' તો ફરિશ્તાઓ જવાબ આપશે કે યા (રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) તમને ખબર નથી કે તમાર બાદ આ લોકો બદલાય ગયા, નવી નવી ચીઝો – બિદઅતો અપનાવી લીધી. આ સાંભળી હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ફરમાવશે : ' દૂર જાઓ, દૂર જાઓ, ' અને પછી ફરિશ્તાઓ એ સમૂહને જહન્નમ તરફ ખેંચી જશે. *(હદીસ શ.)*અલ્લાહ આપણ સૌને બચાવે. આમીન.

(૩૦) વિવાહિત જીવનના આદાબ :

●બીવીનું મહેર રાજી ખૂશીથી અદા કરે. હદીસ શરીફમાં છે : જેણે પણ કોઈ સ્ત્રીથી ઓછા કે વધુ મહેર ઉપર નિકાહ કર્યા, અને દિલમાં મહેર અદા કરવાનો ઈરાદો નથી, તો એણે તે ઔરતને દગો દીધો. જો મહેર અદા કર્યા વગર જ મરી ગયો તો તેને અલ્લાહના સામે એવી હાલતમાં રજૂ કરવામાં આવશે કે તે ઝિનાનો ગુનેગાર લેખાતો હશે. *(અત્તરગીબ વ ત્તરહીબ)*

●જયારે પહેલી વાર બીવી પાસે જવાનું થાય ત્યારે કપાળેથી નરમીથી વાળ પકડી અલ્લાહ પાકથી નીચેની દુઆ માંગો :

أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ مِنْ خَيْرِهَا وَخَيْرِمَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ ، وَأَعُوْذُبِكَ

مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ (أبوداؤد، ابن ماجه)

અલ્લાહુમ્મ ઇન્ની અસ્અલુક મિન ખય્રિહા વ ખય્રિ મા જબલ્તહા અલય્હિ,
વ અઉઝુબિક મિન શર્રિહા વ શર્રિ મા જબલ્તહા અલય્હિ.

" હે અલ્લાહ! હું આપથી આ ઔરતની ખૈર બરકત અને એની પ્રકૃતિની ખૈર–બરકત માંગું છું. જેના ઉપર તેં એને પેદા ફરમાવી છે અને એની બુરાઈ અને એની પ્રકૃતિની બુરાઈથી પનાહ માંગું છું, જેના ઉપર તેં એને પેદા ફરમાવી છે."

●સોહબત (સંભોગ) કરતાં પહેલાં બીવીથી પ્યાર મહોબ્બતની વાતો, બોસા–ચૂમી વગેરે હરકતો કરવી જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

" તે આદમી જ નથી, જે જાનવરો જેમ સ્ત્રીઓ ઉપર તૂટી પડે. બલકે યોગ્ય એ છે કે સંભોગ પૂર્વે પોતાનો એલચી રવાના કરે. લોકોએ પૂછયું કે એલચી શું છે? તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ ફરમાવ્યું: બોસો–ચૂમી." (કિમ્યાએ સઆદત)

●જયારે સોહબત કરવાનો ઈરાદો કરે ત્યારે આ દુઆ પઢો :

بِسْمِ اللّٰهِ أَللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطٰنَ وجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَارَزَقْتَنَا (بخاری)

બિસ્મિલ્લાહિ અલ્લાહુમ્મ જન્નિબ્નશ્શયતાન વ જન્નિબિશ્શયતાન મા
રઝકતના.

" શરૂં કરૂં છું અલ્લાહના નામથી, હે અલ્લાહ, અમને બન્નેને શયતાનથી બચાવો અને જે અવલાદ અમને અતા ફરમાવો, એને પણ શયતાનથી બચાવો."

●સોહબત વેળા મોઢું કિબ્લાથી ફેરવો નહીં.

ઈન્ઝાલ(વીર્યસ્ખલન) વેળા દિલમાં આ દુઆ માંગો :

أَللّٰهُمَّ لَاتَجْعَلْ للشَّيْطَانِ فِيْمَا رَزَقْتَنِي نَصِيْبًا. (متفق عليه)

અલ્લાહુમ્મ લા તજ્અલ લિશ્શયતાનિ ફીમા રઝકતની નસીબા.

"હે અલ્લાહ! જે અવલાદ મને અતા ફરમાવો, તેમાં શયતાનનો કોઈ ભાગ ન રાખશો."

●પોતાના ઈન્ઝાલ વેળા ઓરતને પણ ઈન્ઝાલ થઈ જાય, એટલી સબર કરો. *(હદીસ, કિમયાએ સઆદત)*

●એકવાર સોહબત માણ્યા બાદ ફરીવાર સોહબતનો ઈરાદો હોય તો ખાસ અવયવને ધોય લો. *(હદીસ, કિમયાએ સઆદત)*

●જો કંઈ ખાવું પીવું હોય તો વુઝૂ પણ કરી લ્યો. (આવા વુઝૂથી માણસ પાક ન ગણાશે.) પછી ફજર પેહલાં જનાબતનું ફર્જ ગુસ્લ કરી લો.

●જનાબતના ગુસ્લ પહેલાં બાલ કે નખ કાપવા ન જોઈએ.

●શોહર અને બીવી માટે પોતાની અંગત વાતો અન્યો સામે કરવી મના છે.

●બીવી જો હૈઝ કે નિફાસના દિવસોમાં હોય તો, એનાથી હરગિઝ સંભોગ ન કરો.

● *વલીમો :*

●સુહાગરાત પછીના દિવસે વલીમાનો પ્રબંધ કરો. કારણ કે વલીમો સુન્નતે મુઅકકદહ છે.

●રસૂલુલ્લાહ *(સલ્લલલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)*નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

" વલીમો જરૂર કરો. ચાહે એક બકરીનો હોય. *(બુખારી શરીફ)*

●જે કંઈ મળે તેનાથી વલીમો કરો. *(બુખારી શરીફ)*

●વલીમામાં શકિત મુજબ સગાં વહાલાંઓ, દોસ્તો અને ગરીબોને દા'વત આપો.

●વલીમાની દા'વત કબૂલ કરવી જોઈએ. *(બુખારી શરીફ)*

●જેણે દાવત કબૂલ ન કરી, એણે અલ્લાહ અને અલ્લાહના રસૂલની નાફરમાની કરી. *(બુખારી શરીફ)*

●જો પૂરા ઘરને દા'વત હોય તો બીવી બચ્ચાઓને સાથે લઈ જાઓ. *(બુખારી શરીફ)*

●જો કોઈ કારણે સુહાગરાત પહેલાં વલીમો કરવો હોય તો એ પણ કરી શકાય છે.

● *સદવર્તન :*

●અલ્લાહ તઆલાએ પુરુષોને સ્ત્રીઓ પર પ્રભુત્વ આપ્યું છે: કુર્આનમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે :

"પુરૂષો સ્ત્રીઓના રખેવાળ છે." *(કુર્આન, સૂ. નિસાઅ : ૨૪)*

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એમની પવિત્ર બીવીઓ પર પોતાનું પ્રભુત્વ બાકી રાખી દરરોજ એમના ઘરેલુ કામકાજમાં

સહાય ફરમાવતા હતા.

●માટે દરેક માણસે પોતાની સ્ત્રી પર પોતાનું પ્રભુત્વ બાકી રાખી તેની સાથે સદવર્તન દાખવવું જોઈએ. કુર્આનથી પણ આ વાતનો આદેશ મળે છે. અલ્લાહ ફરમાવે છે : બીવી સાથે યોગ્ય રીતે વર્તો. જો તમને એ પસંદ ન હોય તો (એવું વિચારો કે) થઈ શકે કે એક વસ્તુ તમને પસંદ ન હોય પણ અલ્લાહે એમાં ઘણી બધી ખૂબી–ભલાઈ રાખી હોય.

(સૂ. નિસાઅ:૧૯)

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ આ બાબતે ઘણી તાકીદ ફરમાવી છે, આપનું ફરમાન છે :

●મુસલમાનોમાં પૂર્ણ ઈમાન ધરાવતા તે લોકો છે, જેમના અખ્લાક (સંસ્કારો) સારા હોય, અમે તમારામાં શ્રેષ્ઠ અને ગુણધારી માણસ પોતાની બીવીઓના હકમાં વધુ સારો હોય, તે છે. *(બુખારી શરીફ)*

●અન્ય એક હદીસ શરીફમાં ફરમાવ્યું :

હું મારા ઘરવાળાઓ સાથે તમારા બધા કરતાં વધુ સારો વર્તાવ કરવાવાળો છું. *(હદીસ શરીફ)*

●માટે માણસે સુન્નતના અનુસરણની નિય્યતથી પોતાની પત્નિ જોડે સારો વર્તાવ કરવો જોઈએ.

●ખુદા ન કરે, જો કોઈની બીવી બદઅખ્લાક હોય, તો એની કટુવાણી અને ના શુક્રગુઝારી વગેરે પર સબરથી કામ લેવું જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઓરતોના ગુસ્સા અને બુરા વર્તનને સાંખી લેતા અને સબર કરતા હતા.

●હઝૂરે અકદસ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

જે માણસ પોતાની ઓરતના બુરા વર્તન પર સબર અને સહનશીલતાથી કામ લે છે, તેને હઝ. ઐયૂબ (અલૈ.) જેટલો સવાબ મળશે, એમણે પોતાની મુસીબતો, આફતો અને પરેશાનીઓને અત્યંત ધીરજ અને હિંમતથી સહન કરી હતી. *(કીમયાએ સઆદત)*

●પોતાની ઓરત સાથે હસી મજાક અને ગમ્મત કરવી મસ્નૂન છે. દરેક માણસે આ સુન્નત અપનાવવી જોઈએ. એનાથી ઘરનો માહોલ ખુશીથી હર્યો ભર્યો રહેશે. ઈન્શાઅલ્લાહુ તઆલા.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) કદી હઝ. આઈશહ (રદિ.) સાથે દોડ પણ લગાવતા હતા કે જોઈએ કોણ આગળ નીકળે છે ? *(હદીસ)*

●હસી મજાક, ખેલ કૂદમાં એટલા આગળ ન વધો કે પોતાની ધાક ધમકીનો અસર પણ ખતમ થઈ જાય.

●જો કોઈ એવું કાર્ય જોવામાં આવે, જે શરીઅત અને માનવતા વિરૂદ્ધ હોય તો ધીરે રહી, સમજદારી પૂર્વક સમજાવવા તથા રોકવામાં આવે.

●પરદાનો ખૂબ એહતેમામ કરાવો. કયાંક એમની નજર ના મહરમ ઉપર ન પડે. અને ન તો કોઈ ના મહરમ સામે પરદહ વગર જવાની રજા આપો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"નજર ઈબ્લીસના તીરોમાંનું એક તીર છે." *(હદીસ)*

●ઓરતો જરૂરી કામે શોહરની પરવાનગી વગર પણ બહાર નીકળી શકે છે. *(બુખારી શરીફ)*

●અલબત્ત મહરમ વગર સફર કરવો દુરૂસ્ત નથી.

●ખુદા ન કરે કોઈની ઓરત જો દીનના જરૂરી જ્ઞાનથી અજાણ હોય તો એના શોહરની ફરજ છે કે એની તા'લીમની વ્યવસ્થા કરે.

●જો એકથી વધારે ઓરતો હોય તો દરેક સાથે સરખો વર્તાવ કરો.

●શકય હોય ત્યાં સુધી ઓરતને નિભાવવાના પ્રયત્નો કરો. તલાક સુધી વાત ન પહોંચવા દો.

●જો કોઈ પ્રકારે સંબંધો બાકી ન રહી શકતા હોય તો, પહેલાં ફકત એક જ તલાક આપો. શકય છે, એનાથી ઓરત સુધરી જાય અને આખું જીવન ફરી પાછું ખુશગવાર બની જાય.

●અને જો છૂટી જ કરવી હોય તો એક તલાકથી પણ છૂટી થઈ શકે છે. જેમાં રુજૂઅ (એની સાથે જ ફરીવારના નિકાહ)ની પણ ગુંજાઈશ રહે છે.

●આ વિષયના મસ્અલાઓની જાણકારી ભરોસાપાત્ર આલિમથી મેળવવી જોઈએ.

●કોઈ પગલું ભરતાં પહેલા ખૂબ વિચારી લો. એવું ન થાય કે જીવનભર પસ્તાવું પડે.

ઓરતોને અમુક નસીહતો :

●ઓરતો ઉપર સૌથી મોટો હક એના ધણીનો છે.

(અલ હાકિમ ફિલ મુસ્તદરક)

●હદીસ શરીફમાં છે કે જો અલ્લાહ તઆલા સિવાય અન્યને સજદો કરવો જાઈઝ હોત તો ઓરતોને હુકમ કરવામાં આવત કે તેણીઓ તેમના ધણીને સજદો કરે. *(હદીસ શરીફ)*

●સખત જરૂરત વેળા જ ધણીની રજા લઈ બહાર નીકળો. *(બુખારી શ.)*

●જરૂરત વગર અડોસ – પડોશમાં પણ ન જવું જોઈએ.

●પોતાના ધણી સામે અન્ય સ્ત્રીની ખૂબીઓનું વર્ણન એવી રીતે ન કરો, જાણે એને જોઈ રહયો હોય. *(બુખારી શરીફ)*

●ઘરની ગુપ્ત વાતો અન્યો સામે ન કરો.

●જો કોઈ ના મહરમ (અજનબી) ધણીનો દોસ્ત કે અન્ય કોઈ ધણીની ગેર હાજરીમાં દરવાજો ખખડાવે તો ભારે અવાઝે જવાબ આપો. નરમાશથી જવાબ ન આપો.

●શોહરના દરેક ઓળખીતાઓ– દોસ્તોથી (જેઓ ના મહરમ હોય) પરદો કરો. શરીઅતમાં તો દત્તક પુત્રની સગાઈ પણ માન્ય નથી. એનાથી પણ પરદો જરૂરી છે.

●હમેંશા પાક સાફ રહો.

●દરેક કાર્યમાં ધણીની ખુશી –રજામંદી સામે રાખો.

●જે કંઈ મળે એના ઉપર સંતોષ માણો અને પોતાના હાથે જેટલું કામ કાજ થઈ શકતું હોય તેટલું જરૂર કરો.

●પોતે પણ તહજજુદની નમાઝ માટે ઉઠો અને ધણીને પણ ધીરેથી ઉઠાડો.

●ધણીના દુઃખ–મુસીબતમાં ભાગીદાર રહો.

હિદીસ શરીફમાં છે કે " જે ઓરત પાંચ સમયની નમાજ પઢે , રમઝાનના રોઝા રાખે, શરમ–આબરૂની હિફાઝત કરે, અને ધણીની ફરમાંબરદાર રહે, તેણીને અધિકાર છે કે જન્નતના જે દરવાજેથી ચાહે, દાખલ થાય. *(અબૂ નઈમ)*

●ફુઝૂલ ખર્ચી ન કરવી જોઈએ. શોહરના માલમાં ખયાનત પણ ન કરો. ધણીની રજા વગર એના માલમાંથી સદકો–ખૈરાત પણ ન કરો.

●નાશુક્રી ન કરો. ધણીને મેંણા–ટોણા ન મારો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મેં દોઝખની આજુબાજુ નજર કરી તો વધુ પડતી ઓરતો જોઈ, અને કારણ પૂછ્યું તો જાણવા મળ્યું કે ધણીને મેંણા–ટોણા મારવા અને નાશુક્રી કરવાનું આ પરિણામ છે. *(હદીસ શરીફ)*

(૩૧) અવલાદનો જન્મ, તેમની કેળવણી, ભરણ પોષણ

●પેદા થનાર બાળકના જમણા કાનમાં અઝાન અને ડાબા કાનમાં ઈકામત કહેવામાં આવે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમના નવાસા હઝ. હુસૈન (રદિ.)ના કાનમાં અઝાન કહી હતી. *(તિરમિઝી શ., અબૂ દાવૂદ શ.)*

તહનીક – ગુટ્ટી આપવી

કોઈ મુત્તકી, પરહેઝગાર આલિમથી ખજૂર ચવડાવી એનું થૂંક બાળકના મોઢામાં નાખવું તેમજ એ ખજૂરને બાળકના તાળવે લગાડવી જોઈએ અને બાળકને માટે ખેર–બરકતની દુઆઓ પણ કરાવવી જોઈએ. આ કામ જાતે પણ કરી શકાય છે.

માથું મુંડાવવું

●સાતમા દિવસે માથું મુંડાવી, વાળના વજન જેટલી ચાંદી સદકો કરવી જોઈએ. *(તિરમિઝી શરીફ)*

નામ પાડવું

●સાતમા દિવસે નામ રાખવું જોઈએ. *(તિરમિઝી, અબૂ દાવૂદ, નસાઈ)*

●નામ સુંદર હોવું જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : કયામતના દિવસે તમને તમારા વાલિદના નામ સાથે પુકારવામાં આવશે. *(મુ. અહમદ, અબૂ દાવૂદ શ.)*

●અલ્લાહને 'અબ્દુલ્લાહ' અને 'અબ્દુર્રહમાન' નામ સૌથી વધુ પસંદ છે. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●બીજી એક હદીસ શરીફમાં છે:પયગંબરોના નામથી નામ પાડો. *(અબૂદાવૂદ)*

અકીકહ

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: અકીકહ અને બાળક સાથે સાથે છે, માટે સાતમા દિવસે બાળક તરફથી

લોહી વહાવો અને બાળકને તકલીફથી બચાવો.

●માટે સાતમા દિવસે (જો શકિત હોય તો) અકીકો કરવો જોઈએ. *(તિરમિઝી શ., અબૂ દાવૂદ શ.)*

●છોકરા તરફથી બે બકરા અને છોકરી તરફથી એક બકરીની કુરબાની કરવામાં આવે. *(અહમદ)*

●છોકરા માટે પણ જો એક જ બકરાની શકિત હોય તો એકની કુરબાની પણ કરી શકાય છે. *(અબૂ દાવૂદ શરીફ)*

ખત્નહ કરાવવી

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ પાંચ વાતો ફિતરત અને પ્રકૃતિ પ્રમાણેની છે. ખત્નહ કરાવવી. ડૂંટીથી નીચેના વાળોની સફાઈ કરવી. મૂંછો કપાવવી. નખ કાપવા અને બગલના વાળ ઉખેડવા. *(બુખારી શરીફ)*

●બાળકોનું ભરણ પોષણ ખૂશી (ઉમળકા)થી કરવું જોઈએ. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ જે બંદો બે છોકરીઓનો બોજ ઉઠાવે, બાલિગ થતાં સુધી તેમનું ભરણ પોષણ (કેળવણી) કરે તો તે અને હું કયામતના દિવસે આમ જોડે હોઈશું. હઝ. અનસ (રદિ.) ફરમાવે છે : આમ કહી હુઝૂર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હાથની બે આંગળીઓ ભેગી કરી દેખાડી. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●બાળકોની જીભે સૌપ્રથમ " લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ, મુહમ્મદુ રસૂલુલ્લાહ " કહેવડાવવાનો પ્રયત્ન કરો. અને મરણ સમયે પણ આ શબ્દોની તલ્કીન કરો.

●અવલાદની સુંદર ઈસ્લામી કેળવણી કરવી જોઈએ. ખાસ ખ્યાલ રાખે કે ગાળ, અપ શબ્દો, ફિલ્મી કે બિભત્સ ગીતો– શબ્દો એમની જીભે આવવા ન પામે. જૂઠ, ગીબત, નિંદા, જેવા અવગુણોથી નફરત બાળપણથી જ તેમનામાં જમાવી દો. વડીલોના સન્માન, હમદર્દી, ત્યાગ ભાવના વગેરે સદગુણોની શીખ આપો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : બાપ તરફથી બેટાને સારા સંસ્કારો અને સુંદર ચરિત્ર્યથી વધુ બેહતર તોહફો બીજો કંઈ નથી થઈ શકતો. *(તિરમિઝી)*

●પોતાના જુવાન બાળકોથી જો કોઈ ભૂલ થઈ જાય તો પ્યાર મહોબ્બતથી સમજાવવા જોઈએ. સખ્તાઈ ન કરવી જોઈએ.

●આપવા (બખ્શીશ) કરવામાં બધી જ અવલાદ જોડે સરખો વર્તાવ કરવો જોઈએ. *(તબરાની)* કોઈને ઓછું, કોઈને વધુ, આપી ગુનેગાર ન થશો. એક છોકરાને કોઈ વસ્તુ આપો તો બીજાને પણ તેવી જ આપવી જોઈએ.

●બધી જ અવલાદ સાથે સરખો વર્તાવ કરે. *(બુખારી શ. મુસ્લિમ શ.)*

●છોકરીઓથી ખાસ કરી સારો વર્તાવ કરે. *(")*

●બાળક જયારે સાત વરસનું થાય તો એને નમાજની તાકીદ કરવામાં આવે. *(અબૂદાવૂદ શરીફ)* અને જયારે દસ વરસનું થાય તો નમાજમાં સુસ્તી ગેરહાજરી કરવા ઉપર સજા આપો.

●દસ વરસે બાળકોના બિસ્તરા અલગ કરી દો.

●બાળકોને બુરી સોબત (સંગાથ)થી બચાવો.

●વાલિદની ફરજ છે કે બાલિગ થયે બાળકને ગુસલના ફરજો અને પાકી સફાઈની શીખ આપે. આ જ પ્રમાણે છોકરી બાલિગ થયે માતા એને જરૂરી મસ્અલાઓની તઅલીમ આપે.

●બાલિગ થાય એમના નિકાહની વ્યવસ્થા કરો. જો શાદીની વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવી, અને અવલાદ ગુનાહમાં સપડાય ગઈ તો વાલિદ એનો ઝિમ્મેદાર ગણાશે.

●પોતાની અવલાદને નેક, ભલી, સદગુણી છોડીને જવાની ચિંતા કરો. મરવા બાદ નેક અવલાદ અને તેની નેકી જ કામ આવશે. ખુદા ન કરે, જો દુનિયાના ધંધાઓમાં પ્રવુત્ત રહેવાના કારણે અવલાદના ઈમાન, નેક અમલની ચિંતા કરવામાં ન આવી અને અવલાદ વાલીની ગફલત અને લાપરવાહીના કારણે બેદીન (ગુનેગાર) થઈ ગઈ તો વાલી (પિતા)ને પણ એનો વબાલ પહોંચશે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે :

" માણસના મરવા બાદ એના આ'માલનો સિલસિલો ત્રણ ચીજો સિવાય ખતમ થઈ જાય છે. (આ ત્રણ ચીજોનો સવાબ મરવા બાદ પણ મળે છે) (૧) સદકએ જારિયહ. (૨) એવું ઈલ્મ–જ્ઞાન જેનાથી લોકોને ફાયદો પહોંચતો રહે. (૩) નેક અને સાલેહ અવલાદ, જે તેના માટે દુઆ કરે. *(અદબુલ્મુફરદ)*

(૩૨) મોટા ભાઈ સાથે સદવર્તન :

●મોટા ભાઈના માન–સન્માનનો હમેંશા ખ્યાલ રાખો. રસૂલુલ્લાહ

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મોટા ભાઈનો હક નાના ભાઈ પર બાપ જેવો જ છે. *(મિશકાત શરીફ)*

(૩૩) બહેનો સાથે સદવર્તન :

●બહેનોનો વિશેષ ખ્યાલ રાખો. ખાસ કરી બાપના મરણ બાદ એમની ઝિમ્મેદારી ભાઈઓના શિરે આવી હોય, રસૂલુલ્લલાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : જેણે ત્રણ બેટીઓ કે ત્રણ બહેનો અથવા બે બેટીઓ કે બે બહેનોનો બોજ ઉઠાવ્યો અને એમને કેળવણી આપી, એમના સાથે સારો વર્તાવ કર્યો, એમના નિકાહ પણ કરાવ્યા, તો અલ્લાહ તઆલા તરફથી એ બંદા માટે જન્નત નકકી છે.

(અબૂ દાવૂદ શરીફ, તિરમિઝ શરીફી)

(૩૪) યતીમ (અનાથ) બાળકો સાથે વર્તાવના આદાબ :

●યતીમો સાથે સારો વર્તાવ કરો. રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : મુસલમાનોના ઘરોમાં સૌથી વધુ સારૂં ઘર તે છે જેમાં કોઈ યતીમ હોય, અને એની સાથે સારો વર્તાવ દાખવવામાં આવતો હોય. અને મુસલમાનોનું સૌથી ખરાબ ઘર તે છે જેમાં કોઈ યતીમ હોય, અને એની સાથે ખરાબ વર્તન કરવામાં આવતું હોય. *(ઈબ્ને માજહ શરીફ)*

(૩૫) દોસ્તો સાથે વર્તન વિશેના આદાબ :

●કોઈને દોસ્ત બનાવતા પહેલાં જુઓ કે તે બે વકૂફ કે દગાખોર ન હોય.

●તકવા, વચનપાલન, ભાઈચારો, સખાવત, ત્યાગ, અને સમર્પણ ભાવના વગેરેમાં આગળ પડતો હોય. હદીસ શરીફમાં છે કે "આદમી પોતાના દોસ્તના રસ્તા પર ચાલતો હોય છે." માટે કોઈ બુરા માણસને દોસ્ત કદી ન બનાવો.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે: તમારા દોસ્તનું સન્માન– આવકાર એવી રીતે ન કરો, જે એને કષ્ટદાયક નીવડે. *(અદબુલ્મુફરદ)* અર્થાત દરેક માણસ જોડે એના માન મરતબા પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.

●હદીસ શરીફમાં આમ પણ છે કે : " પોતાના ભાઈથી ખોટી ચર્ચા– જીભાજોડી ન કરો. એની સાથે એવી મજાક પણ ન કરો જે એને પસંદ ન

હોય અને એનાથી એવો વાયદો પણ ન કરો જે તમે પૂરો ન કરી શકો.
(તિરમિઝી શરીફ)

●દોસ્ત પાસે મુલાકાત માટે કે બીમારપૂર્સી માટે ફકત અલ્લાહની ખૂશી મેળવવાની નિય્યતે જવું જન્નતમાં પોતાનું સ્થાન (નિશ્ચિત કરવા સમાન છે. *(તિરમિઝી શરીફ)*

●બે દોસ્તોમાં અણબનાવ થાય એવી ચેષ્ટા કદી ન કરો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ ખુદાના બંદાઓમાં સૌથી બુરો માણસ ચુગલખોર, કુથલી કરનાર અને બે દોસ્તો વચ્ચે ફૂટ પડાવનાર છે.

(૩૬) મોતની તૈયારી :

●અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે અલ્લાહ જેને હિદાયત (સીધી રાહ) ચીંધવાનો ઈરાદો કરે છે, તેના દિલને ઈસ્લામ માટે ખોલી દે છે.
(સૂ. આલે ઈમરાનઃ ૧૨૫)

●અલ્લાહ તઆલાના આ ફરમાન વિશે હદીસ શરીફમાં આવે છે : ઈસ્લામનું નૂર જયારે દિલમાં ઉતરી જાય છે, ત્યારે દિલના દરવાજા ખૂલી જાય છે. કોઈએ અરજ કરી : યા રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) એની નિશાની શું છે ? તો નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું : દગાનું ઘર (દુનિયા)થી દિલમાં અંતરાલ પડી જવું. અને સદાના ઘર (આખેરત) તરફ ધ્યાન વધી જવું છે અને મોત પહેલાં મોતની તૈયારી કરવા મંડી જવું છે. *(મિશ્કાત શરીફ)*

●માણસ દીની દુન્યવી રીતે જે સ્થિતિમાં હોય, ઉમરની જે હદે હોય, તેણે તપાસ કરવી જોઈએ કે દિલમાં ઈસ્લામનું નૂર પ્રવેશ્યું છે કે નહીં ? જેની નિશાનીઓ સ્પષ્ટ રીતે હદીસ શરીફમાં વર્ણવી દેવામાં આવી છે, જો જવાબ 'હા' છે તો દરરોજ રબ્બે કરીમનો શુક્ર અદા કરવો જોઈએ. જેથી નેઅમત વધે, અને જો જવાબ નકારમાં છે તો ચિંતાનો વિષય છે, મોતનો ભરોસો નથી, કયારે આવી પૂગે, માણસે તે પહેલાં તૈયારી કરી લેવી જોઈએ.

મોતની તૈયારી શું છે ?

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "તમને કુદરતી મોત આવે તે પહેલાં તમે મરી જાઓ." અર્થાત જેમ મરેલો માણસ કબરમાં પહોંચવાની સઘળી કાર્યવાહી દરમ્યાન બીજાને

આધીન હોય છે, લોકો એને જેમ ચાહે તેમ ગુસલ આપતી વેળા ઉઠાડે, બેસાડે, સુવાડે અને નવડાવે છે, મરનારની સ્વેચ્છાને ત્યાં અવકાશ નથી હોતો, એ જ પ્રમાણે જીવન દરમ્યાન પણ માણસે પોતાને, તેના શરીરને, અવયવોને, સંપુર્ણ રીતે અલ્લાહના આદેશો અને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતોને આધીન કરી દેવા જોઈએ. અને દરેક સમયે દરેક કામ વિશે વિચારતા રહો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :''અલ્લાહ તરફથી તમારી તપાસ કરવામાં આવે તે પહેલાં સ્વયં તમે તમારા આ'માલની તપાસ કરી લો.'' *(તિરમિઝીશ.)*

●માટે માનવીએ એના ઉપર લાગુ અલ્લાહના અને લોકોના દરેક હકો અદા કરવામાં બેદરકારી ન કરવી જોઈએ.

●દુનિયાથી જતી વેળા માણસ સાથે નેક આ'માલ અને સદકએ જારિયહનો એક મોટો જથ્થો અને સવાબ સાથે હોય, એવી તૈયારી કરવી જોઈએ. અલ્લાહનો આદેશ છેઃ જે એક નેકી લઈ આવશે, એને દસ નેકીઓનો સવાબ મળશે. *(કુર્આન કરીમ)*

●વાત સ્પષ્ટ છે કે દુનિયામાં નેકી કરી લેવી સરળ છે. પરંતુ કફનની ચાદરમાં સાથે લઈ જવી સરળ નથી. રિયાકારી– દેખાવડા કરવાથી, નિય્યત ખરાબ હોવાથી કે અન્ય કારણોસર નેકીઓ દુનિયામાં જ નષ્ટ થઈ જાય છે. એમાંય વળી હુકૂકુલ ઈબાદ (બંદાઓના હકો) અદા ન કરવાના કારણે મોટા પહાડ જેટલી નેકીઓ વાળો પણ જહન્નમમાં જવા પાત્ર બની જશે.

●માટે ખુદાના વાસ્તે પોતાના પર રહમ કરી અલ્લાહ સામે સાચા દિલથી તોબા કરી પશ્ચાતાપના આંસુ વહાવો, ઈસ્તિગફાર કરો, અને અલ્લાહની રહમતથી માયૂસ ન થાઓ.

●અલ્લાહની મહેરબાનીથી જો કોઈની ગણના નેક બંદાઓમાં છે, તો ઘણી જ સાવચેતીની જરૂરત છે. કયાંક દિલમાં ''હું'' નો સ્વભાવ, અન્યોની તૃચ્છા અને દેખાડ–રિયાકારીની ભાવના આવી ન જાય, નહિ તો બધું કર્યું કરાવ્યું સત્યાનાશ થઈ જશે અને શયતાનને આપણા પર હસવાનો મોકો મળી રહેશે.

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ઘણી વાર સહાબા (રદિ.)ને હુકૂકુલ ઈબાદ અદા કરવાની તાકીદ કરી છે. એક હદીસ શરીફમાં આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નું ફરમાન છે : '' મુફલિસ

– કંગાલ મારી ઉમ્મતમાં તે માણસ છે, જે કયામતમાં નેક આ'માલ લઈને આવશે, નમાઝ, રોઝા, સદકહ બધું જ લાવશે, પરંતુ કોઈને ગાળ આપી હશે, કોઈના પર આરોપ લગાડયો હશે, કોઈને માર્યો–ફટકાર્યો હશે, આ બધા દાવેદારો આવી એના નેક આ'માલમાંથી બદલો વસૂલ કરશે, અને જયારે એના નેક આ'માલ ખત્મ થઈ જશે, તો એમના ગુનાહો બદલામાં એના ઉપર નાંખતા જશે, અને તે માણસ છેવટે ગુનાહોના આ ઢગલાના કારણે જહન્નમમાં પહોંચી જશે. *(હદીસ શરીફ).* પોતના નેક કાર્યોની વિપુલતા અને વિશાળતા છતાં અફસોસ અને માયૂસીની જે હાલત આવા માણસની હશે, એનું વર્ણન કરવાની જરૂરત નથી.

●માટે કોઈની ગીબત કરી હોય, ચુગલી કરી હોય, આરોપ–તહોમત લગાડયો હોય, કોઈ હક દબાવ્યો હોય, તો આજે દુનિયામાં માફી માંગવાનો મોકો છે. જેથી કયામતમાં પસ્તાવો અને અપમાનિત થવાનો વારો ન આવે. અને મોતનો શું ભરોસો? આજનું કામ કાલ ઉપર ટાળવું જોઈએ નહીં.

●મોતની તમન્ના કરવી મના છે. પરંતુ હદીસ શરીફમાં છે કે માણસ સાચા દિલથી અલ્લાહના રસ્તામાં શહીદ થવાની દુઆ માંગે, તો બિસ્તર પર મરશે, છતાં અલ્લાહ તેને શહીદોના દરજા પર પહોંચાડી દેશે.

માટે અંતરની સચ્ચાઈથી, સાચા શોખથી આ પ્રમાણે દુઆ કરવી જોઈએ:

أَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِي شَهَادَةً فِيْ سَبِيْلِكَ وَاجْعَلْ مَوْتِي بِبَلَدِ رَسُوْلِكَ ﷺ

અલ્લાહુમ્મર્ઝુકની શહાદતન ફી સબીલિક વજઅલ મવ્તી બિબલદિ રસૂલિક

(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)

''હે અલ્લાહ મને તારા રસ્તામાં શહાદત નસીબ કર. અને તારા રસૂલ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના શહેર મદીનામાં મોત નસીબ ફરમાવ.'

●કોઈ મુસીબતના કારણે મોતની તમન્ના ન કરો. રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છે : તમારામાંથી કોઈ પણ તકલીફ કે દુખના કારણે મોતની તમન્ના ન કરે. દુઆ ન કરે. છતાં જો દિલની પરિસ્થિતિથી બિલ્કુલ મજબૂર હોય તો આ પ્રમાણે દુઆ કરે.

أَللّٰهُمَّ أَحْيِنِيْ مَاكَانَتِ الحَيَاةُ خَيْراً لِيْ، وَتَوَفَّنِيْ إِذا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْراً لِيْ. (بخارى، مسلم)

અલ્લાહુમ્મ અહ્યીની મા કાનતિલ હયાતુ ખય્‌રન લી વ તવફ્ફની ઇઝા કાનતિલ વફાતુ ખય્‌રન લી.

"હે અલ્લાહ! જયાં સુધી જીવન મારા માટે બેહતર હોય, મને જીવતો રાખો. અને જયારે મારા માટે મોત બેહતર હોય, તમો મને દુનિયાથી ઉઠાવી લો."

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ઉમ્મત ઉપર અત્યંત હેત, દયા, મહોબ્બતના કારણે ઉમ્મતને પહેલેથી જ નસીહત કરી હતી કે મોજ–મસ્તીના નશાને તોડનારી વસ્તુ એટલે કે મોતને યાદ કર્યા કરો. બીજી એક હદીસ શરીફમાં એમ પણ ફરમાવ્યું કેઃ જે માણસ દિવસમાં (૨૫) વાર મોતને યાદ કરે, અને એ જ દિવસે મરણ પામે તો શહીદનો સવાબ પામશે.

اَللّٰھُمَّ بَارِكْ لِيْ فِيْ الْمَوْتِ وَفِيْمَا بعْدَ الْمَوْتِ

અલ્લાહુમ્મ બારિક લી ફીલ્મવ્તિ વ ફી મા બઅદલ્મવ્તિ.

"હે અલ્લાહ ! મારા માટે મોતમાં બરકત અતા ફરમાવો. અને મોત પછી ના જીવનમાં પણ બરકત અતા ફરમાવો."

●જરૂરી નથી કે મોતની યાદ માટે આ દુઆનો વઝીફો પઢવામાં આવે. બલ્કે પાંચેવ નમાઝો બાદ પાંચવાર અર્થનો ખ્યાલ કરીને આ દુઆ માંગી લેવામાં આવે તો પણ મોતનું હર સમયે ધ્યાન રહેશે. જે ઈન્શાઅલ્લાહ, અલ્લાહ તઆલાની નાફરમાનીથી બચવાનો સબબ બનશે.

વસીય્યત

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ મરવા પહેલાં વસીય્યત કરી જવાની તાકીદ કરી છે. *(હદીસ શરીફ)*

●શરીઅત પ્રમાણે માણસને પોતાના એક તૃતીયાંશ ૧/૩ માલ વિશે વસીય્યત કરવાનો અધિકાર છે.

●માટે જો એટલી વસીય્યત કરવી હોય તો જલ્દી જ કરી લેવી જોઈએ.

●મોતનો ભરોસો નથી, વસીય્યત ગવાહો સામે લખવા–લખાવવામાં આવે, પોતાની અને ગવાહોની સહી પણ લેવામાં આવે.

●કોઈની અમાનત હોય તો વારસદારોને એ વિષે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવી

દેવું જોઈએ. એવું ન બને કે તમો બતાવવાનું ભૂલી જાઓ અને અમાનત મુકનાર પોતાની વસ્તુ પરત મેળવવા પરેશાન થાય.

●ખુદા ન કરે જો માણસ કર્જદાર હોય તો વારસદારોને જરૂર બતાવી દો. જેથી વારસદારો વહેલી તકે કર્જ અદા કરી શકે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે : મુસલમાન માટે યોગ્ય નથી કે એના પાસે વસીય્યત લાયક કોઈ વસ્તુ હોય અને બે ત્રણ રાતો વસીય્યત વિના પસાર થઈ જાય.

સકરાત (અંતિમ શ્વાસ)

જયારે અંતિમ શ્વાસો ચાલી રહયા હોય, તો અલ્લાહ તઆલાથી રહમ કરમ અને માફીની ઉમ્મીદ વધારી નીચેની દુઆ માંગો :

أَللّٰهُمّ هَوِّنْ عَلَيَّ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَأَعِنِّيْ عَلىٰ غَمَرَاتِ الْمَوْتِ

અલ્લાહુમ્મ હવ્વિન અલય્ય સકરાતિલ્મવ્તિ, વ અઇન્ની અલા
ગમરાતિલ્મવ્તિ.

હે અલ્લાહ ! મારા ઉપર મોતની સકરાત (જીવનના અંતિમ શ્વાસોને) આસાન ફરમાવો અને મોતની તકલીફમાં મારી મદદ ફરમાવો."

أللّٰهُمَّ اغْفِرْلِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي باالرَّفِيْقِ الأَعْلىٰ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهَ
مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ

અલ્લાહુમ્મગ્ફિર લી વરહમ્ની વ અલ્હિકની બિર્રફીકિલ્અઅ્લા, લા ઇલાહ
ઇલ્લલ્લાહ– મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ.

હે અલ્લાહ ! મારી મગફિરત ફરમાવો અને મને ઉપરવાળા સાથીઓમાં પહોંચાડી આપો. અલ્લાહ સિવાય કોઈ મા'બૂદ નથી. મુહમ્મદ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) અલ્લાહના રસૂલ છે." (તિરમિઝી શ.)

●છેલ્લી ઘડીઓમાં મરનારના ચહેરાને કિબ્લા તરફ કરી દો. એની પાસે સૂ. યાસીન પઢો. *(મુ. અહમદ શ., અબૂદાવૂદ શ., ઈબ્ને માજહ શ.)*

●મરનાર પાસે છેલ્લી ઘડીઓમાં નેક અને પરહેઝગારો રહે એ આવશ્યક છે. જેઓ મરનારને કલિમએ શહાદતની તલ્કીન કરે. ઘરવાળાઓને મરનાર સાથે દુનિયાની વાતો કરવાથી રોકવામાં આવે.

●કલિમહ પઢાવનારા મરનારથી કલિમહ પઢવાનો આગ્રહ કે જીદ ન કરે. માણસ તે વખતે સકરાતની તકલીફમાં હોય છે. અલબત્ત એવો પ્રયત્ન

કરે કે મરનારની જીભે છેલ્લા શબ્દો કલિમએ તય્યિબહના હોય.

●જયારે રૂહ નીકળી જાય, માણસ મરી જાય તો સગા–સંબંધીઓ આ દુઆ પઢે :

أَللّٰهُمَّ أَجِرْنِي فِي مُصِيْبَتِيْ وَاخْلُفْ لِيْ خَيْراً مِنْهَا

અલ્લાહુમ્મ અજિર્‌ની ફી મુસીબતી વખ્લુફ લી ખય્રમ્મિન્હા.

હે અલ્લાહ મારી મુસીબત પર મને સવાબ આપો અને મને બેહતર બદલો અતા ફરમાવો.

●મરણ પછી તરત જ કપડાની એક પટ્ટી દાઢી અને માથા પર બાંધી દો. અને આંખો બંધ કરતાં આ દુઆ પઢે :

بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ

બિસ્મિલ્લાહિ વ અલા મિલ્લતિ રસૂલિલ્લાહ

"અલ્લાહના નામથી શરૂ કરું છું અને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની મિલ્લત (દીન) ઉપર એની આંખો બંધ કરું છું."

●હાથ પગ સીધા કરી દો.

●કોઈ સગા સંબંધીના મરણ પર રડવું આવવું એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ માથું અફાડવું, માતમ કરવું, મના છે.

●હઝ. અબૂ સલ્મા (રદિ.)ના અવસાન ઉપર આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમના ઘરવાળાઓથી ફરમાવ્યું :

લોકો પોતાના માટે ભલાઈ અને ખૈરની દુઆ કરો, તમે જે કાંઈ બોલો છો, તેના ઉપર ફરિશ્તાઓ આમીન કહે છે.

ત્યાર બાદ આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ એમના માટે દુઆ ફરમાવી.

●માટે દરેક માણસે પોતાના સંબંધીના અવસાન ઉપર નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના અનુસરણમાં નીચેની દુઆ માંગવી જોઈએ :

أَللّٰهُمَّ اغْفِرْ ______**મરનારનું નામ**______ وَارْفَعْ دَرَجَتَهٗ (دَرَجَتَهَا) فِيْ
الْمَهْدِيِّيْنَ وَاخْلُفْهُ (وَاخْلُفْهَا) فِيْ عَقِبِهٖ (عَقِبِهَا) لِلْغَابِرِيْنَ وَاغْفِرْلَنَا

وَلَهٗ (لَهَا) يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ وَافْتَحْ لَهٗ (لَهَا) فِي قَبْرِهٖ (قَبْرِهَا) وَنَوِّرْلَهٗ (لَهَا) فِيهِ (مسلم)

અલ્લાહુમ્મગ્ફિર ***મરનારનું નામ*** વર્ફઅ દર–જતહુ (દર–જતહા) ફીલ્મહદિય્યીન વખ્લુફ્હુ (વખ્લુફ્હા) ફી અકિબિહિ (અકિબિહા) લિલ્ગાબિરીન વગ્ફિર લના વ લહૂ (લહા) યા રબ્બલ્આલમીન વફ્તહ લહુ (લહા) ફી કબ્રિહી (કબ્રિહા) વ નવ્વિર લહુ (લહા) ફીહિ.

(જો મરનાર સ્ત્રી હોય, તો અંડર લાઈન શબ્દોની જગ્યાએ કૌંસના શબ્દો પઢવા)

હે અલ્લાહ ફલાણા ભાઈ–બહેન ની મગફિરત ફરમાવો. અને હિદાયત પામેલા લોકોમાં એનો મરતબો ઉચ્ચ ફરમાવો, પાછળ રહી જનારાઓમાં એનો કોઈ નાયબ બનાવો. હે રબ્બુલ આલમીન ! અમારી અને એની મગફેરત ફરમાવો. એના માટે કબરમાં જન્નતના દરવાજાઓ ખોલી દો અને એની કબરને નૂરવાળી કરી દો."

●મય્યિતને મસ્નૂન તરીકા પ્રમાણે ગુસલ આપવું જોઈએ.

●પુરુષોને ત્રણ કપડાંઓમાં અને ઓરતોને પાંચ કપડાંઓમાં કફન પહેરાવવામાં આવે.

●કફન દફનમાં ઉતાવળથી કામ લેવું જોઈએ. મય્યિતને વધુ વાર સુધી ઘરમાં રાખી મુકવી ન જોઈએ.

●જનાઝાની નમાજ પઢાવવાનો હક મય્યિતના નજીકના સગાને અથવા એવા માણસને છે, જેને મય્યિતના સગાવહાલાઓ નમાજ પઢાવવાનું કહે.

●જનાઝહની નમાજની લાઈનોમાં એકી સંખ્યા રાખવી સુન્નત છે.

●બિસ્મિલ્લાહ કહી જનાઝહ ઉઠાવવો જોઈએ. માથાનો ભાગ આગળ રાખે.

●લોકોએ જનાઝહ સાથે પગપાળા જલ્દી જલ્દી ચાલવું જોઈએ અને જયાં સુધી કબ્રસ્તાનમાં પહોંચી જનાઝહ ખભાઓથી નીચે મુકવામાં ન આવે, લોકોએ બેસવું ન જોઈએ.

●જનાઝહ સાથે ચાલતાં દુન્યવી વાતો ન કરતાં ચુપ રહેવું બેહતર છે.

●કબ્રસ્તાનમાં દાખલ થાય ત્યારે કબ્રસ્તાનવાળાઓ પર સલામ માટે

આ દુઆ પઢે :

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ الْقُبُوْرِ أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِاالأَثَرِ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَنَا
وَلَكُمْ

અસ્સલામુ અલય્કુમ યા અહલલ્કુબૂરિ અન્તુમ સલફુના વ નહ્નુ બિલ્અષરિ
યગ્ફિરુલ્લાહુ લના વ લકુમ.

''હે કબર વાળાઓ! તમારા ઉપર સલામતી રહે, તમે અમારાથી પહેલા ચાલ્યા ગયા. અમે તમારી પાછળ આવી રહયા છીએ. અલ્લાહ તઆલા અમારી અને તમારી મગફિરત ફરમાવે.''

●મય્યિતને માથા તરફથી بِسْـمِ الـلّٰـهِ وَعَـلـىٰ مِـلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰـهِ ﷺ *(બિસ્મિલ્લાહિ વ અલા મિલ્લતિ રસૂલિલ્લાહ)* **કહી કબરમાં ઉતારે. (અલ્લાહના નામથી શરૂ કરી અમો આ મય્યિતને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની મિલ્લત–દીન ઉપર દફન કરીએ છીએ.)**

●મય્યિતની પીઠને કબરની દિવાલ સાથે કરી દેવી જોઈએ, જેથી છાતી અને મોઢું કિબ્લા તરફ થઈ જાય.

●કબર ઉપર બન્ને હથળીઓ ભરી દુઆ પઢતા પઢતા ત્રણ વાર માટી નાંખો.

●પહેલી વાર : مِـنْهَـا خَـلَقْنَاكُمْ *(મિન્હા ખલકનાકુમ)***આ જ જમીનમાંથી અમે તમને પેદા કર્યા.**

●બીજી વાર : وَفِيْهَا نُعِيْدُكُمْ *(વ ફીહા નુઈદુકુમ)***એ જ જમીનમાં અમે તમને પાછા મોકલીશું.**

●ત્રીજી વાર : وَمِـنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرىٰ *(વ મિન્હા નુખ્રિજુકુમ તારતન ઉખ્રા)***અને એ જ જમીનમાંથી ફરી વાર કયામતના દિવસે બહાર કાઢીશું.**

●કબર પર પાણી છાંટવું મસ્નૂન છે.

●કબરને એક વેંતથી વધારે ઉંચી ન કરો.

●દફન કર્યા બાદ તુરંત કબરના માથા તરફ સૂ. બકરહની શરૂની આયતો " الم " થી " مُفْلِحُوْنَ " સુધી પઢો. અને પગો તરફ સૂ. બકરહની છેલ્લી આયતો " اٰمَـنَ الرَّسُوْلُ " થી " فَـانْـصُـرْنَـا عَلىٰ الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ " સુધી પઢવી જોઈએ. *(બયહકી શરીફ)*

●મય્યિત માટે મગફિરત અને સવાલ–જવાબની આસાની માટે દુઆ કરવી જોઈએ.

●કબર પાકી ન બનાવો, ઉપર ઈમારત પણ ન બનાવો. *(મુસ્લિમ શ.)*

●કબર ઉપર બેસવું પણ ન જોઈએ. કબર તરફ મોઢું કરી નમાજ પણ ન પઢો. *(મુસ્લિમ શરીફ)*

●કબરથી ટેક લગાવી સહારો પણ ન લેવામાં આવે. *(મુ. અહમદ)*

●કબર ઉપર આગ પણ સળગાવવી ન જોઈએ.

●કબર ઉપર હાજરી આપતા રહેવું જોઈએ. *(ઈબ્ને માજહ)*

●મય્યિતના ઘરવાળાઓ માટે ખાવાની વ્યવસ્થા કરવી સુન્નત છે. જંગે મૂતહમાં હઝ. જઅફર (રદિ.)ની શહાદત વેળા હુઝૂરે અકરમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ ફરમાવ્યું :

●જઅફર (રદિ.)ના ઘરવાળાઓ માટે ખાવું તૈયાર કરવામાં આવે. તેઓ હઝ. જઅફર (રદિ.)ની શહાદતની ખબરના કારણે એવી પરિસ્થિતિમાં છે કે ખાવા વગેરે તરફ ધ્યાન આપી શકે એમ નથી.

(તિરમિઝી શરીફ)

(૩૭) તઅઝિયતના આદાબ :

●તઅઝિયત કરવી સુન્નત છે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે : જે કોઈએ દુઃખીની તઅઝિયત કરી, ખબર અંતર પુછયા, એના માટે દુઃખી જેટલો જ સવાબ છે.

(તિરમિઝી શ., ઈબ્ને માજહ શ.)

●તઅઝિયત કરતાં કરતાં નીચેના શબ્દો કહેવા જોઈએ. આ શબ્દો નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ હઝ. મુઆઝ બિન જબલ (રદિ.)ને એમના સાહબઝાદા (દિકરા)ના મરણ સમયે પત્રમાં લખાવ્યા હતા.

أَعْظَمَ اللّٰهُ لَكَ الْأَجْرَ وَأَلْهَمَكَ الصَّبْرَ وَرَزَقَنَا وَإِيَّاكَ الشُّكْرَ

અઅ્ઝમલ્લાહુ લકલ્અજર વ અલ્હમકસ્સબ્ર વ રઝકના વ ઈય્યાકશ્શુક્ર.

"અલ્લાહ તઆલા તમારા સવાબમાં વધારો કરે. તમને સબર નસીબ કરે. અને અમને અને તમને શુક્રની તોફીક આપે."

(૩૮) ઈસાલે સવાબના આદાબ :

●મરવા બાદ મરનારની ફકત ખુબીઓ–સદગુણો જ વર્ણન કરવા જોઈએ. એના માથે કંઈ લેણું દેણું હોય તો જલ્દીથી તેની પતાવટ કરવી જોઈએ. એના માટે મગફિરતની દુઆ કરવી જોઈએ. અને એના વતી સદકો

કરવો જોઈએ. રસૂલુલ્લલાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમનો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ સદકાનો સવાબ મરનાર સુધી પહોંચે છે.

(બુખારી)

(૩૯) વારસા વહેંચણીના આદાબ :

●અલ્લાહ તઆલાએ કુર્આનમાં વારસા વહેંચણીના હુકમો પણ વર્ણવ્યા છે. પરંતુ અફસોસ ! મરવા બાદ મરનારની માલ દોલત પર ચાલાકી અને શકિત વડે બેશરમીથી કબ્જો કરી લેવામાં આવે છે. અને બિચારા ગરીબ વારરસદારો મોં જોતા રહી જાય છે.

●માટે જરૂરી છે કે મરવા બાદ મય્યિતના કફન દફનથી ફારેગ થઈ મય્યિતની બધી જ મિલ્કત–સંપત્તિને તમામ વારસદારોની ઉપસ્થિતિમાં લખીને કોઈ જાણકાર મુફતી કે મદ્રસાના દારૂલ ઈફતામાં વાસરદારોની વિગત સાથે મોકલવામાં આવે અને વિગતવાર જાણકારી મેળવી એ પ્રમાણે વારસા વહેંચણી કરવામાં આવે.

●જો મય્યિતના માથે કરજ હોય તો છોડેલા માલમાંથી સૌ પ્રથમ કરજ અદા કરવામાં આવે. પછી વારસા વહેંચણી થશે. જો વસીય્યત કરી છે તો કફન દફનનો ખર્ચ અને કરજ ચુકતે કરી એક તૃતિયાંશ માલ વસિય્યતમાં વપરાશે. બાકી બે તૃતીયાંશ માલ વારસદારોમાં વહેંચાશે.

●વારસા વહેંચણીમાં મોડું ન કરવું જોઈએ.

વારસા વહેંચણી પહેલાં જો મરનારના વારસદારોમાં કોઈ નાબાલિગ વારિસ હોય તો એમના માલમાંથી આવનાર મહેમાનોને ખવડાવવું દુરૂસ્ત નથી.

(૪૦) યતીમ (અનાથ) બાળકોનું ભરણ પોષણ :

●જો કોઈ રીશ્તેદારના યતીમ બાળકની પરવરિશનો મોકો કોઈને મળી જાય તો ઘણી જ ખૂશીથી એના શિક્ષણ (કેળવણી)ની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. બાલિગ થયે એની શાદીની વ્યવસ્થા કરે. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ "હું અને યતીમનું ભરણ પોષણ કરનાર કયામતમાં આમ સાથે હોઈશું." આમ કહેતાં આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ કલિમહની આંગળી અને તેના પછીની વચ્ચેની આંગળી વચ્ચે થોડું અંતર રાખી ઊંચી કરી ઈશારો ફરમાવ્યો. *(હદીસ)*

મોમિન :

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)એ અગણિત હદીસ શરીફોમાં ઈમાનવાળાઓની ખૂબીઓ વર્ણવી છે. એક હદીસ શરીફમાં છેઃ મોમિન પોતાના ભાઈ માટે પણ તે જ વસ્તુ પસંદ કરે છે જે પોતાના માટે પસંદ કરે છે.

●જો તમે સાચે જ પસંદ કરતા હો કે રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની સુન્નતો ઉપર અમલ કરો તો પોતાના ભાઈઓ માટે પણ આ વસ્તુ પસંદ કરો અને એના એક રૂપે આ પુસ્તિકા વધુથી વધુ પોતાના સગા સંબંધીઓ અને ઓળખીતાઓ સુધી પહોંચાડો. નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો ઈરશાદ છે : નેકીનું માર્ગદર્શન આપનાર પણ નેકી કરવા વાળા જેવો જ છે. *(હદીસ શરીફ)*

●નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના ઉમ્મતી હોવાના સંબંધે દરેકને આપ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ની દરેક સુન્નત પસંદ હોવી જોઈએ. અને એના પાબંદ હોવું જોઈએ. હાલ જેટલી સુન્નતો ઉપર અમલ છે તેનો શુક્ર અદા કરતાં બાકીની સુન્નતો જીવનમાં અપનાવવા તાત્કાલિક પ્રયાસો આદરવા જોઈએ.

●અલ્લાહ તઆલા પૂરી દુનિયાને નબીએ કરીમ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)ના જીવન તરીકાને અપનાવવાની તોફીક આપે. *આમીન*

●અંતે... આ પુસ્તિકાને આકાએ નામદાર (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર દુરૂદ પઢવા વિશેની બે હદીસો ઉપર પૂરી કરું છું.

●રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)નો પવિત્ર ઈરશાદ છે :

"કયામતમાં મારી નિકટતમ માણસ, મુજ ઉપર સૌથી વધુ દુરૂદ પઢનાર હશે." *(તિરમિઝીશ., ઈબ્ને હિબ્બાન શ.)*

●બીજી એક જગ્યાએ પવિત્ર ઈરશાદ છેઃ

"જે મારી ઉપર એક વાર દુરૂદ પઢે છે, અલ્લાહ એના ઉપર દસ વાર દુરૂદ પઢે છે. (દસ રહમતો ઉતારે છે) દસ ભૂલો મા'ફ કરે છે અને દસ દરજાઓ બુલંદ કરે છે." *(અહમદ, નસાઈ, ફઝાઈલે દુરૂદ શરીફ)*

●અલ્લાહ તઆલા દરેક ઉમ્મતીને રસૂલુલ્લાહ (સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ) ઉપર વધુ થી વધુ દુરૂદ શરીફ પઢવા અને સુન્નતો ઉપર અમલ કરવાની તોફીક અતા ફરમાવે....આમીન...

... *સંદર્ભ સૂચિ* ...

૧. કુર્આને કરીમ.
૨. સહીહ બુખારી શરીફ.
૩. સહીહ મુસ્લિમ શરીફ.
૪. સહીહ તિરમિઝી શરીફ.
૫. સહીહ અબૂદાવૂદ શરીફ.
૬. શમાઈલે તિરમિઝી શરીફ.
૭. હિસ્ને હસીન.
૮. અલ્ કલિમુત્તય્યિબ.
૯. મઆરિફુલ હદીસ.
૧૦. ઉસ્વએ રસૂલે અકરમ *(સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ)*

આ સુંદર કિતાબ

પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મુસા સાહેબની આ નાનકડી કિતાબ તેના વિષય વસ્તુને મહદઅંશે સાકાર કરતી અને ઉપયોગી હોવાના કારણે દરેક મુસલમાને એને વાંચવી, વંચાવવી જોઈએ.

હું દુઆ કરું છું કે અલ્લાહ તઆલા એને કબૂલ ફરમાવી વધુથી વધુ લોકોને એનાથી લાભ ઉઠાવવાનો મોકો અતા ફરમાવે,

વાલીઓ, કેળવણીકારો બાળકોને આવા ઈસ્લામી સંસ્કારોનું શિક્ષણ આપે અને એ માટે યોગ્ય માહોલ ઉભો કરે એ આજના યુગમાં અતિઆવશ્યક છે.

અલ્લાહ તઆલા કિતાબને કબૂલ ફરમાવી લેખન, અનુવાદ, પ્રુફ વાંચન અને પ્રકાશન માટે પ્રયત્નો કરનાર દરેકને એની મહેનતોનો યોગ્ય બદલો અતા ફરમાવે અને જામિઅહના પ્રકાશન વિભાગને વેગવંતો બનાવી એનાથી ઉમ્મતને ફાયદો પહોંચાડે. આમીન

લી. મુફતી અહમદ ખાનપૂરી
સદર મુફતી, જામિઅહ ઈસ્લામિયહ ડાભેલ

● *આદાબે બંદગી,*

(સુન્નતો અને દુઆઓનો સંગ્રહ)

● *સંપાદક : પ્રોફેસર કમરૂદ્દીન મૂસા સાહેબ*

● *અનુવાદક : મુફતી ફરીદ અહમદ કાવી*

● *પ્રત : ૧૦૦૦, બીજી આવૃતિ, ઓકટોબર ૨૦૦૫*

● **પ્રકાશક**

મુફતી અહમદ દેવલ્વી.
જામિઅહ ઉલૂમુલ કુર્આન, જંબુસર
મુ.પો. જંબુસર, જિ.ભરૂચ, ગુજરાત,
પીનઃ૩૯૨૧૫૦, ☎ ૨૨૦૭૮૬–૨૨૦૨૮૬
ફેકસઃ ૨૨૨૬૭૭ ***www.jamiahjambusar.com***
e mail: jamia@satyam.net.in

● *મર્હૂમ હાજી અબ્બાસ આદમ ટલાટી સાહેબના ઈસાલે સવાબ અર્થે તેમના પુત્રી મોહતરમહ શરીફહ મુહંમદ સઈદ કારભારી તરફથી..*

વાચકોથી એમના હકમાં મગફિરતની દુઆ કરવાની ગુઝારિશ